

Dokument ten służy wyłącznie do celów informacyjnych i nie ma mocy prawnej. Unijne instytucje nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za jego treść. Autentyczne wersje odpowiednich aktów prawnych, włącznie z ich preambułami, zostały opublikowane w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej i są dostępne na stronie EUR-Lex. Bezpośredni dostęp do tekstów urzędowych można uzyskać za pośrednictwem linków zawartych w dokumencie

► **B****UMOWA O PARTNERSTWIE**

między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej Państwami Członkowskimi z drugiej strony, podpisana w Kotonu 23 czerwca 2000 roku

(Dz.U. L 317 z 15.12.2000, s. 3)

zmienione przez:

		Dziennik Urzędowy		
		nr	strona	data
► <u>M1</u>	Decision No 1/2003 of the ACP-EC Council of Ministers of 16 May 2003 (*)	L 141	25	7.6.2003
► <u>M2</u>	Decyzja nr 2/2004 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 30 czerwca 2004 r.	L 297	18	22.9.2004
► <u>M3</u>	Agreement in the form of an exchange of letters between the European Community and Barbados, Belize, the Republic of Congo, Fiji, the Cooperative Republic of Guyana, the Republic of Côte d'Ivoire, Jamaica, the Republic of Kenya, the Republic of Madagascar, the Republic of Malawi, the Republic of Mauritius, the Republic of Suriname, Saint Christopher and Nevis, the Kingdom of Swaziland, the United Republic of Tanzania, the Republic of Trinidad and Tobago, the Republic of Uganda, the Republic of Zambia and the Republic of Zimbabwe on the accession of the Republic of Mozambique to Protocol No 3 on ACP sugar of Annex V to the ACP-EC Partnership Agreement (*)	L 356	2	1.12.2004
► <u>M4</u>	Umowa zmieniająca Umowę o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku, z jednej strony, a Wspólnotą Europejską i jej Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, podpisaną w Kotonu dnia 23 czerwca 2000 r.	L 209	27	11.8.2005
► <u>M5</u>	Decyzja nr 1/2006 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 2 czerwca 2006 r.	L 247	22	9.9.2006
► <u>M6</u>	Decyzja nr 4/2007 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 20 grudnia 2007 r.	L 25	11	30.1.2008
► <u>M7</u>	Decyzja nr 1/2008 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 13 czerwca 2008 r.	L 171	63	1.7.2008
► <u>M8</u>	Decyzja nr 3/2008 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 15 grudnia 2008 r.	L 352	59	31.12.2008
► <u>M9</u>	Decyzja nr 1/2009 Rady Ministrów AKP-WE z dnia 29 maja 2009 r.	L 168	48	30.6.2009
► <u>M10</u>	Umowa zmieniająca po raz drugi Umowę o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku, z jednej strony, a Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z drugiej strony, podpisaną w Kotonu dnia 23 czerwca 2000 r., zmienioną po raz pierwszy w Luksemburgu dnia 25 czerwca 2005 r.	L 287	3	4.11.2010
► <u>M11</u>	Decyzja nr 1/2012 Rady Ministrów AKP-UE z dnia 15 czerwca 2012 r.	L 174	27	4.7.2012

(*) Akt ten nie został nigdy opublikowany w języku polskim.

► <u>M12</u>	Decyzja nr 1/2013 Rady Ministrów AKP-UE z dnia 7 czerwca 2013 r.	L 173	67	26.6.2013
► <u>M13</u>	Decyzja nr 1/2014 Rady Ministrów AKP-UE z dnia 20 czerwca 2014 r.	L 196	40	3.7.2014
► <u>M14</u>	Decyzja nr 3/2016 Komitetu Ambasadorów AKP-UE z dnia 12 lipca 2016 r.	L 192	77	16.7.2016
► <u>M15</u>	Decyzja Rady Ministrów AKP-UE nr 1/2018 z dnia 31 maja 2018 r.	L 148	7	13.6.2018

sprostowana przez:

- **C1** Sprostowanie, Dz.U. L 48 z 22.2.2008, s. 89 (22005A0811(01))



UMOWA O PARTNERSTWIE

między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku
z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej Państwami
Członkowskimi z drugiej strony, podpisana w Kotonu 23 czerwca
2000 roku

SPIS TREŚCI

PREAMBUŁA

CZĘŚĆ 1 POSTANOWIENIA OGÓLNE

Tytuł I: Cele, zasady i uczestnicy

Rozdział 1: Cele i zasady

Rozdział 2: Uczestnicy partnerstwa

Tytuł II Wymiar polityczny

CZĘŚĆ 2 POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE

CZĘŚĆ 3 STRATEGIE WSPÓŁPRACY

Tytuł I: Strategie rozwoju

Rozdział 1: Ramy ogólne

Rozdział 2: Dziedziny wsparcia

Sekcja 1: Rozwój gospodarczy

Sekcja 2: Rozwój społeczny i rozwój jednostki

Sekcja 3: Współpraca i integracja regionalna

Sekcja 4: Zagadnienia tematyczne i przekrojowe

Tytuł II Współpraca gospodarcza i handlowa

Rozdział 1: Cele i zasady

Rozdział 2: Nowe porozumienia handlowe

Rozdział 3: Współpraca na forach międzynarodowych

Rozdział 4: Handel usługami

Rozdział 5: Dziedziny związane z handlem

Rozdział 6: Współpraca w innych dziedzinach

CZĘŚĆ 4 WSPÓŁPRACA FINANSOWA NA RZECZ ROZWOJU

Tytuł I: Postanowienia ogólne

Rozdział 1: Cele, zasady, wytyczne i uprawnienia

Rozdział 2: Zakres i charakter finansowania

Tytuł II Współpraca finansowa

Rozdział 1: Środki finansowe

Rozdział 2: Zadłużenie i wsparcie dostosowania strukturalnego

▼B

Rozdział 3:	Wsparcie w przypadkach wstrząsów zewnętrznych
Rozdział 4:	Wsparcie polityk sektorowych
Rozdział 5:	Mikroprojekty i zdecentralizowana współpraca
Rozdział 6:	Pomoc humanitarna, nadzwyczajna i pokryzowa
Rozdział 7:	Wsparcie rozwoju inwestycji i sektora prywatnego
Tytuł III	Współpraca techniczna
Tytuł IV	Procedury i systemy zarządzania
CZĘŚĆ 5	POSTANOWIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE NAJMNIJ ROZWINIĘTYCH, ŚRÓDLĄDOWYCH I WYSPIARSKICH PAŃSTW AKP
Rozdział 1:	Postanowienia ogólne
Rozdział 2:	Najmniej rozwinięte państwa AKP
Rozdział 3:	Śródlądowe państwa AKP
Rozdział 4:	Wyspiarskie państwa AKP
CZĘŚĆ 6	POSTANOWIENIA KOŃCOWE

▼B**PREAMBUŁA**

UWZGLĘDNIAJĄC Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, z jednej strony, i Porozumienie z Georgetown ustanawiające grupę Państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP), z drugiej strony;

STWIERDZAJĄC ich zaangażowanie we wspólną pracę na rzecz osiągnięcia celów wyeliminowania ubóstwa, stałego rozwoju oraz stopniowego włączania państw AKP w gospodarkę światową;

WYRAŻAJĄC ich determinację do wniesienia, w drodze wzajemnej współpracy, znaczącego wkładu w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny państw AKP oraz do podniesienia dobrostanu ich ludności, pomagając im w pokonywaniu wyzwań globalizacji oraz umacniając partnerstwo AKP-UE w dążeniu do nadania procesowi globalizacji szerszego wymiaru społecznego;

PODTRZYMUJĄC wolę odbudowania specjalnych stosunków oraz wdrożenia kompleksowego i zintegrowanego podejścia do silniejszego partnerstwa w oparciu o dialog polityczny, współpracę na rzecz rozwoju oraz stosunki gospodarcze i handlowe;

UZNAJĄC, że otoczenie polityczne gwarantujące pokój, bezpieczeństwo i stabilizację, poszanowanie praw człowieka, zasad demokratycznych oraz państwa prawnego, a także dobrych rządów jest częścią i elementem składowym długotrwałego rozwoju; uznając, że odpowiedzialność za ustanowienie takiego otoczenia leży przede wszystkim w gestii zainteresowanych państw;

UZNAJĄC, że solidna i trwała polityka gospodarcza stanowi wstępny warunek rozwoju;

ODWOŁUJĄC SIĘ do zasad Karty Narodów Zjednoczonych oraz przywołując Powszechną Deklarację Praw Człowieka, wnioski Wiedeńskiej Konferencji Praw Człowieka z 1993 roku, Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Konwencję Praw Dziecka, Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Międzynarodową konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, konwencje genewskie z 1949 roku oraz inne instrumenty międzynarodowego prawa humanitarnego, Konwencję z 1954 roku dotyczącą statusu bezpaństwowców, Konwencję genewską z 1951 roku dotyczącą statusu uchodźców oraz Protokół Nowojorski z 1967 roku dotyczący statusu uchodźców;

UWZGLĘDNIAJĄC Konwencję Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Afrykańską Kartę Praw Człowieka oraz Amerykańską Konwencję Praw Człowieka jako pozytywny wkład regionalny Unii Europejskiej i Państw AKP w poszanowanie praw człowieka;

▼M4

POTWIERDZAJĄC, że najpoważniejsze przestępstwa mające znaczenie dla społeczności międzynarodowej nie mogą pozostać bezkarne i że ich efektywne ściganie musi zostać zapewnione poprzez podjęcie środków na poziomie krajowym oraz usprawnienie współpracy na poziomie globalnym;

UWZGLĘDNIAJĄC fakt, że ustanowienie i skuteczne działanie Międzynarodowego Trybunału Karnego stanowi ważny krok w rozwoju pokoju i międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości;

▼ M10

PRZYWOŁUJĄC deklaracje głów państw i szefów rządów państw AKP złożone podczas kolejnych szczytów państw AKP;

UWZGLĘDNIAJĄC Milenijne Cele Rozwoju, wynikające z Deklaracji Milenijnej przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2000 roku, w szczególności zwalczanie skrajnego ubóstwa i głodu oraz cele i zasady rozwoju uzgodnione na konferencjach Narodów Zjednoczonych, które tworzą jasną wizję i muszą stanowić podwaliny współpracy AKP-UE w ramach niniejszej Umowy; uznając, że UE i państwa AKP muszą podjąć skoordynowane wysiłki w celu przyspieszenia postępów na drodze do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju;

APROBUJĄC program na rzecz skuteczności pomocy zainicjowany w Rzymie, kontynuowany w Paryżu i rozwinięty dalej w programie działania z Akry;

ZWRACAJĄC szczególną uwagę na gwarancje złożone i cele uzgodnione podczas konferencji wysokiego szczebla ONZ i innych międzynarodowych konferencji oraz uznając potrzebę podjęcia dalszego działania prowadzącego do osiągnięcia celów i wdrożenia programów działania uchwalonych na tych forach;

MAJĄC ŚWIADOMOŚĆ poważnych wyzwań globalnych w zakresie ochrony środowiska związanych ze zmianami klimatu oraz odczuwając głęboki niepokój ze względu na fakt, że najbardziej narażone społeczności zamieszkują kraje rozwijające się, w szczególności najmniej rozwinięte kraje i małe państwa wyspiarskie AKP, gdzie zjawiska związane z klimatem, takie jak podnoszenie się poziomu mórz, erozja wybrzeży, powodzie, susze i pustoszczenie stwarzają zagrożenie dla źródeł utrzymania i zrównoważonego rozwoju;

▼ B

W TROSCE o poszanowanie podstawowych praw pracowniczych, uwzględniając zasady ustanowione w odpowiednich konwencjach Międzynarodowej Organizacji Pracy;

PRZYWOŁUJĄC zobowiązania w ramach Światowej Organizacji Handlu,

POSTANOWILI ZAWRZEĆ NINIEJSZĄ UMOWĘ:

CZĘŚĆ 1**POSTANOWIENIA OGÓLNE****TYTUŁ I****CELE, ZASADY I UCZESTNICY****ROZDZIAŁ 1****Cele i zasady***Artykuł 1***Cele partnerstwa**

Wspólnota i jej Państwa Członkowskie, z jednej strony, oraz państwa AKP, z drugiej strony, zwane dalej „Stronami”, zawierają niniejszą Umowę w celu wspierania oraz przyspieszenia rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społecznego państw AKP, mając na celu przyczynienie się do pokoju i bezpieczeństwa oraz do wspierania stabilnego i demokratycznego otoczenia politycznego.

▼B

Zgodnie z celami stałego rozwoju oraz stopniowego włączania krajów AKP w gospodarkę światową, partnerstwo koncentruje się na celach ograniczenia, a wreszcie wyeliminowania ubóstwa.

▼M10

Cele oraz zobowiązania międzynarodowe Stron, w tym Milenijne Cele Rozwoju, przyświecają wszystkim strategiom na rzecz rozwoju i są realizowane za pomocą zintegrowanego podejścia, przy jednoczesnym uwzględnieniu politycznych, gospodarczych, społecznych, kulturowych i środowiskowych aspektów rozwoju. Partnerstwo dostarcza spójnych ram wspierania strategii na rzecz rozwoju, przyjmowanych przez każde państwo AKP.

Stały wzrost gospodarczy, rozwój sektora prywatnego, zwiększanie zatrudnienia oraz poprawianie dostępu do zasobów produkcyjnych stanowią część tych ram. Wspierane jest poszanowanie praw jednostki oraz zaspokajanie podstawowych potrzeb, wspieranie rozwoju społecznego oraz warunków równomiernego podziału owoców wzrostu. Wspierane i umacniane są procesy integracji regionalnej i lokalnej, sprzyjające włączeniu krajów AKP w gospodarkę światową w dziedzinie handlu i inwestycji prywatnych. Integralną częścią tego podejścia jest tworzenie możliwości rozwojowych uczestników rozwoju oraz usprawnianie ram instytucjonalnych niezbędnych dla zapewnienia spójności społecznej, funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego i gospodarki rynkowej, a także do powstania aktywnego i zorganizowanego społeczeństwa. Regularnie analizowana jest sytuacja kobiet we wszystkich dziedzinach życia politycznego, gospodarczego i społecznego oraz problemy płci. Na każdym poziomie partnerstwa zastosowane i zintegrowane zostają zasady zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi oraz środowiskiem, z uwzględnieniem zmian klimatu.

*Artykuł 2***Podstawowe zasady**

Współpraca AKP-WE, której fundamentem są system prawnie wiążący oraz istniejące wspólne instytucje, jest regulowana ustalonym na szczeblu międzynarodowym programem na rzecz skuteczności pomocy, odnoszącym się do prawa własności, dostosowania, harmonizacji, zorientowanego na wyniki zarządzania pomocą a także wzajemnej odpowiedzialności, jest realizowana w oparciu o następujące podstawowe zasady:

- równość partnerów oraz prawo własności do strategii rozwoju: w zakresie realizacji celów partnerstwa państwa AKP ustalą strategie rozwoju dotyczące ich systemów gospodarczych i społeczeństw w oparciu o zasadę suwerenności oraz stosownie do istotnych i podstawowych elementów opisanych w artykule 9; partnerstwo zachęca zainteresowane państwa i narody do tworzenia własnych strategii rozwoju; partnerzy rozwojowi z UE dostosowują swoje programy do tych strategii,
- udział: oprócz rządu centralnego będącego głównym partnerem, partnerstwo jest otwarte na parlamenty AKP i władze lokalne w krajach AKP oraz różnego rodzaju innych uczestników w celu zachęcenia do udziału wszystkich części społeczeństwa, w tym sektora prywatnego i organizacji społeczeństwa obywatelskiego w życiu politycznym, gospodarczym i społecznym,

▼ M10

- kluczowa rola dialogu oraz wypełnianie wspólnych zobowiązań i odpowiedzialność: zobowiązania przyjęte przez Strony w ramach dialogu między nimi stanowią oś partnerstwa i współpracy między nimi; Strony ściśle współpracują, określając i wdrażając niezbędne procesy dostosowania donatorów i harmonizacji w celu zapewnienia państwom AKP kluczowej roli w tych procesach,
- zróżnicowanie i regionalizacja: ustalenia oraz priorytety dotyczące współpracy są zróżnicowane odpowiednio do stopnia rozwoju partnera, jego potrzeb, funkcjonowania oraz długoterminowej strategii rozwoju. Kraje najmniej rozwinięte są traktowane w sposób uprzywilejowany. Uwzględnia się szczególnie trudną sytuację państw śródlądowych i wyspiarskich. Szczególny nacisk kładzie się na integrację regionalną, w tym na poziomie kontynentalnym.

▼ B*Artykuł 3*

Osiągnięcie celów niniejszej Umowy

Na tyle na ile przewidują to ramy niniejszej Umowy, Strony przyjmują wszelkie właściwe środki, ogólne lub szczególne, w celu zagwarantowania wypełnienia zobowiązań wynikających z niniejszej Umowy oraz ułatwienia osiągnięcia jej celów. Powstrzymują się od wszelkich środków mogących zagrozić tym celom.

ROZDZIAŁ 2

Uczestnicy partnerstwa

▼ M10*Artykuł 4*

Podejście ogólne

Państwa AKP określają zasady, strategie oraz modele rozwoju ich systemów gospodarczych i społeczeństw przy zachowaniu pełnej suwerenności. Wraz ze Wspólnotą ustanawiają pogramy współpracy przewidziane w niniejszej Umowie. Strony uznają jednakże uzupełniającą rolę uczestników partnerstwa o charakterze niepaństwowym, parlamentów krajowych AKP oraz zdecentralizowanych władz lokalnych i ich możliwości w zakresie przyczyniania się do procesu rozwoju, w szczególności na poziomie krajowym i regionalnym. W tym celu, tam gdzie sytuacja tego wymaga oraz na warunkach ustanowionych w niniejszej Umowie, uczestnicy partnerstwa o charakterze niepaństwowym, parlamenty krajowe AKP oraz zdecentralizowane władze lokalne:

- są informowani i angażowani w konsultacje w sprawie polityki i strategii współpracy, w sprawie priorytetów współpracy, w szczególności w dziedzinach stanowiących przedmiot ich zainteresowania lub bezpośrednio ich dotyczących, a także w dialog polityczny,
- otrzymują wsparcie w zakresie budowania możliwości w dziedzinach o zasadniczym znaczeniu w celu wzmocnienia ich możliwości, w szczególności w zakresie organizacji i reprezentacji, a także ustanawiania mechanizmów konsultacyjnych obejmujących kanały komunikacji i dialogu oraz promowania sojuszy strategicznych.

▼ M10

Tam gdzie sytuacja tego wymaga, uczestnicy partnerstwa o charakterze niepaństwowym oraz zdecentralizowane władze lokalne:

- na warunkach ustanowionych w niniejszej Umowie, otrzymują środki finansowe na wspieranie procesów rozwoju lokalnego,
- są angażowani w realizację projektów i programów współpracy w dziedzinach stanowiących przedmiot ich zainteresowania lub w dziedzinach, z których czerpią porównywalne korzyści.

▼ B

Artykuł 5
I n f o r m a c j a

Współpraca wspiera działania na rzecz szerszego informowania oraz kształtowania większej świadomości na temat podstawowej specyfiki partnerstwa AKP-UE. Współpraca będzie również:

- zachęcać do partnerstwa i nawiązywania więzi między członkami AKP a UE;
- wzmacniać powiązania oraz wymianę doświadczeń między uczestnikami.

Artykuł 6
D e f i n i c j e

▼ M10

1. Uczestnikami współpracy są:
 - a) podmioty państwowe (lokalne, regionalne oraz krajowe), w tym parlamenty krajowe AKP;
 - b) organizacje regionalne AKP i Unia Afrykańska. Do celów niniejszej Umowy pojęcie organizacji regionalnych lub poziomów regionalnych obejmuje także organizacje lokalne lub poziomy lokalne;
 - c) podmioty o charakterze niepaństwowym:
 - sektor prywatny,
 - partnerzy gospodarczy i społeczni, w tym związki zawodowe,
 - społeczeństwo obywatelskie we wszystkich jego przejawach, zgodnie ze specyfiką krajową.

▼ B

2. Uznanie przez strony uczestników o charakterze niepaństwowym zależeć będzie od zakresu, w jakim zajmują się oni potrzebami ludności, od przysługujących im kompetencji szczególnych oraz przejrzystej i demokratycznej organizacji i zarządzania.

▼B*Artykuł 7***Tworzenie możliwości**

Rolę społeczeństwa obywatelskiego w przyczynianiu się do rozwoju można zwiększyć przez umacnianie organizacji społecznych oraz organizacji pozarządowych nienastawionych na przynoszenie dochodu we wszystkich sferach współpracy. Będzie to wymagało:

- wspierania i zachęcania do tworzenia i rozwoju takich organizacji;
- dokonywania ustaleń dotyczących angażowania takich organizacji w planowanie, realizację oraz ocenę strategii i programów rozwoju.

TYTUŁ II**WYMIAR POLITYCZNY****▼M10***Artykuł 8***Dialog polityczny**

1. Strony regularnie angażują się w kompleksowy, wyważony i głęboki dialog polityczny prowadzący do podjęcia zobowiązań po obu stronach.

2. Celem tego dialogu jest wymiana informacji sprzyjających wzajemnemu zrozumieniu oraz ułatwiających ustanowienie uzgodnionych priorytetów i wspólnych porządków, w szczególności przez wykorzystanie powiązań istniejących między różnymi aspektami stosunków między Stronami oraz różnymi dziedzinami współpracy ustanowionej w niniejszej Umowie. Dialog ten ułatwia prowadzenie między Stronami konsultacji na forach międzynarodowych i wzmacnia ich współpracę na takich forach, a także promuje i podtrzymuje system skutecznego multilateralizmu. Cele dialogu obejmują również zapobieganie sytuacjom, w których jedna ze Stron może uznać za konieczne odwołanie się do stosowania procedur konsultacyjnych przewidzianych w artykułach 96 i 97.

3. Dialog obejmuje wszystkie cele i zadania określone w niniejszej Umowie, a także wszelkie zagadnienia stanowiące przedmiot wspólnego, ogólnego lub regionalnego zainteresowania, w tym kwestie związane z integracją regionalną i kontynentalną. Poprzez dialog Strony przyczyniają się do pokoju, bezpieczeństwa i stabilizacji oraz wspierają stabilne i demokratyczne otoczenie polityczne. Dotyczy to strategii współpracy, w tym programu na rzecz skuteczności pomocy, a także polityki globalnej i sektorowej, w tym środowiska, zmian klimatu, płci, migracji oraz zagadnień dotyczących dziedzictwa kulturowego. Odnosi się również do polityk globalnych i sektorowych obu Stron, mogących mieć wpływ na osiągnięcie celów współpracy rozwojowej.

4. Dialog koncentruje się między innymi na szczególnych zagadnieniach politycznych stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania lub mających ogólne znaczenie dla osiągnięcia celów niniejszej Umowy, takich jak handel bronią, nadmierne wydatki na zbrojenia, narkotyki, zorganizowana przestępczość bądź praca dzieci lub dyskryminacja wszelkiego rodzaju, w tym ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne lub inne, pochodzenie etniczne lub społeczne, stan posiadania, urodzenie lub inne kwestie związane ze statusem. Dialog obejmuje również regularną ocenę postępów w zakresie poszanowania praw człowieka, zasad demokratycznych, praworządności i dobrych rządów.

▼ M10

5. W prowadzonym dialogu nadrzędną rolę odgrywa szeroko pojęta polityka wspierania pokoju oraz zapobiegania konfliktom zbrojnym, zarządzania nimi i rozwiązywania ich, natomiast w definiowaniu głównych dziedzin współpracy rolę nadrzędną pełni potrzeba pełnego uwzględnienia celu osiągnięcia pokoju i stabilizacji demokratycznej. Dialog w tym kontekście w pełni angażuje odpowiednie organizacje regionalne AKP i Unię Afrykańską, gdy sytuacja tego wymaga.

6. Dialog jest prowadzony w sposób elastyczny. W zależności od potrzeby dialog ma charakter formalny lub nieformalny i jest prowadzony w ramach instytucjonalnych i poza nimi, we właściwej formie oraz na odpowiednim poziomie, w tym na poziomie regionalnym, lokalnym lub krajowym, w tym na poziomie krajowym, regionalnym, kontynentalnym lub całości AKP.

7. Do dialogu włączone są organizacje regionalne i przedstawiciele organizacji społeczeństwa obywatelskiego, a także parlamenty krajowe AKP, gdy sytuacja tego wymaga.

8. W stosownych przypadkach oraz w celu uniknięcia sytuacji, w których jedna ze Stron mogłaby uznać za konieczne zastosowanie procedury konsultacyjnej przewidzianej w artykule 96, dialog dotyczący elementów zasadniczych powinien być systematyczny i sformalizowany zgodnie z zasadami określonymi w załączniku VII.

▼ B*Artykuł 9***▼ M4**

Elementy zasadnicze dotyczące praw człowieka, zasad demokratycznych oraz państwa prawnego, i element podstawowy dotyczący dobrych rządów

▼ B

1. Współpraca prowadzi do stałego rozwoju, koncentrującego się na człowieku, który jest głównym zainteresowanym oraz beneficjentem rozwoju; co zakłada poszanowanie i wspieranie wszystkich praw człowieka.

Poszanowanie wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, w tym podstawowych praw socjalnych, demokracji opartej na zasadzie państwa prawnego oraz przejrzystych i odpowiedzialnych rządów, stanowi integralną część stałego rozwoju.

2. Strony odwołują się do swoich zobowiązań międzynarodowych i zobowiązań dotyczących poszanowania praw człowieka. Powtarzają swoje głębokie przywiązanie do godności ludzkiej i praw człowieka stanowiących wyraz prawowitych dążeń jednostek i narodów. Prawa człowieka mają charakter powszechny, niepodzielny i wzajemnie powiązany. Strony wspierają i chronią wszystkie podstawowe wolności i prawa człowieka, zarówno obywatelskie i polityczne, jak i gospodarcze, społeczne i kulturowe. W tym kontekście Strony potwierdzają równość mężczyzn i kobiet.

▼B

Strony potwierdzają, że demokratyzacja, rozwój i ochrona podstawowych wolności i praw człowieka są ze sobą wzajemnie powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Zasady demokratyczne są zasadami uznawanymi powszechnie, stanowiącymi podwaliny organizacji państwa, gwarantującymi usankcjonowanie władzy, legalność działań znajdującą odzwierciedlenie w systemie konstytucyjnym, legislacyjnym i regulacjach prawnych oraz istnieniu mechanizmów określających możliwości uczestniczenia we władzy. Każde państwo rozwija własną kulturę demokratyczną w oparciu o powszechnie uznawane zasady.

Struktura rządu oraz przywileje korzystania z różnych uprawnień ustala się w oparciu o zasadę państwa prawnego obejmującą w szczególności skuteczne i łatwo dostępne prawne środki odwoławcze, niezależny system prawny gwarantujący równość wobec prawa oraz władzę wykonawczą w pełni podlegającą prawu.

Poszanowanie praw człowieka, zasad demokratycznych oraz państwa prawnego, stanowiące podwaliny partnerstwa AKP-UE, tworzy również podwaliny polityki krajowej i międzynarodowej Stron oraz stanowi istotne elementy niniejszej Umowy.

3. W kontekście otoczenia politycznego i instytucjonalnego wspierającego prawa człowieka, zasady demokratyczne oraz państwo prawne dobre rządy są przejrzystym i odpowiedzialnym zarządzaniem zasobami ludzkimi, naturalnymi, gospodarczymi i finansowymi do celów sprawiedliwego i stałego rozwoju. Obejmują jasne procedury decyzyjne na poziomie władz państwowych, jawne i odpowiedzialne instytucje, nadrzędność prawa w zarządzaniu i rozdziale zasobów oraz tworzenie możliwości opracowywania i realizacji środków mających w szczególności na celu zapobieganie i zwalczanie korupcji.

▼M10

Dobre rządy stanowiące podwaliny partnerstwa AKP-UE tworzą również podwaliny polityki krajowej i międzynarodowej Stron oraz stanowią podstawowy element niniejszej Umowy. Strony postanawiają, że poważne przypadki korupcji, w tym akty przekupstwa prowadzące do takiej korupcji, o których mowa w artykule 97, stanowią naruszenie tego elementu.

▼B

4. Partnerstwo aktywnie wspiera propagowanie praw człowieka, procesów demokratyzacji, konsolidacji państwa prawnego oraz dobrych rządów.

Dziedziny te będą istotnym tematem dialogu politycznego. W kontekście tego dialogu Strony przywiązują szczególną wagę do zachodzących zmian oraz ciągłości osiągniętego postępu. W regularnej ocenie należy uwzględnić kontekst gospodarczy, społeczny, kulturowy i historyczny każdego z państw.

Dziedziny te będą również osią wspierania strategii rozwoju. W ramach strategii ustalonych wspólnie między zainteresowanymi Państwami a Wspólnotą Wspólnota wspiera reformy instytucjonalne i prawne oraz tworzenie możliwości podmiotów państwowych i prywatnych, a także społeczeństwa obywatelskiego.

▼ **M10**

Zasady leżące u podstaw elementów zasadniczych i elementu podstawowego, zdefiniowanych w niniejszym artykule, stosuje się w równym stopniu do państw AKP, z jednej strony, oraz do Unii Europejskiej i jej państw członkowskich, z drugiej.

▼ **B***Artykuł 10***Inne elementy otoczenia politycznego**

1. Strony uznają, że do utrzymania i konsolidacji stabilnego i demokratycznego otoczenia politycznego przyczyniają się następujące elementy:

— stały i sprawiedliwy rozwój, obejmujący między innymi dostęp do zasobów produkcyjnych, podstawowych usług i wymiaru sprawiedliwości,

▼ **M10**

— większe zaangażowanie parlamentów krajowych AKP, zdecentralizowanych władz lokalnych, gdy sytuacja tego wymaga, a także aktywnego i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz sektora prywatnego.

▼ **B**

2. Strony uznają, że do osiągnięcia celów partnerstwa przyczyniają się zasady ► **M10** społecznej gospodarki rynkowej ◀, wspierane przez przejrzyste zasady konkurencji oraz rzetelną politykę gospodarczą i społeczną.

▼ **M10***Artykuł 11***Polityka budowania pokoju, zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich, oraz reagowania na sytuacje niestabilności**

1. Strony uznają, że bez rozwoju i ograniczenia ubóstwa nie zostanie osiągnięty trwały pokój i bezpieczeństwo, a bez pokoju i bezpieczeństwa nie jest możliwy zrównoważony rozwój. W ramach partnerstwa Strony prowadzą aktywną, kompleksową i zintegrowaną politykę budowania pokoju oraz zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich, a także politykę na rzecz bezpieczeństwa ludzi, jak również reagują na sytuacje niestabilności. Polityka ta opiera się na zasadzie własności i w szczególności koncentruje się na tworzeniu możliwości krajowych, regionalnych i kontynentalnych oraz na zapobieganiu konfliktom zbrojnym na wczesnym ich etapie, w drodze bezpośredniego rozpoznawania przyczyn leżących u ich podstaw, w tym ubóstwa, oraz przez właściwe łączenie wszelkich dostępnych instrumentów.

Strony uznają, że należy podjąć odpowiednie działania w związku z nowymi lub rozszerzającymi się zagrożeniami bezpieczeństwa, takimi jak zorganizowana przestępczość, piractwo, nielegalny handel, zwłaszcza ludźmi, narkotykami i bronią. Uwzględnić należy również wpływ wyzwań globalnych, takich jak wstrząsy na międzynarodowych rynkach finansowych, zmiany klimatu i pandemie.

Strony podkreślają istotną rolę organizacji regionalnych w budowaniu pokoju oraz zapobieganiu konfliktom i rozwiązywaniu ich, a także w stawianiu czoła nowym i rozszerzającym się zagrożeniom bezpieczeństwa w Afryce, co jest głównym obowiązkiem Unii Afrykańskiej.

▼ M10

2. Wzajemna zależność między bezpieczeństwem i rozwojem będzie przyświecać działaniom w dziedzinie budowania pokoju, zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich, łączącym podejścia krótko- i długoterminowe, obejmujące zarządzanie kryzysowe i wychodzące poza nie. Działania mające na celu stawienie czoła nowym lub rozszerzającym się zagrożeniom bezpieczeństwa m.in. wspierają egzekwowanie prawa, w tym współpracę w zakresie kontroli granicznej, poprawę bezpieczeństwa międzynarodowego łańcucha dostaw oraz wzmocnienie zabezpieczeń w transporcie powietrznym, morskim i drogowym.

Działania w dziedzinie budowania pokoju, zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich będą w szczególności obejmowały wspieranie zrównoważonych możliwości politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych między wszystkimi częściami społeczeństwa, wzmocnianie praworządności demokratycznej i skuteczności rządu, ustanawianie skutecznych mechanizmów pokojowego godzenia interesów grup, zwiększanie czynnego zaangażowania kobiet, likwidowanie różnic między poszczególnymi częściami społeczeństwa, a także wspieranie aktywnego i zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego. Pod tym względem szczególną uwagę zwraca się na rozwój systemów wczesnego ostrzegania i mechanizmów budowania pokoju, przyczyniających się do zapobiegania konfliktom.

3. Właściwe działania obejmują również, między innymi, wspieranie dążeń mediacyjnych, negocjacyjnych i pokojowych, skuteczne zarządzanie wspólnymi, ograniczonymi zasobami naturalnymi na szczeblu regionalnym, demobilizację oraz ponowną integrację społeczną byłych uczestników walk, analizę problemów dzieci wcielanych do armii oraz przemocy wobec kobiet i dzieci. Podejmowane są właściwe działania mające na celu ustanowienie odpowiednich ograniczeń w zakresie wydatków na zbrojenia i handel bronią, w tym przez wspieranie propagowania i stosowania uzgodnionych norm i kodeksów postępowania, a także eliminowanie czynników podsycających konflikty.

3a. Szczególny nacisk należy położyć na walkę z minami przeciwpiechotnymi oraz wybuchowymi pozostałościami wojennymi, a także zwalczanie nielegalnej produkcji, transferu, obrotu i gromadzenia broni małokalibrowej i lekkiej oraz amunicji do niej, z uwzględnieniem niewłaściwie zabezpieczonych i źle zarządzanych składów i zapasów oraz ich niekontrolowanego rozprzestrzeniania.

Strony zgadzają się na koordynację, przestrzeganie oraz pełne wywiązywanie się ze swoich odnośnych zobowiązań wynikających z wszystkich właściwych konwencji oraz instrumentów międzynarodowych i w tym celu zobowiązują się do współpracy na poziomie krajowym, regionalnym i kontynentalnym.

3b. Strony zobowiązują się również do współpracy w zakresie zapobiegania działalności najemników zgodnie ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z wszystkich właściwych konwencji i instrumentów międzynarodowych oraz zgodnie ze swoimi odpowiednimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi.

4. W celu reagowania na sytuacje niestabilności w sposób strategiczny i skuteczny Strony wymieniają się informacjami oraz ułatwiają działania prewencyjne łączące w spójny sposób narzędzia z zakresu dyplomacji, bezpieczeństwa i rozwoju. Uzgadniają najlepszy sposób poprawy zdolności państw do pełnienia swoich głównych funkcji oraz wspierania politycznej woli reform, przy jednoczesnym poszanowaniu zasady własności. W sytuacjach niestabilności dialog polityczny jest szczególnie ważny, w związku z czym będzie dalej rozwijany i wzmocniany.

▼ **M10**

5. W sytuacjach gwałtownych konfliktów Strony podejmują wszelkie działania właściwe w zakresie zapobiegania nasilaniu się przemocy, ograniczenia zasięgu terytorialnego oraz ułatwienia pokojowego rozstrzygnięcia zaistniałych sporów. Szczególną uwagę zwraca się na zapewnienie wykorzystania środków finansowych przeznaczanych na współpracę zgodnie z zasadami i celami partnerstwa oraz że przeciwdziałania sprzeniewierzeniu funduszy na cele zbrojne.

6. W sytuacjach pokonfliktowych Strony podejmują wszelkie właściwe działania mające na celu stabilizację w okresie przejściowym z myślą o przywróceniu sytuacji pokojowej, stabilnej i demokratycznej. Strony zapewniają stworzenie niezbędnych powiązań między środkami nadzwyczajnymi, odbudową oraz współpracą na rzecz rozwoju.

7. W ramach wspierania umacniania pokoju i międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości Strony potwierdzają swoją gotowość do:

- wymiany doświadczeń dotyczących przyjęcia zmian w przepisach wymaganych w celu ratyfikacji i wprowadzenia w życie Statutu Rzymskiego Międzynarodowego Trybunału Karnego, oraz
- walki z przestępczością międzynarodową zgodnie z prawem międzynarodowym, z należyтым uwzględnieniem Statutu Rzymskiego.

Strony podejmują starania mające na celu ratyfikację i wprowadzenie w życie Statutu Rzymskiego i instrumentów pokrewnych.

▼ **M4***Artykuł 11a***Walka z terroryzmem**

Strony ponownie kategorycznie potępiają wszelkie akty terroryzmu i zobowiązują się do zwalczania terroryzmu poprzez współpracę międzynarodową, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i prawem międzynarodowym, mającymi zastosowanie konwencjami oraz instrumentami w szczególności poprzez pełne wykonanie rezolucji Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych 1373 (2001) i 1456 (2003) oraz innych odpowiednich rezolucji Narodów Zjednoczonych. W tym celu Strony zgadzają się prowadzić:

- wymianę informacji o grupach terrorystycznych i ich siatkach wsparcia; oraz
- wymianę poglądów na temat środków i metod przeciwdziałania aktom terroryzmu, w tym w dziedzinie techniki i szkoleń oraz doświadczeń z zakresu zapobiegania terroryzmowi.

*Artykuł 11b***Współpraca w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia**

1. Strony uznają, że rozprzestrzenianie broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia, zarówno wśród podmiotów państwowych, jak i niepaństwowych, stanowi jedno z największych niebezpieczeństw dla stabilności międzynarodowej i bezpieczeństwa.

▼ **M4**

W związku z powyższym Strony zgadzają się współpracować i przyczyniać się do przeciwdziałania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia poprzez pełne przestrzeganie i wprowadzenie w życie na szczeblu krajowym istniejących zobowiązań wynikających z traktatów i umów międzynarodowych o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu broni masowego rażenia oraz innych mających zastosowanie zobowiązań międzynarodowych.

Strony zgadzają się, że niniejsze postanowienie stanowi zasadniczy element niniejszej Umowy.

2. Ponadto Strony zgadzają się współpracować i przyczyniać się do realizacji celu, jakim jest przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia poprzez:

- podjęcie kroków prowadzących odpowiednio do podpisania i ratyfikowania wszystkich pozostałych właściwych instrumentów międzynarodowych lub przystąpienia do nich oraz do ich pełnego wykonania,
- ustanowienie skutecznego krajowego systemu kontroli wywozu oraz kontrolowanie wywozu i tranzytu towarów mających związek z bronią masowego rażenia, w tym kontrolowanie wykorzystywania technologii podwójnego zastosowania, a także ustanowienie skutecznych sankcji w przypadku naruszenia kontroli wywozu.

Pomoc finansowa i techniczna w dziedzinie współpracy w przeciwdziałaniu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia finansowana będzie poprzez odrębne instrumenty, inne niż instrumenty przeznaczone na finansowanie współpracy AKP-WE.

3. Strony zgadzają się na ustanowienie regularnego dialogu politycznego, towarzyszącego współpracy w tej dziedzinie i konsolidującego ją.

4. Jeżeli, po przeprowadzeniu wzmocnionego dialogu politycznego, jedna ze Stron, opierając się na informacjach pochodzących w szczególności ze sprawozdań Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej (IAEA), Organizacji ds. Zakazu Broni Chemicznej (OPCW) lub innych właściwych instytucji wielostronnych, uznaje, że Strona przeciwna nie wypełnia zobowiązań wynikających z ustępu 1, wówczas, z wyjątkiem nagłych przypadków, przedstawia tej Stronie oraz Radom Ministrów AKP i UE, odpowiednie informacje niezbędne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania zadowalającego Strony. W tym celu zaprasza Stronę przeciwną do podjęcia konsultacji, które koncentrują się na podjętych środkach lub na środkach, które dana Strona powinna podjąć w celu zaradzenia tej sytuacji.

5. Konsultacje są prowadzone na szczeblu i w formie, które uznaje się za najwłaściwsze dla znalezienia rozwiązania.

Konsultacje rozpoczynają się nie później niż 30 dni po zaproszeniu do udziału w nich, a czas ich trwania jest ustalany wspólnie w zależności od charakteru i powagi naruszenia. W żadnym przypadku dialog w ramach procedury konsultacyjnej nie trwa dłużej niż 120 dni.

6. W przypadku gdy konsultacje nie doprowadzą do rozwiązania zadowalającego obie Strony, jeżeli odmówiono udziału w konsultacjach lub w nagłych przypadkach, mogą zostać przyjęte odpowiednie środki. Środki te zostają odwołane z chwilą ustania przyczyny ich przyjęcia.

▼ M10*Artykuł 12***Spójność polityk Wspólnoty oraz ich wpływ na wdrożenie niniejszej Umowy**

Strony stawiają sobie za cel zapewnienie spójności polityki rozwojowej w sposób ukierunkowany, strategiczny i zorientowany na partnerstwo, w tym poprzez wzmocnienie dialogu dotyczącego kwestii spójności polityki rozwojowej. Unia uznaje, że jej polityka w dziedzinach innych niż rozwój może wspierać priorytety rozwojowe państw AKP zgodnie z celami niniejszej Umowy. W związku z tym Unia zwiększy spójność polityki w tych dziedzinach z myślą o osiągnięciu celów niniejszej Umowy.

Bez uszczerbku dla artykułu 96, w przypadku gdy Wspólnota zamierza, w ramach wykonywania swoich uprawnień, przyjąć środki godzące w interesy państw AKP, w zakresie, w jakim dotyczy to celów niniejszej Umowy, Wspólnota we właściwym czasie powiadamia państwa grupy AKP o swoim zamiarze. W związku z tym Komisja będzie regularnie informować sekretariat grupy AKP o planowanych propozycjach i jednocześnie przekazywać mu propozycje takich środków. Tam gdzie sytuacja tego wymaga, wniosek o dostarczenie informacji może zostać przedłożony również z inicjatywy państw AKP.

Na wniosek zainteresowanych państw AKP zostają niezwłocznie podjęte konsultacje, tak aby przed podjęciem ostatecznej decyzji można było uwzględnić obawy państw AKP dotyczące wpływu tych środków.

Ponadto po odbyciu takich konsultacji państwa AKP i grupa AKP mogą jak najszybciej przekazać Wspólnocie na piśmie swoje obawy i przedstawić sugestie zmian wskazujące sposób rozwiązania zaistniałych obaw.

Jeśli Wspólnota nie przychyli się do propozycji państw AKP, powiadamia je o tym jak najszybciej, wraz z podaniem przyczyn swojego stanowiska.

Jeśli to możliwe grupa AKP jest z wyprzedzeniem powiadamiana również o wejściu w życie takiej decyzji.

▼ B*Artykuł 13***M i g r a c j a**

1. Problem migracji jest tematem dogłębnego dialogu prowadzonego w ramach partnerstwa AKP-UE.

Strony potwierdzają spoczywające na nich obecnie zobowiązania istniejące w prawie międzynarodowym do zapewnienia poszanowania praw człowieka i eliminacji wszelkich form dyskryminacji, opartej w szczególności na pochodzeniu, płci, rasie, języku i wyznaniu.

2. Strony postanawiają uznać, że w dziedzinie migracji partnerstwo uwzględnia sprawiedliwe traktowanie obywateli państwa trzeciego legalnie zamieszkujących na ich terytoriach, integrację polityki mającej na celu przyznanie im praw i obowiązków porównywalnych z prawami i obowiązkami ich własnych obywateli, wyłączenie dyskryminacji w życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym oraz rozwijanie środków zwalczania rasizmu i ksenofobii.

▼B

3. Traktowanie pracowników z krajów AKP legalnie zatrudnionych na terenie Państwa Członkowskiego ustalone przez każde Państwo Członkowskie, w zakresie warunków pracy, wynagradzania i zwalniania, jest pozbowione wszelkich przejawów dyskryminacji narodowościowej oraz porównywalne z traktowaniem obywateli tego Państwa Członkowskiego. Ponadto w tym zakresie każde z państw AKP przyznaje porównywalne niedyskryminacyjne traktowanie pracowników będących obywatelami Państwa Członkowskiego.

4. Strony uznają, że strategię mające na celu ograniczenie ubóstwa, poprawę warunków życia i pracy, tworzenie miejsc pracy oraz rozwijanie działań szkoleniowych w perspektywie długoterminowej przyczyniają się do normalizowania ruchów migracyjnych.

W ramach strategii rozwoju oraz programów krajowych i regionalnych, w celu wspierania rozwoju gospodarczego i społecznego regionów, z których pochodzą imigranci oraz ograniczenia ubóstwa, Strony biorą pod uwagę przeszkody strukturalne związane z ruchami migracyjnymi.

Za pomocą krajowych i regionalnych programów współpracy Wspólnota wspiera szkolenie obywateli AKP w państwie ich pochodzenia, w innym kraju AKP lub w Państwie Członkowskim Unii Europejskiej. W zakresie szkolenia w Państwie Członkowskim Strony zapewniają, że działanie takie jest narzędziem mającym na celu integrację zawodową obywateli AKP w krajach ich pochodzenia.

Strony opracowują programy współpracy mające na celu ułatwienie studentom z państw AKP dostępu do edukacji, w szczególności przez wykorzystywanie nowych technologii komunikacji.

5. a) W ramach dialogu politycznego Rada Ministrów bada zagadnienia dotyczące nielegalnej imigracji w celu ustanowienia, tam gdzie sytuacja tego wymaga, środków polityki zapobiegania nielegalnej imigracji.
- b) W tym kontekście Strony postanawiają w szczególności zagwarantować, że w każdej procedurze podejmowanej w celu zawrócenia nielegalnych imigrantów do państw ich pochodzenia szanowane są godność oraz prawa jednostki. W związku z tym zainteresowane organy rozszerzają na nich udogodnienia administracyjne niezbędne do umożliwienia im powrotu.
- c) Ponadto Strony postanawiają, że:
 - i) na wniosek państwa AKP i bez żadnych dodatkowych formalności każde Państwo Członkowskie Unii Europejskiej akceptuje powrót oraz ponownie przyjmuje swoich obywateli przebywających nielegalnie na terytorium tego Państwa.

na wniosek Państwa Członkowskiego i bez żadnych dodatkowych formalności każde z państw AKP akceptuje powrót i ponownie przyjmuje swoich obywateli przebywających nielegalnie na terytorium Państwa Członkowskiego Unii Europejskiej.

Państwa Członkowskie oraz państwa AKP dostarczają swoim obywatelom dokumenty tożsamości właściwe do tego celu.

▼B

W odniesieniu do Państw Członkowskich Unii Europejskiej zobowiązania ujęte w tym ustępie stosuje się wyłącznie w odniesieniu do osób, które zgodnie z Deklaracją nr 2 do Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, uznaje się za obywateli tych Państw w rozumieniu Wspólnoty. W odniesieniu do państw AKP zobowiązania ujęte w tym ustępie stosuje się wyłącznie w odniesieniu do osób, które zgodnie z systemami prawnymi właściwymi dla państw AKP uznaje się za obywateli tych Państw;

- ii) na wniosek Strony z państwami AKP podejmuje się negocjacje mające na celu zawarcie, w dobrej wierze i stosownie do właściwych zasad prawa międzynarodowego, umów dwustronnych regulujących szczególnie zobowiązania ponownego przyjęcia i powrotu obywateli państw AKP. Jeśli któraś ze Stron uzna to za niezbędne, umowy obejmują również ustalenia dotyczące ponownego przyjęcia obywateli państwa trzeciego oraz bezpaństwowców. Umowy takie ustanawiają szczegóły dotyczące kategorii osób objętych tymi umowami, a także warunki ich ponownego przyjmowania i powrotu.

Państwa AKP otrzymają pomoc niezbędną do wykonania tych umów;

- iii) do celów niniejszej litery c), termin „Strony” dotyczy Wspólnoty, każdego z jej Państw Członkowskich oraz każdego państwa AKP.

CZĘŚĆ 2

POSTANOWIENIA INSTYTUCJONALNE

▼M10*Artykuł 14*

Instytucje wspólne

1. Wspólnymi instytucjami niniejszej Umowy są Rada Ministrów, Komitet Ambasadorów oraz Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne.

2. Instytucje wspólne oraz instytucje ustanowione na podstawie umów o partnerstwie gospodarczym, bez uszczerbku dla odnośnych postanowień obowiązujących lub przyszłych umów o partnerstwie gospodarczym, podejmują starania w celu zapewnienia koordynacji, spójności i komplementarności, a także skutecznego i obustronnego przepływu informacji.

Artykuł 14a

Spotkania szefów państw lub rządów

Strony odbywają spotkania na poziomie szefów państw lub rządów, po dokonaniu wspólnych uzgodnień w odpowiedniej formie.

▼B*Artykuł 15***Rada Ministrów**

1. W skład Rady Ministrów wchodzi członkowie Rady Unii Europejskiej i członkowie Komisji Wspólnot Europejskich, z jednej strony oraz członek rządu każdego państwa AKP, z drugiej strony.

Urząd Przewodniczącego Rady Ministrów jest sprawowany przemiennie przez członka Rady Unii Europejskiej i członka rządu państwa AKP.

▼M10

Zgodnie z regulaminem Rada Ministrów zbiera się raz w roku z inicjatywy przewodniczącego oraz zawsze wtedy, gdy jest to konieczne, w formie i składzie właściwych dla omawianych zagadnień. Podczas takich posiedzeń odbywają się konsultacje wysokiego szczebla dotyczące spraw szczególnie istotnych dla Stron, uzupełniające prace prowadzone w ramach Wspólnego Ministerialnego Komitetu ds. Handlu, zgodnie z artykułem 38, oraz Komitetu ds. Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE, zgodnie z artykułem 83, których wyniki wykorzystuje się podczas regularnych corocznych posiedzeń Rady Ministrów.

▼B

2. Do obowiązków Rady Ministrów należy:

- a) prowadzenie dialogu politycznego;
- b) przyjmowanie wytycznych w zakresie polityki oraz podejmowanie decyzji niezbędnych do wdrożenia postanowień niniejszej Umowy, w szczególności w zakresie strategii rozwoju w dziedzinach przewidzianych w niniejszej Umowie lub w każdej innej, istotnej dziedzinie oraz w odniesieniu do procedur;
- c) badanie i rozstrzyganie wszelkich kwestii utrudniających rzeczywiste i skuteczne wykonanie niniejszej Umowy lub stanowiących przeszkodę w osiągnięciu jego celów;
- d) zagwarantowanie sprawnego funkcjonowania mechanizmów konsultacyjnych.

3. Rada Ministrów podejmuje decyzje w oparciu o porozumienie Stron. Posiedzenia Rady Ministrów są wiążące jedynie wtedy gdy obecna jest połowa członków Rady Unii Europejskiej, jeden członek Komisji oraz dwie trzecie członków reprezentujących rządy państw AKP. Każdy nieobecny członek Rady Ministrów może powołać swojego przedstawiciela. Przedstawiciel ma wszystkie prawa reprezentowanego członka.

▼M10

Rada Ministrów może podejmować decyzje wiążące Strony oraz sporządzać uchwały, zalecenia i opinie podczas regularnych corocznych posiedzeń lub w drodze procedury pisemnej. Co roku przedstawia Wspólnemu Zgromadzeniu Parlamentarnemu sprawozdania z wykonania niniejszej Umowy. Bada i bierze pod uwagę uchwały i zalecenia przyjęte przez Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne.

▼B

Rada Ministrów prowadzi stały dialog z przedstawicielami partnerów społecznych i gospodarczych oraz innymi członkami społeczeństwa obywatelskiego w AKP i UE. W związku z tym konsultacje można prowadzić równoległe do posiedzeń.

▼B

4. Rada Ministrów może przekazać uprawnienia Komitetowi Ambasadorów.

5. Rada Ministrów przyjmuje swój regulamin w terminie sześciu miesięcy od wejścia w życie niniejszej Umowy.

*Artykuł 16***Komitet Ambasadorów**

1. W skład Komitetu Ambasadorów wchodzi stali przedstawiciele każdego Państwa Członkowskiego Unii Europejskiej oraz przedstawiciel Komisji, z jednej strony, oraz szefowie placówek dyplomatycznych każdego Państwa AKP w Unii Europejskiej, z drugiej strony.

Urząd przewodniczącego Komitetu Ambasadorów jest sprawowany przemiennie przez Stałego Przedstawiciela Państwa Członkowskiego powołanego przez Wspólnotę oraz szefa placówki dyplomatycznej reprezentującego państwo AKP, powołanego przez państwa AKP.

2. Komitet wspiera Radę Ministrów w wykonywaniu jej zadań oraz sprawuje każdy mandat powierzony mu przez Radę. W tym kontekście kontroluje wykonanie niniejszej Umowy oraz postęp w zakresie osiągnięcia celów w niej określonych.

Komitet Ambasadorów zbiera się regularnie, w szczególności w celu przygotowania sesji Rady oraz zawsze wtedy, gdy jest to niezbędne.

3. Komitet przyjmuje swój regulamin w terminie sześciu miesięcy od wejścia w życie niniejszej Umowy.

*Artykuł 17***Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne**

1. Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne składa się z równej liczby przedstawicieli UE i AKP. Członkami Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego są członkowie Parlamentu Europejskiego, z jednej strony, oraz członkowie parlamentu lub, przy ich braku, przedstawiciele powołani przez każde państwo AKP, z drugiej strony. W przypadku braku parlamentu udział przedstawicieli zainteresowanego państwa AKP podlega uprzedniej zgodzie Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego.

2. Rolą Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego jako organu konsultacyjnego jest:

- promowanie procesów demokratycznych poprzez dialog i konsultacje;
- ułatwienie lepszego zrozumienia między obywatelami Unii Europejskiej i państw AKP, a także szerzenie świadomości publicznej w zakresie kwestii dotyczących rozwoju;

▼M10

- omawianie zagadnień dotyczących rozwoju i partnerstwa AKP-UE, w tym umów o partnerstwie gospodarczym, innych umów handlowych, Europejskiego Funduszu Rozwoju oraz krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych. W tym celu Komisja przekazuje takie dokumenty strategiczne do wiadomości Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego;

▼ M10

- omawianie sprawozdania rocznego Rady Ministrów z wykonania niniejszej Umowy i przyjmowanie uchwał oraz sporządzanie zaleceń dla Rady Ministrów mających na celu osiągnięcie celów niniejszej Umowy;
- wspieranie rozwoju instytucjonalnego i tworzenia możliwości parlamentów krajowych zgodnie z artykułem 33 ustęp 1 niniejszej Umowy.

3. Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne zbiera się dwa razy w roku na sesji plenarnej, przemiennie w Unii Europejskiej i w państwie AKP. W celu wzmocnienia integracji regionalnej oraz aby sprzyjać współpracy między parlamentami krajowymi, posiedzenia członków parlamentów z UE i AKP organizuje się na poziomie regionalnym.

Takie posiedzenia na poziomie regionalnym organizuje się z myślą o osiągnięciu celów określonych w artykule 14 ustęp 2 niniejszej Umowy.

▼ B

4. Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne przyjmuje swój regulamin w terminie sześciu miesięcy od wejścia w życie niniejszej Umowy.

CZĘŚĆ 3**STRATEGIE WSPÓLPRACY***Artykuł 18*

Strategie współpracy opierają się na wzajemnie powiązanych i uzupełniających się strategiach rozwoju oraz współpracy gospodarczej i handlowej. Strony zapewniają, że wysiłki podejmowane w obu wspomnianych dziedzinach wzajemnie się uzupełniają.

TYTUŁ I**STRATEGIE ROZWOJU****ROZDZIAŁ 1****Ramy ogólne***Artykuł 19***Zasady i cele**

1. Głównym celem współpracy AKP-WE jest ograniczenie, a wreszcie eliminacja ubóstwa; stały rozwój oraz stopniowe włączanie krajów AKP w gospodarkę światową. W tym kontekście ramy oraz kierunki współpracy są dostosowywane do odmiennych okoliczności panujących w każdym z krajów AKP, wspierają lokalne prawo własności do reform gospodarczych i społecznych oraz włączanie sektora prywatnego i członków społeczeństwa obywatelskiego w proces rozwoju.

▼ M10

2. Współpraca odnosi się do konkluzji konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz celów, zadań i programów działania uzgodnionych na poziomie międzynarodowym, a także ich realizacji jako podstaw zasad rozwoju. Współpraca odnosi się również do zadań docelowych międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju oraz zwraca

▼ M10

szczególność uwagi na wprowadzenie jakościowych i ilościowych wskaźników postępu. Strony podejmują skoordynowane wysiłki w celu przyspieszenia postępu na drodze do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju.

▼ B

3. Rządy oraz uczestnicy o charakterze niepaństwowym z każdego kraju AKP przystępują do konsultacji w sprawie krajowych strategii rozwoju oraz ich wspólnotowego wsparcia.

*Artykuł 20***Podejście****▼ M10**

1. Cele współpracy na rzecz rozwoju AKP-WE są realizowane przez zintegrowane strategie lokalne obejmujące lokalne podmioty gospodarcze, społeczne, kulturalne, środowiskowe i instytucjonalne. Dlatego też współpraca stwarza spójne ramy umożliwiające wspieranie własnych strategii rozwoju państw AKP oraz zapewniające uzupełnianie się i współdziałanie między poszczególnymi podmiotami, w szczególności na poziomach krajowym i regionalnym oraz między tymi poziomami. W tym kontekście oraz w ramach polityki i reform rozwoju realizowanych przez państwa AKP strategii współpracy AKP-WE na poziomie krajowym oraz, gdy wymaga tego sytuacja, na poziomie regionalnym mają na celu:

a) osiągnięcie szybkiego i stałego wzrostu gospodarczego stwarzającego miejsca pracy, rozwój sektora prywatnego, zwiększanie poziomu zatrudnienia, poprawienie dostępu do produkcyjnych działań gospodarczych oraz do zasobów;

aa) sprzyjanie współpracy i integracji regionalnej;

▼ B

b) promowanie rozwoju człowieka i rozwoju społecznego pomagającego zapewnić, że wszyscy uczestnicy mają szeroki i sprawiedliwy dostęp do owoców wzrostu, oraz promowanie równości płci;

c) promowanie wartości kulturalnych społeczności i szczególnych interakcji z podmiotami gospodarczymi, politycznymi i społecznymi;

d) promowanie reform i rozwoju instytucjonalnego, umacnianie instytucji niezbędnych do konsolidacji demokracji, dobrych rządów oraz skutecznej i konkurencyjnej gospodarki rynkowej; a także budowanie umiejętności w zakresie rozwoju i partnerstwa; oraz

e) promowanie trwałości i regeneracji środowiska oraz najlepszych praktyk w tej dziedzinie, a także zachowania bazy zasobów naturalnych.

▼ M10

2. W celu ich włączenia do wszystkich dziedzin współpracy, pod uwagę należy wziąć w szczególności wymienione zagadnienia tematyczne i przekrojowe: prawa człowieka, problematyka płci, demokracja, dobre rządy, równowaga środowiskowa, zmiany klimatu, choroby zakaźne i niezakaźne oraz rozwój instytucjonalny i tworzenie możliwości. Dziedziny te kwalifikują się również do wsparcia wspólnotowego.

▼B

3. Szczegółowe zapisy dotyczące celów i strategii współpracy na rzecz rozwoju, w szczególności polityk i strategii sektorowych, są włączane w kompendium zawierające wytyczne działania w poszczególnych dziedzinach lub sektorach współpracy. Zapisy te mogą być poprawiane, weryfikowane i/lub zmieniane przez Radę Ministrów w oparciu o zalecenie Komitetu do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE.

ROZDZIAŁ 2

Dziedziny wsparcia

SEKCJA 1

Rozwój gospodarczy*Artykuł 21***Inwestycje i rozwój sektora prywatnego**

1. Współpraca wspiera niezbędne reformy i politykę gospodarczą oraz instytucjonalną na poziomie krajowym i/lub regionalnym, mając na celu stworzenie środowiska korzystnego dla ►**M10** inwestycji ◄ oraz rozwój dynamicznego, aktywnego i konkurencyjnego sektora prywatnego. Ponadto współpraca wspiera:

- a) promowanie dialogu i współpracy między sektorem państwowym i prywatnym;
- b) rozwój umiejętności przedsiębiorczych oraz kultury przedsiębiorczości;
- c) prywatyzację i reformę przedsiębiorstw; oraz
- d) rozwój i modernizację systemów mediacji i arbitrażu.

2. Współpraca wspiera także poprawę jakości, dostępności i przystępności usług finansowych i pozafinansowych dla przedsiębiorstw prywatnych, zarówno formalnych, jak i nieformalnych; przez:

- a) uwalnianie i angażowanie oszczędności prywatnych i zagranicznych w finansowanie przedsiębiorstw prywatnych przez wspieranie polityki rozwoju nowoczesnego sektora finansowego, w tym rynku kapitałowego, instytucji finansowych oraz zrównoważonych operacji finansowych realizowanych na małą skalę;
- b) rozwój i umacnianie instytucji zajmujących się przedsiębiorczością oraz organizacją pośrednictwa finansowego, stowarzyszeń, izb handlowych oraz lokalnych dostawców z sektora prywatnego wspierających i świadczących przedsiębiorstwom usługi pozafinansowe, takie jak usługi zawodowe, techniczne, usługi z dziedziny zarządzania, szkolenia i wspieranie handlu; oraz
- c) wspieranie instytucji, programów, działań i inicjatyw przyczyniających się do rozwoju i wymiany technologii, know-how oraz najlepszych praktyk we wszystkich aspektach zarządzania przedsiębiorstwem.

▼B

3. Współpraca wspiera rozwój przedsiębiorczości przez zapewnianie finansowania, ułatwień gwarancyjnych oraz wsparcia technicznego mającego na celu zachęcenie do i wspieranie tworzenia, zakładania, ekspansji, zróżnicowania, odnowy, restrukturyzacji, modernizacji lub prywatyzacji dynamicznych, rentownych i konkurencyjnych przedsiębiorstw we wszystkich sektorach gospodarki, a także instytucji pośrednictwa finansowego, takich jak instytucje finansowania rozwoju i kapitału podwyższonego ryzyka oraz przedsiębiorstwa leasingowe, przez:

- a) tworzenie i/lub wzmocnienie instrumentów finansowych w formie kapitału inwestycyjnego;
- b) poprawę dostępu do środków istotnych, takich jak informacje i doradztwo dla przedsiębiorczości, usługi w zakresie konsultacji lub pomocy technicznej;
- c) rozszerzanie działań wywozowych, w szczególności przez tworzenie możliwości we wszystkich dziedzinach związanych z handlem; oraz
- d) zachęcanie do nawiązywania kontaktów, stosunków i współpracy między przedsiębiorstwami, w tym także obejmujących wymianę technologii oraz know-how na poziomie krajowym, regionalnym i AKP-UE oraz partnerstwa z prywatnymi inwestorami zagranicznymi, zgodnego z celami i wytycznymi współpracy na rzecz rozwoju AKP-WE.

4. Współpraca wspiera rozwój mikroprzedsiębiorstw przez lepszy dostęp do usług finansowych i pozafinansowych; właściwą politykę oraz ramy regulacyjne ich rozwoju; oraz zapewnia usługi szkoleniowe i dostarcza informacje dotyczące najlepszych praktyk mikrofinansowania.

▼M10

5. Wsparcie dla inwestycji i rozwoju sektora prywatnego obejmuje działania i inicjatywy na poziomie makro-, mezo- i mikroekonomicznym oraz wspieranie poszukiwania innowacyjnych mechanizmów finansowania, w tym łączenia i wzajemnego wspierania się prywatnych i publicznych źródeł finansowania rozwoju.

6. Współpraca wspiera inwestycje sektora publicznego w podstawową infrastrukturę, mające na celu rozwój sektora prywatnego, wzrost gospodarczy i eliminację ubóstwa.

▼B*Artykuł 22*

Polityka oraz reformy makroekonomiczne
i strukturalne

- 1. Współpraca wspiera dążenia państw AKP do osiągnięcia:
 - a) wzrostu i stabilizacji makroekonomicznej przez zdyscyplinowaną politykę fiskalną i pieniężną skutkującą zmniejszeniem inflacji, poprawą bilansu zewnętrznego i budżetowego przez umacnianie dyscypliny skarbowej, zwiększanie przejrzystości oraz skuteczności dyscypliny budżetowej, poprawianie jakości, przejrzystości i składu polityki fiskalnej; oraz

▼ M10

- b) polityki strukturalnej skonstruowanej w sposób umacniający rolę różnych uczestników współpracy, w szczególności sektora prywatnego oraz poprawę otoczenia umożliwiającego efektywniejszą mobilizację środków krajowych i wzrost przedsiębiorczości, osiągnięcie większych inwestycji i większego zatrudnienia, a także:

▼ B

- i) liberalizację handlu i systemów walutowych oraz wymienialności operacji w ramach bilansu rozrachunków bieżących przy uwzględnieniu szczególnej sytuacji każdego państwa,
- ii) umacnianie sektora zatrudnienia oraz reform rynku i produktów,
- iii) wspieranie reform systemów finansowych pomagających rozwijać rentowne systemy bankowe i pozabankowe, rynki kapitałowe oraz usługi finansowe, włącznie z mikrofinansowaniem,
- iv) poprawę jakości usług prywatnych i publicznych, oraz
- v) zachęcanie do współpracy regionalnej i stopniowej integracji polityki makroekonomicznej i pieniężnej.

2. Koncepcja polityki makroekonomicznej i programów dostosowania strukturalnego odzwierciedla tło społeczno-polityczne oraz możliwości instytucjonalne zainteresowanych państw, gwarantuje pozytywny wpływ na ograniczenie ubóstwa oraz dostęp do usług społecznych i opiera się na następujących zasadach:

- a) państwa AKP ponoszą nadrzędną odpowiedzialność za analizowanie problemów wymagających rozstrzygnięcia, za projekt oraz realizację reform;
- b) programy wsparcia są dostosowane do odrębnej sytuacji każdego państwa AKP oraz uwzględniają uwarunkowania społeczne, kulturowe i środowiskowe tych Państw;
- c) należy wziąć pod uwagę i szanować prawo państw AKP do ustalania kierunku oraz kolejności realizacji ich strategii rozwoju;
- d) tempo reform jest realne i zgodne z możliwościami i środkami każdego państwa AKP; oraz
- e) należy wzmocnić komunikację i informowanie społeczeństwa o reformach oraz politykach gospodarczo-społecznych.

▼ M10*Artykuł 23***Rozwój sektora gospodarczego**

Współpraca wspiera trwałą politykę i reformy instytucjonalne, a także inwestycje niezbędne do zapewnienia sprawiedliwego dostępu do działań gospodarczych i zasobów produkcyjnych, w szczególności:

▼ M10

- a) rozwój systemów szkoleniowych pomagających zwiększać produktywność zarówno w sektorach formalnych, jak i nieformalnych;
- b) kapitał, kredyt, ziemię, w szczególności w odniesieniu do praw własności i użytkowania;
- c) rozwój strategii wiejskich mających na celu ustanawianie ram zdecentralizowanego planowania bezpośredniego, podziału zasobów oraz zarządzania nimi;
- d) opracowanie strategii mających na celu zwiększenie produkcji i wydajności rolnictwa w państwach AKP poprzez zapewnienie w szczególności niezbędnego finansowania badań naukowych w zakresie rolnictwa, materiałów i usług potrzebnych w produkcji rolnej, pomocniczej infrastruktury wiejskiej oraz ograniczanie ryzyka i zarządzanie nim. Wsparcie obejmuje publiczne i prywatne inwestycje w rolnictwo, zachęcanie do tworzenia polityki i strategii rolnej, wzmacnianie organizacji rolników i sektora prywatnego, zarządzanie zasobami naturalnymi, rozwój i funkcjonowanie rynków rolnych. Strategie produkcji rolnej wzmacniają krajową i regionalną politykę zapewniania bezpieczeństwa żywnościowego oraz integrację regionalną; w tym kontekście współpraca wspiera wysiłki państw AKP mające na celu zwiększenie konkurencyjności swoich wywożonych towarów oraz dostosowywanie swoich strategii wywozu towarów w świetle zmieniających się warunków handlowych;
- e) zrównoważony rozwój zasobów wodnych, zgodnie z zasadami zintegrowanego zarządzania zasobami wodnymi, zapewniający sprawiedliwy i zrównoważony podział wspólnych zasobów wodnych na potrzeby ich różnych zastosowań;
- f) zrównoważony rozwój akwakultury i rybołówstwa, w tym zarówno rybołówstwa śródlądowego, jak i zasobów morskich w wyłącznych strefach ekonomicznych państw AKP;
- g) infrastrukturę oraz usługi gospodarcze i technologiczne, w tym transport, systemy telekomunikacyjne, usługi komunikacyjne oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego;
- h) rozwój konkurencyjnych sektorów przemysłu, górnictwa i energetyki przy jednoczesnym zachęcaniu sektora prywatnego do zaangażowania i rozwoju;
- i) rozwój handlu, w tym wspieranie uczciwego handlu;
- j) rozwój przedsiębiorczości, finansów i bankowości; oraz innych sektorów usługowych;
- k) rozwój turystyki;
- l) rozwój infrastruktury i usług naukowych, technologicznych i badawczych; w tym rozszerzanie, wymianę i przyswajanie nowych technologii;
- m) wzmocnienie zdolności w obszarach produkcyjnych, szczególnie w sektorach państwowych i prywatnych;

▼ M10

- n) promowanie tradycyjnej wiedzy; oraz
- o) rozwój i realizację specjalnych strategii dostosowawczych w związku z ograniczaniem preferencji, ewentualnie obejmujących działania, o których mowa w literach a)-n) powyżej.

*Artykuł 23a***Rybołówstwo**

Uznając kluczową rolę, jaką rybołówstwo i akwakultura odgrywają w krajach AKP, wnosząc pozytywny wkład w tworzenie miejsc pracy, generowanie dochodów, bezpieczeństwo żywnościowe i źródła utrzymania społeczności wiejskich i przybrzeżnych, a co za tym idzie w ograniczenie ubóstwa, współpraca dąży do dalszego rozwoju sektorów akwakultury i rybołówstwa w krajach AKP, umożliwiającego zwiększenie w sposób zrównoważony powiązanych korzyści społecznych i gospodarczych.

Programy i działania w zakresie współpracy zapewniają wsparcie m.in. dla opracowania i realizacji strategii zrównoważonego rozwoju akwakultury i rybołówstwa oraz planów zagospodarowania w krajach i regionach AKP; dla włączania akwakultury i rybołówstwa do krajowych i regionalnych strategii rozwoju; dla rozwoju infrastruktury i wiedzy technicznej niezbędnych krajom AKP do uzyskania maksymalnej stałej wartości w ich sektorach rybołówstwa i akwakultury; dla tworzenia możliwości krajów AKP w zakresie przewyższania problemów zewnętrznych, utrudniających im pełne wykorzystanie zasobów rybołówstwa; oraz dla promowania i rozwoju wspólnych przedsięwzięć inwestowania w sektory rybołówstwa i akwakultury krajów AKP. Każda umowa dotycząca rybołówstwa negocjowana między Wspólnotą a państwami AKP musi należycie uwzględniać spójność ze strategiami rozwoju w tej dziedzinie.

Po dokonaniu wspólnych uzgodnień mogą odbywać się konsultacje wysokiego szczebla, w tym na poziomie ministerialnym, mające na celu rozwój, poprawę i/lub wzmocnienie współpracy rozwojowej AKP-UE w zakresie zrównoważonej akwakultury i rybołówstwa.

▼ B*Artykuł 24***Turystyka**

Współpraca ma na celu stały rozwój przemysłu turystycznego w krajach i regionach AKP, uznając jego rosnące znaczenie dla wzrostu sektora usługowego w krajach AKP oraz rozwój handlu globalnego tych państw, jego zdolność do stymulowania innych sektorów działalności gospodarczej, a także roli, jaką może odegrać w zwalczaniu ubóstwa.

Programy i projekty współpracy wspierają dążenia krajów AKP do ustanowienia i usprawnienia krajowych ram prawnych i instytucjonalnych oraz środków przeznaczanych na rozwój i realizację zrównoważonych polityk i programów turystycznych, a także między innymi,

▼ B

poprawę konkurencyjnej pozycji sektora, w szczególności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), wspieranie i promowanie inwestycji, rozwoju produktu, włącznie z rozwojem kultur tubylczych w krajach AKP i wzmacnianie powiązań między turystyką a innymi sektorami działalności gospodarczej.

*SEKCJA 2****Rozwój społeczny i rozwój jednostki****Artykuł 25***Rozwój sektora socjalnego**

1. Współpraca wspiera dążenia państw AKP do rozwijania polityki ogólnej i sektorowej oraz reform poprawiających zasięg, jakość i dostęp do podstawowej infrastruktury i usług socjalnych, oraz uwzględnia potrzeby lokalne i szczególne wymagania najbardziej wrażliwych społecznie i najmniej uprzywilejowanych osób, a w związku z tym ogranicza rozbieżności w dostępie do tych usług. Szczególną uwagę należy zwrócić na zagwarantowanie właściwych poziomów wydatków publicznych w sektorach socjalnych. W tym kontekście współpraca ma na celu:

▼ M10

- a) poprawę edukacji i kształcenia na wszystkich poziomach, działania mające doprowadzić do uznawania wykształcenia wyższego, ustanowienie systemów zapewniania jakości w edukacji, w tym w edukacji i kształceniu przez Internet lub innymi niekonwencjonalnymi środkami oraz tworzenie możliwości i umiejętności technicznych;
- b) poprawę systemów zdrowotnych, w szczególności sprawiedliwy dostęp do kompleksowych usług zdrowotnych wysokiej jakości, i żywienia, likwidowanie głodu i niedożywienia, zapewnianie odpowiednich zasobów żywnościowych oraz bezpieczeństwa żywnościowego, w tym poprzez wsparcie siatek bezpieczeństwa socjalnego;

▼ B

- c) włączanie w strategie rozwoju kwestii dotyczących ludności w celu poprawy zdrowia reprodukcyjnego, podstawowej opieki zdrowotnej, planowania rodziny; oraz zapobiegania okaleczaniu genitaliów kobiet;

▼ M4

- d) wspieranie walki z:
 - HIV/AIDS, przy zapewnieniu ochrony zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz praw kobiet;
 - innymi chorobami mającymi związek z ubóstwem, w szczególności z malarią i gruźlicą;

▼ B

- e) zwiększanie bezpieczeństwa wody pitnej oraz poprawa dostępu do wody pitnej i właściwych warunków sanitarnych;
- f) poprawa ogólnej dostępności do niedrogich i odpowiednich mieszkań przez wspieranie tanich i nisko dochodowych programów budownictwa mieszkaniowego i poprawianie rozwoju miast; oraz

▼B

g) zachęcanie do wspierania bezpośrednich metod dialogu społecznego, także w zakresie podstawowych praw socjalnych.

2. Współpraca wspiera również tworzenie możliwości w dziedzinach społecznych, takich jak programy szkoleniowe w zakresie planowania polityki socjalnej i nowoczesnych metod zarządzania projektami i programami socjalnymi; polityka sprzyjająca innowacjom i badaniom technologicznym; tworzenie doświadczeń lokalnych i promowanie partnerstwa; obrady okrągłego stołu na szczeblu krajowym i/lub regionalnym.

3. Współpraca propaguje i wspiera rozwój i realizację polityki oraz systemów bezpieczeństwa i ochrony socjalnej w celu wzmocnienia spójności społecznej oraz wspierania samopomocy i solidarności wśród społeczności. Nacisk i wsparcie należy położyć i skierować między innymi na rozwijanie inicjatyw opartych na solidarności gospodarczej, w szczególności przez powoływanie funduszy rozwoju społecznego dostosowanych do lokalnych potrzeb i uczestników.

*Artykuł 26***Kwestie dotyczące młodzieży**

Współpraca wspiera również ustanawianie spójnej i kompleksowej polityki wykorzystywania potencjału młodzieży, tak aby pełniej włączać ją w społeczeństwo i wydobyć jej pełne możliwości. W tym kontekście współpraca wspiera politykę, środki i działania mające na celu:

- a) ochronę praw dzieci i młodzieży, w szczególności dziewcząt;
- b) wspieranie umiejętności, witalności, nowatorstwa i potencjału młodzieży w celu zwiększenia jej możliwości gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz perspektyw zatrudnienia młodzieży w sektorze produkcyjnym;

▼M4

- c) pomaganie instytucjom wywodzącym się ze społeczności lokalnych w zapewnianiu dzieciom możliwości rozwijania ich potencjału fizycznego, psychologicznego, społecznego i gospodarczego;
- d) reintegrację w społeczeństwie dzieci będących ofiarami sytuacji kryzysowych poprzez programy resocjalizacyjne; oraz
- e) promowanie aktywnego uczestnictwa młodych obywateli w życiu publicznym oraz wspieranie wymiany studentów i współdziałania między organizacjami młodzieżowymi AKP i UE.

▼B*Artykuł 27***▼M10****Kultura i rozwój****▼B**

Współpraca w dziedzinie kultury ma na celu:

- a) uwzględnianie wymiaru kulturalnego na wszystkich poziomach współpracy na rzecz rozwoju;

▼ B

- b) uznanie, zachowanie i wspieranie wartości i tożsamości kulturowej w celu umożliwienia dialogu międzykulturowego;

▼ M10

- c) uznanie, zachowanie i wspieranie wartości dziedzictwa kulturowego; wspieranie rozwoju możliwości w tym sektorze;

▼ B

- d) rozwijanie gałęzi przemysłu powiązanego z kulturą, a także zwiększanie możliwości dostępu do rynku produktów i usług o charakterze kulturowym;

▼ M10

- e) uznanie i wspieranie roli podmiotów i sieci kulturalnych oraz ich wkładu w zrównoważony rozwój; oraz
- f) promowanie wymiaru kulturalnego w edukacji oraz udziału młodzieży w działaniach kulturalnych.

▼ B*SEKCJA 3****Współpraca i integracja regionalna*****▼ M10***Artykuł 28**Podejście ogólne*

1. Współpraca AKP-UE dostarcza skutecznej pomocy w osiąganiu celów i priorytetów, które wyznaczyły sobie państwa AKP w kontekście współpracy i integracji regionalnej.

2. Zgodnie z celami ogólnymi określonymi w artykułach 1 i 20 współpraca AKP-UE dąży do:

- a) wspierania pokoju i stabilizacji, a także zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania;
- b) wzmacniania rozwoju gospodarczego i współpracy gospodarczej poprzez tworzenie większych rynków, swobodny przepływ osób, towarów, usług, kapitału, zatrudnienia i technologii między krajami AKP, przyspieszoną dywersyfikację gospodarek państw AKP, promowanie i zwiększanie skali handlu między krajami AKP oraz z krajami trzecimi, a także stopniową integrację państw AKP z gospodarką światową;
- c) wspieranie radzenia sobie z wyzwaniami w zakresie zrównoważonego rozwoju w wymiarze transnarodowym, m.in. poprzez koordynację i harmonizację polityki współpracy regionalnej.

3. Pod warunkami określonymi w artykule 58, współpraca wspiera również współpracę między regionami i państwami AKP, np. obejmującą:

- a) jedną lub więcej organizacji regionalnych AKP, w tym na poziomie kontynentalnym;

▼ **M10**

- b) europejskie kraje i terytoria zamorskie (KTZ) oraz regiony peryferyjne;
- c) kraje rozwijające się nienależące do AKP.

*Artykuł 29***Współpraca AKP-UE na rzecz kooperacji oraz integracji regionalnej**

1. W dziedzinie stabilności, pokoju i zapobiegania konfliktom współpraca wspiera:

- a) promowanie i rozwój regionalnego dialogu politycznego w dziedzinach zapobiegania konfliktom i rozwiązywania ich; praw człowieka i demokratyzacji; wymiany, tworzenia sieci kontaktów i promowania mobilności między różnymi uczestnikami rozwoju, w szczególności w społeczeństwie obywatelskim;
- b) promowanie regionalnych inicjatyw i polityk w dziedzinach mających związek z bezpieczeństwem, w tym ograniczenie zbrojeń, walkę z narkotykami, zorganizowaną przestępczością, praniem brudnych pieniędzy i korupcją.

2. W dziedzinie regionalnej integracji gospodarczej współpraca wspiera:

- a) udział najmniej rozwiniętych krajów AKP w tworzeniu rynków regionalnych i w korzyściach zapewnianych przez takie rynki;
- b) realizację polityk gospodarczej reformy sektorowej na poziomie regionalnym;
- c) liberalizację handlu i płatności;
- d) promowanie inwestycji transgranicznych, zarówno zagranicznych, jak i krajowych, oraz innych inicjatyw integracji regionalnej;
- e) łagodzenie wpływu przejściowych kosztów netto integracji na przychód budżetowy oraz bilans płatniczy; oraz
- f) infrastrukturę, w szczególności transportową i komunikacyjną, oraz bezpieczeństwo i usługi w tym zakresie, w tym rozwijanie możliwości regionalnych w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT).

3. W dziedzinie polityki regionalnej na rzecz zrównoważonego rozwoju współpraca wspiera priorytety regionów AKP, w szczególności:

- a) ochronę środowiska i zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi, w tym wodą i energią, z uwzględnieniem zmian klimatu;
- b) bezpieczeństwo żywnościowe i rolnictwo;

▼ M10

- c) zdrowie, edukację i kształcenie;
- d) badania i rozwój technologiczny; oraz
- e) inicjatywy regionalne w zakresie przygotowania się do klęsk żywiołowych i łagodzenia ich skutków, a także odbudowy po klęskach.

*Artykuł 30***Tworzenie możliwości na rzecz współpracy oraz integracji regionalnej AKP**

W celu zapewnienia skuteczności i efektywności polityki regionalnej, współpraca rozwija i wzmacnia możliwości:

- a) instytucji i organizacji integracji regionalnej powołanych przez państwa AKP oraz z udziałem państw AKP, które wspierają współpracę i integrację regionalną;
- b) rządów i parlamentów krajowych w dziedzinach integracji regionalnej; oraz
- c) podmiotów o charakterze niepaństwowym, w tym sektora prywatnego.

▼ B*SEKCJA 4***Zagadnienia tematyczne i przekrojowe***Artykuł 31***Kwestie dotyczące płci**

Współpraca pomaga w umacnianiu polityk i programów, które poprawiają, gwarantują i uznają równy udział mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach życia politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalnego. Współpraca pomaga w poprawie dostępu kobiet do wszystkich zasobów niezbędnych do pełnego korzystania z ich podstawowych praw. Współpraca tworzy w szczególności właściwe ramy dla:

- a) włączenia kwestii dotyczących płci i przyjęcia uwrażliwionego podejścia na każdym poziomie współpracy na rzecz rozwoju, w tym w politykach, strategiach i działaniach makroekonomicznych; oraz
- b) zachęcania do przyjmowania środków szczególnie korzystnych dla kobiet, takich jak:
 - i) udział w krajowym i lokalnym życiu politycznym;
 - ii) wspieranie organizacji kobiecych;
 - iii) dostęp do podstawowych usług socjalnych, w szczególności do kształcenia i szkolenia, opieki zdrowotnej i planowania rodziny;

▼B

- iv) dostęp do zasobów produkcyjnych, w szczególności do ziemi i kredytów oraz rynku pracy; i
- v) szczególnego uwzględniania kobiet w działaniach w zakresie pomocy nadzwyczajnej i resocjalizacji.

▼M10*Artykuł 31a***HIV/AIDS**

Współpraca wspiera wysiłki państw AKP zmierzające do opracowania i wzmocnienia we wszystkich sektorach polityk i programów mających na celu podjęcie działań w związku z pandemią HIV/AIDS i zapobieganie jej szkodliwemu wpływowi na rozwój. Wspiera państwa AKP w dążeniach do zapewnienia i utrzymania uniwersalnego dostępu do środków zapobiegania HIV/AIDS, leczenia, opieki i pomocy dla chorych, a w szczególności stawia sobie za zadanie:

- a) wspieranie rozwoju i realizacji kompleksowych wielosektorowych strategii i planów w odniesieniu do HIV/AIDS jako priorytetowych w krajowych i regionalnych planach rozwojowych;
- b) angażowanie, w zakresie reagowania na HIV/AIDS na poziomie krajowym, wszystkich właściwych sektorów rozwojowych i zapewnienie szerokiej mobilizacji zainteresowanych stron na wszystkich poziomach;
- c) wzmocnienie krajowych systemów zdrowotnych i podjęcie działań w związku z niedoborami zasobów ludzkich w tym sektorze, stanowiących podstawę dla zapewnienia uniwersalnego dostępu do profilaktyki przeciwko HIV/AIDS, leczenia, opieki nad chorymi oraz do innych usług zdrowotnych, a także ich skutecznej integracji;
- d) podjęcie działań w związku z nierównościami między płciami, przemocą ze względu na płeć i wykorzystywaniem seksualnym jako czynnikami przyczyniającymi się do pandemii HIV/AIDS oraz intensyfikację działań mających na celu zabezpieczenie praw kobiet i dziewcząt, opracowanie skutecznych, uwzględniających problematykę płci programów zwalczania HIV/AIDS oraz działań adresowanych do kobiet i dziewcząt, w tym usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz powiązanych praw, a także wspieranie pełnego zaangażowania kobiet w planowanie i podejmowanie decyzji związanych ze strategiami i programami zwalczania HIV/AIDS;
- e) stworzenie zapewniających wsparcie ram prawnych i politycznych oraz eliminacja przepisów karnych, polityk, praktyk, upośledzenia i dyskryminacji naruszających prawa człowieka, zwiększających zagrożenie HIV/AIDS oraz uniemożliwiających dostęp do skutecznej prewencji przeciwko HIV/AIDS, leczenia, opieki i pomocy dla chorych, w tym leków, produktów i usług dla osób żyjących z HIV/AIDS i najbardziej narażonych populacji;

▼ M10

- f) zwiększanie dostępu do opartych na dowodach naukowych, kompleksowych metod prewencji przeciwko HIV/AIDS, uwzględniających lokalne czynniki przyczyniające się do epidemii oraz szczególne potrzeby kobiet, młodzieży i najbardziej narażonych populacji; oraz
- g) zapewnienie powszechnego i niezawodnego dostępu do bezpiecznych, niedrogich leków wysokiej jakości oraz produktów mających znaczenie dla zdrowia, w tym dla zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego.

▼ B*Artykuł 32***Środowisko i zasoby naturalne**

1. Współpraca w zakresie ochrony środowiska naturalnego i zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych i zarządzania nimi ma na celu:

- a) włączenie zasady równowagi środowiskowej we wszystkich aspektach współpracy na rzecz rozwoju oraz programów i projektów wsparcia realizowanych przez różnych uczestników rozwoju;
 - b) budowanie i/lub wzmacnianie naukowych i technicznych możliwości człowieka oraz możliwości instytucjonalnych w zakresie zarządzania środowiskiem przez wszystkie podmioty związane ze środowiskiem;
 - c) wspieranie szczególnych środków i planów mających na celu rozpatrywanie kwestii zrównoważonego zarządzania o znaczeniu zasadniczym, również kwestii dotyczących bieżących i przyszłych zobowiązań regionalnych i międzynarodowych w zakresie zasobów mineralnych i naturalnych, takich jak:
 - i) lasy tropikalne, zasoby wodne, przybrzeżne i morskie zasoby rybołówstwa, fauna, gleby oraz różnorodność biologiczna,
 - ii) ochrona ekosystemów zagrożonych (np. raf koralowych),
 - iii) odnawialne źródła energii, w szczególności energii słonecznej i efektywne wykorzystywanie energii,
 - iv) stały rozwój wiejski i miejski,
 - v) pustynnienie, wysychanie i wylesianie,
 - vi) opracowywanie nowatorskich rozwiązań dla problemów miejskich, oraz
 - vii) promowanie zrównoważonej turystyki;
 - d) uwzględnianie zagadnień dotyczących transportu i utylizacji odpadów niebezpiecznych.
2. Współpraca uwzględnia również:
- a) szczególnie trudną sytuację małych, wyspiarskich krajów AKP, w szczególności wobec zagrożeń powodowanych zmianą klimatu;
 - b) nasilanie się problemów związanych z wysychaniem i pustynnieniem terenów, w szczególności w państwach najmniej rozwiniętych i śródlądowych; oraz
 - c) rozwój instytucjonalny i tworzenie możliwości.

▼ **M10***Artykuł 32a***Zmiany klimatu**

Strony uznają, że zmiany klimatu stanowią poważne globalne wyzwanie w zakresie ochrony środowiska oraz zagrożenie dla osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju, wymagające odpowiedniego, przewidywalnego i terminowego wsparcia finansowego. Z powyższych względów oraz zgodnie z postanowieniami artykułu 32, a w szczególności jego ustępu 2 litera a), współpraca:

- a) uwzględnia szczególne zagrożenie, jakie dla państw AKP, w szczególności leżących na małych wyspach i terenach nisko położonych, stanowią zjawiska mające związek z klimatem, takie jak erozja wybrzeży, cyklony, powodzie i uwarunkowane środowiskowo przesunięcia ludności oraz, w szczególności w przypadku najmniej rozwiniętych i śródlądowych państw AKP, nasilające się powodzie, susze, wylesianie i pustoszczenie;
- b) wzmacnia i wspiera politykę i programy służące łagodzeniu oraz dostosowywaniu się do skutków zmian klimatu i wynikających z nich zagrożeń, w tym poprzez rozwój instytucjonalny i tworzenie możliwości;
- c) zwiększa możliwości państw AKP pod względem rozwoju i udziału w globalnym rynku handlu emisjami związków węgla; oraz
- d) kładzie nacisk na następujące działania:
 - (i) uwzględnianie zmian klimatu w strategiach rozwoju i wysiłkach na rzecz ograniczenia ubóstwa;
 - (ii) zwiększanie znaczenia politycznego zmian klimatu we współpracy rozwojowej, w tym poprzez odpowiedni dialog polityczny;
 - (iii) pomoc dla państw AKP w dostosowywaniu się do zmian klimatu w odpowiednich sektorach, takich jak rolnictwo, gospodarka wodna oraz infrastruktura, w tym poprzez transfer i przyjmowanie odpowiednich przyjaznych dla środowiska technologii;
 - (iv) promowanie środków ograniczania zagrożeń związanych z klęskami żywiołowymi, z uwzględnieniem faktu, że coraz większa część takich klęsk związana jest ze zmianami klimatu;
 - (v) zapewnienie wsparcia finansowego i technicznego dla prowadzonych przez państwa AKP działań łagodzących w przypadkach, gdy sprzyja to osiągnięciu ich celów ograniczania ubóstwa i zrównoważonego rozwoju, w tym dla ograniczania emisji, których źródłem jest wylesianie i degradacja lasów oraz emisji sektora rolnego;
 - (vi) doskonalenie systemów informacji o pogodzie i klimacie, prognozowania oraz wczesnego ostrzegania; oraz
 - (vii) promowanie odnawialnych źródeł energii oraz technologii niskoemisyjnych, sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi.

▼B*Artykuł 33***Rozwój instytucjonalny i tworzenie możliwości**

1. Współpraca zwraca systematycznie uwagę na aspekty instytucjonalne i, w tym kontekście, wspiera dążenia państw AKP do rozwijania i umacniania struktur, instytucji i procedur pomagających:

- a) wspierać i utrzymywać demokrację, godność człowieka, sprawiedliwość społeczną i pluralizm w pełnym poszanowaniu różnicowania wewnątrzspołecznego i różnic między społeczeństwami;
- b) wspierać i utrzymywać powszechne i pełne poszanowanie oraz przestrzeganie i ochronę wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności;
- c) rozwijać i umacniać państwo prawne; poprawiać dostęp do wymiaru sprawiedliwości przy jednoczesnym gwarantowaniu profesjonalizmu i niezawisłości systemów sądownictwa; oraz
- d) zapewniać przejrzyste i odpowiedzialne rządy oraz administrację we wszystkich instytucjach publicznych.

2. Strony współdziałają w walce z przekupstwem i korupcją we wszystkich warstwach społeczeństwa.

3. Współpraca wspiera dążenia państw AKP do przekształcania ich instytucji publicznych w silne organy przyczyniające się do wzrostu i rozwoju oraz osiągania zasadniczej poprawy w zakresie skuteczności służb państwowych, w zakresie w jakim wpływają na życie codzienne obywateli. W tym kontekście współpraca wspomaga reformę, racjonalizację oraz modernizację sektora publicznego. W szczególności współpraca koncentruje się na:

- a) reformie i modernizacji służby cywilnej;
- b) reformach prawa i sądownictwa oraz modernizacji systemów sądownictwa;

▼M10

- c) poprawie i umacnianiu zarządzania finansami publicznymi i zarządzania podatkowego w celu rozwoju działalności gospodarczej w krajach AKP i zwiększenia ich wpływów podatkowych, przy jednoczesnym pełnym poszanowaniu suwerenności państw AKP w tej dziedzinie.

Środki mogą obejmować:

- (i) zwiększanie możliwości w zakresie zarządzania dochodami krajowymi, w tym utworzenie skutecznego, efektywnego i zrównoważonego systemu podatkowego;
- (ii) promowanie uczestnictwa w strukturach i procesach międzynarodowej współpracy podatkowej w celu ułatwienia dalszego rozwoju rzeczywistej zgodności z normami międzynarodowymi;
- (iii) wsparcie wdrażania międzynarodowych najlepszych praktyk w dziedzinie podatków, w tym zasady przejrzystości i wymiany informacji, w tych państwach AKP, które podjęły odnośne zobowiązania;

▼B

- d) przyspieszaniu reform sektora bankowości i finansów;
- e) poprawie zarządzania aktywami publicznymi i reformie procedur udzielania zamówień publicznych; oraz

▼B

f) decentralizacji politycznej, administracyjnej, gospodarczej i finansowej.

4. Współpraca przyczynia się również do odbudowy i/lub podnoszenia podstawowych możliwości sektora państwowego oraz wspierania instytucji niezbędnych do ukierunkowywania gospodarki rynkowej, w szczególności wspierania:

a) rozwoju możliwości prawnych i regulacyjnych niezbędnych do zapewnienia funkcjonowania gospodarki rynkowej, w tym polityki konkurencji i polityki ochrony konsumentów;

b) poprawy umiejętności analizowania, planowania, formułowania i realizacji polityki, w szczególności w dziedzinach gospodarczych, społecznych, środowiskowych, badawczych, naukowych i technologicznych;

c) modernizowania, umacniania i reformowania instytucji finansowych i monetarnych oraz poprawy procedur;

d) tworzenia, na poziomie lokalnym i samorządowym, możliwości niezbędnych do realizacji polityki decentralizacji i zwiększanie udziału ludności w procesie rozwoju; oraz

e) rozwijania umiejętności w innych dziedzinach o znaczeniu zasadniczym, takich jak:

i) negocjacje międzynarodowe; oraz

ii) zarządzanie i koordynowanie pomocy zewnętrznej.

5. Współpraca zmierza, we wszystkich dziedzinach i sektorach współpracy, do włączania w nią uczestników o charakterze niepaństwowym oraz rozwoju ich możliwości; wzmacniania struktur informacji, dialogu i konsultacji między nimi i organami krajowymi, w tym także na poziomie regionalnym.

TYTUŁ II

WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA I HANDLOWA

ROZDZIAŁ 1

Cele i zasady

Artykuł 34

Cele

1. Współpraca gospodarcza i handlowa ma na celu sprzyjanie sprawnemu i stopniowemu włączaniu państw AKP w gospodarkę światową przy należyтым uwzględnieniu ich wyborów politycznych i priorytetów rozwoju, wspierając ich stały rozwój i przyczyniając się do wyeliminowania ubóstwa w krajach AKP.

▼M10

2. Ostatecznym celem współpracy gospodarczej i handlowej jest umożliwienie państwom AKP pełnego uczestniczenia w handlu międzynarodowym. W tym kontekście szczególną uwagę należy zwrócić na potrzebę brania przez państwa AKP aktywnego udziału w wielostronnych negocjacjach handlowych. Uwzględniając aktualny stopień rozwoju państw AKP, współpraca gospodarcza i handlowa jest skierowana na umożliwianie państwom AKP sprostania wyzwaniom globalizacji oraz stopniowego przystosowywania się do nowych warunków

▼ M10

handlu międzynarodowego, ułatwiając tym samym przechodzenie na zliberalizowaną gospodarkę globalną. W tym kontekście należy zwrócić szczególną uwagę na trudną sytuację wielu państw AKP, wynikającą z ich zależności od towarów lub kilku kluczowych produktów, w tym produktów przemysłowo-rolnych o wartości dodanej oraz na ryzyko ograniczania preferencji.

3. W związku z tym współpraca gospodarcza i handlowa zmierza, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I, do wzmocnienia zdolności produkcyjnych, dostawczych i handlowych krajów AKP, a także ich umiejętności przyciągania inwestycji. Ponadto ma na celu tworzenie między Stronami nowej dynamiki handlu, umacnianie polityki handlowej i inwestycyjnej krajów AKP, ograniczenie ich uzależnienia od towarów, promowanie większego zróżnicowania gospodarki i poprawianie możliwości krajów AKP w zakresie uregulowania kwestii związanych z handlem.

4. Współpraca gospodarcza i handlowa jest realizowana przy pełnej zgodności z przepisami Światowej Organizacji Handlu (WTO), w tym dotyczącymi szczególnego i zróżnicowanego traktowania oraz przy uwzględnieniu wspólnych interesów Stron oraz stopnia ich rozwoju. Obejmuje również w pełni zgodne ze zobowiązaniami wielostronnymi działania odnoszące się do ograniczania preferencji.

▼ B*Artykuł 35**Z a s a d y***▼ M10**

1. Współpraca gospodarcza i handlowa opiera się na prawdziwym, silnym i strategicznym partnerstwie. Ponadto opiera się kompleksowym podejściu, zbudowanym na atutach i osiągnięciach poprzednich Konwencji AKP-WE.

2. Współpraca gospodarcza i handlowa opiera się na inicjatywach integracji regionalnej państw AKP. Współpraca na rzecz współpracy oraz integracji regionalnej, zdefiniowana w tytule I, oraz współpraca gospodarcza i handlowa wzajemnie się uzupełniają. Współpraca gospodarcza i handlowa odnosi się w szczególności do ograniczeń w zakresie popytu i podaży, zwłaszcza do zgodności infrastruktury, dywersyfikacji gospodarczej i środków rozwoju handlu, jako zwiększających konkurencyjność państw AKP. W związku z tym należy przyznać właściwe znaczenie odpowiednim środkom w ramach strategii rozwoju państw i regionów AKP, które korzystają ze wsparcia Wspólnoty, a w szczególności z pomocy na rzecz wymiany handlowej.

▼ B

3. Współpraca gospodarcza i handlowa bierze pod uwagę różne potrzeby oraz stopień rozwoju krajów i regionów AKP. W tym kontekście Strony potwierdzają ich przywiązanie do gwarantowania szczególnego i zróżnicowanego traktowania wszystkich krajów AKP oraz do utrzymania szczególnego traktowania najmniej rozwiniętych krajów AKP i należytego uwzględnienia szczególnie trudnej sytuacji państw małych, śródlądowych i wyspiarskich.

▼ B

ROZDZIAŁ 2

Nowe porozumienia handlowe

▼ M10*Artykuł 36*

Tryb

1. W świetle celów i zasad wymienionych powyżej Strony postanawiają podjąć wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia zawarcia nowych umów o partnerstwie gospodarczym zgodnych z przepisami WTO, stopniowo usuwających bariery handlowe istniejące między nimi oraz rozszerzających współpracę we wszystkich dziedzinach związanych z handlem.

2. Umowy o partnerstwie gospodarczym, jako instrumenty rozwoju, mają na celu wspieranie sprawnej i stopniowej integracji państw AKP z gospodarką światową, w szczególności poprzez pełne wykorzystanie potencjału integracji regionalnej i handlu Południe-Południe.

3. Strony postanawiają, że nowe porozumienia handlowe będą wprowadzane stopniowo.

Artykuł 37

Procedury

1. Podczas negocjacji umów o partnerstwie gospodarczym zapewnione jest tworzenie możliwości zgodnie z postanowieniami tytułu I i artykułu 35 w sektorze państwowym i prywatnym krajów AKP, w tym środków podnoszenia konkurencyjności, wzmacniania organizacji regionalnych oraz wspierania regionalnych inicjatyw integracji handlu, tam gdzie sytuacja tego wymaga z pomocą w zakresie dostosowania budżetowego oraz reformy fiskalnej, a także unowocześnienia i rozwoju infrastruktury oraz promowania inwestycji.

2. Strony dokonują regularnych przeglądów postępów negocjacji przewidzianych w artykule 38.

3. Negocjacje umów o partnerstwie gospodarczym zostaną podjęte z tymi krajami AKP, które uznają, że są do tego gotowe, oraz na poziomie, który te państwa uznają za właściwy i zgodnie z procedurami ustalonymi przez grupę AKP, w celu wsparcia procesów integracji regionalnej w ramach AKP.

4. Zgodnie z odpowiednimi zasadami WTO negocjacje umów o partnerstwie gospodarczym mają na celu określenie harmonogramu stopniowego znoszenia barier w handlu między Stronami. Po stronie Wspólnoty liberalizacja handlu opiera się na wspólnotowym dorobku prawnym i ma na celu poprawienie aktualnego dostępu państw AKP do rynku przez, między innymi, przegląd reguł pochodzenia. Negocjacje uwzględniają stopień rozwoju oraz społeczno-gospodarczy wpływ środków handlowych na państwa AKP, a także zdolność do dostosowania systemów gospodarczych tych państw do procesu liberalizacji. W związku z tym negocjacje powinny być na tyle elastyczne, na ile to możliwe w odniesieniu do ustalenia odpowiedniego okresu przejściowego oraz końcowego zakresu produktów, przy uwzględnieniu

▼ M10

sektorów wrażliwych, a także stopnia rozbieżności w zakresie harmonogramu redukcji cel, a jednocześnie powinny być zgodne z obowiązującymi wówczas zasadami WTO.

5. Strony ściśle współpracują i współdziałają z WTO w celu wyjaśnienia i uzasadnienia poczynionych ustaleń, w szczególności w odniesieniu do możliwego stopnia ich elastyczności.

6. Strony dodatkowo omawiają możliwości uproszczenia i przeglądu reguł pochodzenia, w tym postanowień ogólnych dotyczących wywozu tych produktów.

7. Po zawarciu umowy o partnerstwie gospodarczym przez państwa AKP, te państwa AKP, które nie są stronami takiej umowy, mogą w dowolnym terminie złożyć wniosek o przystąpienie do niej.

8. W kontekście współpracy AKP-UE na rzecz współpracy oraz integracji regionalnej AKP, o której mowa w tytule I, i zgodnie z artykułem 35, Strony zwracają szczególną uwagę na potrzeby wynikające z wykonania umów o partnerstwie gospodarczym. Zastosowanie mają zasady przedstawione w artykule 1 załącznika IV do niniejszej Umowy. W związku z tym Strony zobowiązują się korzystać z istniejących lub nowych regionalnych mechanizmów finansowania, za pośrednictwem których mogą być przekazywane środki przyznane w wieloletnich ramach finansowych współpracy oraz inne dodatkowe środki.

*Artykuł 37a***Inne porozumienia handlowe**

1. W kontekście bieżących tendencji w polityce handlowej, zmierzającej do większej liberalizacji handlu, UE i państwa AKP mogą wziąć udział w negocjacjach i wdrożeniu umów prowadzących do dalszej wielostronnej i dwustronnej liberalizacji handlu. Taka liberalizacja może prowadzić do ograniczania preferencji przyznanych państwom AKP i wpływać na ich pozycję konkurencyjną na rynku UE, a także na ich wysiłki rozwojowe, na wspomaganiu których zależy UE.

2. Zgodnie z celami współpracy gospodarczej i handlowej UE stara się podejmować środki umożliwiające przewyżczenie ewentualnych niekorzystnych skutków liberalizacji w celu zapewnienia państwom AKP dalszego znacznego preferencyjnego dostępu w wielostronnym systemie handlu w najdłuższym możliwym okresie oraz w celu zagwarantowania, że wszelkie nieuniknione ograniczanie preferencji będzie wprowadzane stopniowo również w najdłuższym możliwym okresie.

▼ B*Artykuł 38***Wspólny Ministerialny Komitet do spraw Handlu**

1. Powołany zostaje Wspólny Ministerialny Komitet do spraw Handlu AKP-WE.

▼ M10

2. Ministerialny Komitet ds. Handlu omawia związane z handlem kwestie istotne dla wszystkich państw AKP, a w szczególności regularnie monitoruje negocjacje dotyczące umów o partnerstwie gospodarczym oraz wdrożenie tych umów. Zwraca szczególną uwagę na bieżące, wielostronne negocjacje handlowe i analizuje wpływ inicjatyw w zakresie rozszerzania liberalizacji na handel AKP-WE oraz rozwój gospodarek krajów AKP. Zgłasza i formułuje odpowiednie zalecenia dla Rady Ministrów, w tym wszelkie środki wspomagające w celu zwiększenia korzyści wynikających z porozumień handlowych AKP-WE.

▼B

3. Ministerialny Komitet do spraw Handlu zbiera się co najmniej raz w roku. Jego regulamin ustanawia Rada Ministrów. Składa się z przedstawicieli państw AKP i Wspólnoty.

▼M10*Artykuł 38a***Konsultacje**

1. W przypadku gdy nowe środki lub środki określone w programach przyjętych przez Wspólnotę z myślą o zbliżeniu przepisów ustawowych i wykonawczych w celu ułatwienia handlu negatywnie wpływają na interesy jednego lub większej liczby państw AKP, przed przyjęciem takich środków Wspólnota powiadamia o tym sekretariat AKP i zainteresowane państwa AKP.

2. Aby umożliwić Wspólnocie wzięcie pod uwagę interesów grupy AKP, na jej wniosek i zgodnie z postanowieniami artykułu 12 niniejszej Umowy odbywają się konsultacje mające na celu osiągnięcie zadowalającego rozstrzygnięcia.

3. W przypadku gdy obowiązujące zasady lub przepisy wspólnotowe przyjęte w celu ułatwienia handlu dotyczą interesów jednego lub wielu państw AKP lub jeśli interesy te mogą zostać zagrożone interpretacją, stosowaniem lub egzekwowaniem takich zasad lub przepisów, na wniosek zainteresowanych państw AKP i zgodnie z postanowieniami artykułu 12 odbywają się konsultacje mające na celu osiągnięcie zadowalającego rozstrzygnięcia.

4. W celu znalezienia zadowalającego rozstrzygnięcia Strony mogą również poddać pod rozagę Wspólnego Ministerialnego Komitetu ds. Handlu wszelkie inne problemy dotyczące handlu, które mogą wynikać ze środków przyjętych lub planowanych przez państwa członkowskie.

5. W celu zagwarantowania skutecznych konsultacji Strony powiadamiają się wzajemnie o takich środkach.

6. Strony uzgadniają, że odbycie w ramach instytucji powołanych umową o partnerstwie gospodarczym konsultacji dotyczących spraw wchodzących w zakres takiej umowy oraz udzielenie za pośrednictwem takich instytucji informacji dotyczących spraw wchodzących w zakres umowy uznaje się za zaspokojenie postanowień niniejszego artykułu i artykułu 12 niniejszej Umowy, pod warunkiem że wszystkie zainteresowane państwa AKP są sygnatariuszami umowy o partnerstwie gospodarczym, w związku z którą odbyto konsultacje lub udzielono informacji.

▼B**ROZDZIAŁ 3****Współpraca na forach międzynarodowych***Artykuł 39***Postanowienia ogólne**

1. Strony podkreślają znaczenie ich aktywnego udziału w WTO oraz innych, właściwych organizacjach międzynarodowych, realizowanego w ramach członkostwa w tych organizacjach, a także przestrzegania ich regulaminów i prowadzonych działań.

▼B

2. Strony postanawiają ściśle współpracować w zakresie definiowania i wspierania wspólnych interesów w dziedzinie międzynarodowej współpracy gospodarczej i handlowej, w szczególności w WTO, włącznie z braniem udziału w ustalaniu i realizowaniu porządku przyszłych, wielostronnych negocjacji handlowych. W tym kontekście szczególną uwagę należy zwrócić na poprawę dostępu produktów i usług pochodzących z krajów AKP na rynek Wspólnoty oraz inne rynki.

3. Strony uznają również znaczenie elastyczności zasad WTO w uwzględnianiu stopnia rozwoju AKP, a także trudności napotykanych przy realizacji ich zobowiązań. Ponadto uznają potrzebę pomocy technicznej umożliwiającej krajom AKP wykonanie ich zobowiązań.

4. Zgodnie z postanowieniami wymienionymi w niniejszej Umowie, Wspólnota postanawia wspierać państwa AKP w ich dążeniach prowadzących do aktywnego udziału we wspomnianych powyżej organizacjach przez rozwijanie zdolności negocjacyjnych, skutecznego udziału, monitorowania i realizacji umów.

*Artykuł 40***T o w a r y**

1. Strony uznają konieczność zapewnienia lepszego funkcjonowania międzynarodowych rynków towarowych oraz zwiększenia przejrzystości rynkowej.

2. Strony potwierdzają wolę podjęcia konsultacji na forach międzynarodowych oraz w organizacjach zajmujących się towarami.

3. W związku z tym na wniosek każdej Strony nastąpi wymiana poglądów:

— dotyczących funkcjonowania obowiązujących umów międzynarodowych lub wyspecjalizowanych, międzyrządowych grup roboczych w celu poprawienia tych umów i uczynienia ich bardziej skutecznymi, zgodnie z tendencjami rynkowymi;

— jeśli zostanie przedstawiona propozycja zawarcia lub odnowienia umowy międzynarodowej lub powołania wyspecjalizowanej, międzyrządowej grupy roboczej.

Celem takiej wymiany poglądów jest odpowiednio uwzględnienie interesu każdej ze stron. W miarę potrzeby wymiana poglądów może odbywać się w ramach Ministerialnego Komitetu do spraw Handlu.

ROZDZIAŁ 4**Handel usługami***Artykuł 41***Postanowienia ogólne**

1. Strony podkreślają rosnące znaczenie usług w handlu międzynarodowym oraz ich znaczący wkład w rozwój gospodarczy i społeczny.

▼B

2. Strony potwierdzają ich odpowiednie zobowiązania spoczywające na nich na mocy Układu Ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS) oraz podkreślają potrzebę szczególnego i zróżnicowanego traktowania dostawców usług z krajów AKP.

3. W ramach negocjacji w sprawie stopniowej liberalizacji handlu i usług, przewidzianej w artykule XIX GATS, Wspólnota zobowiązuje się traktować przychylnie priorytety państw AKP w zakresie usprawnienia planu WE, aby sprzyjać szczególnym interesom tych państw.

4. Ponadto na mocy umów o partnerstwie gospodarczym i po zdobyciu pewnego doświadczenia w stosowaniu klauzuli najwyższego uprzywilejowania przyznanego na mocy GATS, Strony postanawiają rozszerzyć partnerstwo zawarte między nimi i objąć nim liberalizację usług zgodnie z postanowieniami GATS, w szczególności dotyczącymi udziału państw rozwijających się w umowach o liberalizacji.

▼M10

5. Wspólnota wspiera, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, dążenia państw AKP do wzmocnienia ich zdolności do świadczenia usług. W celu podniesienia konkurencyjności usług i, tym samym, zwiększenia wartości i rozmiaru handlu towarami i usługami, szczególną uwagę należy zwrócić na usługi w zakresie zatrudnienia, przedsiębiorczości, dystrybucji, finansów, turystyki, kultury i budownictwa oraz na pokrewne usługi inżynierskie.

▼B*Artykuł 42***Transport morski**

1. Strony potwierdzają znaczenie rentownych i efektywnych usług transportu morskiego realizowanego w bezpiecznym i czystym środowisku morskim jako głównego środka transportu ułatwiającego handel międzynarodowy, a co za tym idzie, stanowiącego jedną z sił napędowych rozwoju gospodarczego oraz rozwoju handlu.

2. Strony podejmują się wspierać liberalizację transportu morskiego i, w tym celu, skutecznie stosować zasadę nieograniczonego dostępu do międzynarodowego rynku transportu morskiego na niedyskryminacyjnych i handlowych zasadach.

3. W zakresie dostępu do portów, wykorzystywania infrastruktury oraz dodatkowych usług morskich, a także związanych z nimi opłat i kosztów, urzędów celnych oraz wyznaczania miejsc rzucania kotwicy i obiektów załadunku i wyładunku, każda Strona, między innymi, przyznaje statkom eksploatowanym przez obywateli lub przedsiębiorstwa drugiej Strony i zarejestrowanym na terytorium każdej ze Stron traktowanie nie mniej uprzywilejowane niż przyznawane własnym statkom.

▼ M10

4. Wspólnota wspiera, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, dążenia państw AKP do rozwoju i wspierania rentownych i efektywnych usług transportu morskiego w państwach AKP w celu zwiększenia udziału podmiotów gospodarczych AKP w międzynarodowych usługach żegluga morskiej.

▼ B*Artykuł 43*

Technologie informacji i komunikacji oraz
społeczeństwo informacyjne

1. Strony uznają istotne znaczenie technologii informacji i komunikacji, a także aktywnego udziału w społeczeństwie informacyjnym, jako warunków wstępnych dla pomyślnego włączania krajów AKP w gospodarkę światową.

2. Ponadto potwierdzają zobowiązania spoczywające na nich na mocy obowiązujących umów wielostronnych, w szczególności Protokołu w sprawie usług telekomunikacyjnych załączonego do GATS oraz wzywają do przystąpienia do tych umów kraje AKP, które nie są jeszcze ich stronami.

3. Ponadto postanawiają w pełni i aktywnie brać udział we wszelkich przyszłych negocjacjach międzynarodowych podejmowanych w tej dziedzinie.

4. W związku z tym Strony przyjmują środki, które umożliwiają obywatelom krajów AKP łatwy dostęp do technologii informacji i komunikacji przez, między innymi, następujące środki:

- rozwój oraz zachęcanie do korzystania z dostępnych, odnawialnych zasobów energetycznych;
- rozwój oraz rozbudowywanie niedrogich sieci bezprzewodowych o większym zakresie;

▼ M4

- rozwój oraz zachęcanie do korzystania z treści lokalnych dla potrzeb technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

▼ M10

5. Strony postanawiają również zintensyfikować współpracę w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz społeczeństwa informacyjnego. Współpraca ta, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, jest w szczególności skierowana na poprawę komplementarności i harmonizacji systemów komunikacji na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym oraz ich dostosowanie do nowych technologii.

▼ B

ROZDZIAŁ 5

Dziedziny dotyczące handlu

Artykuł 44

Postanowienia ogólne

1. Strony potwierdzają rosnące znaczenie nowych dziedzin związanych z handlem w zakresie ułatwiania stopniowego włączania państw AKP w gospodarkę światową. W związku z tym Strony postanawiają wzmocnić współpracę w tych dziedzinach przez ustanowienie pełnego i skoordynowanego udziału w odpowiednich forach i porozumieniach międzynarodowych.

▼ M10

2. Poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35 Wspólnota wspiera dążenia państw AKP do wzmocnienia ich możliwości w dziedzinach związanych z handlem, włącznie z poprawą i wsparciem ram instytucjonalnych, w miarę potrzeby.

▼ B*Artykuł 45***Polityka konkurencji**

1. Strony postanawiają, że wprowadzenie i wdrożenie skutecznych i prawidłowych polityk oraz zasad konkurencji ma zasadnicze znaczenie dla poprawy i zabezpieczenia klimatu przyjaznego inwestycjom, trwałego procesu uprzemysłowienia oraz przejrzystości w dostępie do rynków.

2. W celu zapewnienia eliminacji nieprawidłowości w prawidłowej konkurencji oraz, w celu uwzględnienia we właściwym zakresie różnego stopnia rozwoju i potrzeb gospodarczych każdego kraju AKP, Strony wprowadzają regulaminy oraz politykę krajową i regionalną, obejmujące kontrolę i, pod pewnymi warunkami, zakaz zawierania umów między przedsiębiorstwami, podejmowania decyzji przez stowarzyszenia przedsiębiorców oraz prowadzenia przez przedsiębiorstwa niektórych praktyk mających na celu lub skutkujących uniemożliwieniem, ograniczeniem lub zakłóceniem konkurencji. Ponadto Strony postanawiają zakazać nadużywania przez jedno lub więcej przedsiębiorstw ich dominującej pozycji na wspólnym rynku Wspólnoty lub na terytorium państw AKP.

▼ M10

3. Strony postanawiają również zacieśnić współpracę w tej dziedzinie z właściwymi krajowymi agencjami ochrony konkurencji w celu sformułowania i wspierania skutecznej polityki konkurencji, która zapewni stopniowe i skuteczne egzekwowanie zasad konkurencji zarówno przez przedsiębiorstwa prywatne jak i państwowe. Współpraca w tej dziedzinie obejmuje w szczególności, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, pomoc w tworzeniu właściwych ram prawnych oraz ich egzekwowaniu na poziomie administracyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem wyjątkowo trudnej sytuacji państw najmniej rozwiniętych.

▼ B*Artykuł 46***Ochrona praw własności intelektualnej**

1. Bez uszczerbku dla stanowisk Stron w negocjacjach wielostronnych, w celu ograniczenia rozbieżności i utrudnień w handlu dwustronnym, Strony uznają potrzebę zagwarantowania właściwego i skutecznego poziomu ochrony praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej oraz innych praw uwzględnionych w TRIPS, w tym ochronę oznaczeń geograficznych zgodną z normami międzynarodowymi.

2. W tym kontekście Strony podkreślają znaczenie spójności z Porozumieniem w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS), z Porozumieniem WTO oraz Konwencją o różnorodności biologicznej (CBD).

▼B

3. Strony uznają również potrzebę przystąpienia do wszystkich odpowiednich konwencji międzynarodowych w sprawie własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, wymienionych w części I Porozumienia TRIPS, w zależności od ich stopnia rozwoju.

4. Wspólnota, jej Państwa Członkowskie i państwa AKP mogą rozważyć zawarcie umów mających na celu ochronę znaków towarowych oraz oznaczeń geograficznych produktów stanowiących przedmiot szczególnego interesu każdej ze Stron.

5. Do celów niniejszej Umowy, własność intelektualna obejmuje w szczególności prawa autorskie, w tym prawa autorskie do programów komputerowych oraz prawa pokrewne, także prawa do projektów artystycznych i własności przemysłowej obejmującej wykorzystywanie wzorów, patentów dotyczących wynalazków biotechnologicznych oraz odmian roślin lub innych systemów *sui generis*, wzorów przemysłowych, oznaczeń geograficznych, w tym nazw pochodzenia, znaków towarowych towarów lub usług, schematów układów scalonych, a także prawnej ochrony baz danych i ochrony przed nieuczciwą konkurencją określoną w artykule 10a Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej, oraz ochrony utajnionych, poufnych informacji w sprawie know-how.

▼M10

6. Ponadto Strony postanawiają wzmocnić współpracę w tej dziedzinie. Na wniosek oraz na wspólnie ustalonych zasadach i warunkach, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, współpraca jest rozszerzana, między innymi, na następujące dziedziny: przygotowywanie przepisów ustawowych i wykonawczych w zakresie ochrony oraz egzekwowania praw własności intelektualnej, zapobieganie nadużywaniu takich praw przez ich posiadaczy oraz naruszaniu tych praw przez konkurentów, ustanawianie i wzmacnianie urzędów krajowych i regionalnych oraz innych agencji, w tym wspieranie regionalnych organizacji własności intelektualnej zaangażowanych w jej egzekwowanie i ochronę, w tym szkolenie personelu.

▼B*Artykuł 47***Normalizacja i certyfikacja**

1. Strony postanawiają ściślej współpracować w dziedzinie normalizacji, certyfikacji oraz gwarancji jakości w celu usunięcia zbędnych barier technicznych oraz ograniczenia różnic występujących między Stronami w tych dziedzinach zmierzającego do ułatwienia wymiany handlowej.

W tym kontekście Strony potwierdzają swoje zobowiązanie wynikające z Porozumienia w sprawie barier technicznych w handlu, załączonego do Porozumienia WTO (Porozumienie TBT).

▼M10

2. Współpraca w dziedzinie normalizacji i certyfikacji poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35 ma na celu promowanie systemów kompatybilnych między Stronami i obejmuje w szczególności:

▼B

- środki wspierania lepszego wykorzystywania międzynarodowych uregulowań technicznych, norm i procedur oceny zgodności, w tym środki szczególne dla danego sektora dostosowane do stopnia rozwoju gospodarczego krajów AKP, zgodne z Porozumieniem TBT,
 - współpracę w dziedzinie zarządzania i gwarancji jakości w wybranych sektorach mających znaczenie dla państw AKP,
 - wspieranie w krajach AKP inicjatyw na rzecz tworzenia możliwości w dziedzinach oceny zgodności, metrologii i normalizacji,
 - rozwijanie powiązań istniejących między instytucjami normalizacyjnymi AKP i europejskimi instytucjami zajmującymi się oceną i zgodnością oraz instytucjami certyfikującymi.
3. Strony zobowiązują się rozważyć, w należyтым trybie, negocjowanie porozumień o wzajemnym uznawaniu w sektorach stanowiących przedmiot wspólnego interesu gospodarczego.

*Artykuł 48***Środki sanitarne i fitosanitarne**

1. Strony uznają prawo każdej ze Stron do przyjęcia lub wprowadzenia środków sanitarnych i fitosanitarnych niezbędnych do ochrony życia i zdrowia ludzi, zwierząt lub roślin, pod warunkiem że środki te nie stanowią środków arbitralnej dyskryminacji i ukrytego ograniczenia handlu. W związku z tym Strony potwierdzają swoje zobowiązania na mocy Porozumienia w sprawie stosowania środków sanitarnych i fitosanitarnych załączonego do Porozumienia WTO (Umowa SPS), biorąc pod uwagę stopień ich rozwoju.

2. Ponadto Strony zobowiązują się do wzmocnienia koordynowania, konsultowania i przekazywania informacji w zakresie powiadamiania i stosowania proponowanych środków sanitarnych i fitosanitarnych zgodnie z Porozumieniem SPS wtedy gdy środki te mogą szkodzić interesom każdej Strony. W celu wspierania wspólnych interesów Strony zgadzają się co do wcześniejszych konsultacji oraz koordynacji w ramach Codex Alimentarius, Międzynarodowego Biura Epizootycznego oraz Międzynarodowej konwencji ochrony roślin.

▼M10

3. Strony postanawiają wzmocnić współpracę poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, w celu wzmocnienia możliwości sektora prywatnego i państwowego państw AKP w tej dziedzinie.

▼B*Artykuł 49***Handel i środowisko naturalne****▼M10**

1. Strony potwierdzają zobowiązanie do wspierania rozwoju handlu międzynarodowego w sposób zapewniający zrównoważone i prawidłowe zarządzanie środowiskiem, zgodne z konwencjami międzynarodowymi i zobowiązaniami w tej dziedzinie, oraz przy odpowiednim uwzględnieniu stopnia ich rozwoju. Strony postanawiają, że w planowaniu

▼ M10

i wprowadzaniu środków dotyczących środowiska zostaną uwzględnione szczególne potrzeby i wymagania państw AKP, w tym w odniesieniu do postanowień artykułu 32a.

▼ B

2. Mając na uwadze Zasady z Rio oraz w celu umocnienia wzajemnego wspierania handlu i środowiska naturalnego, Strony postanawiają wzmocnić współpracę w tej dziedzinie. Współpraca ma na celu w szczególności ustanowienie spójnej polityki krajowej, regionalnej i międzynarodowej, wzmocnienie kontroli jakości towarów i usług związanych ze środowiskiem naturalnym, poprawę metod produkcji przyjaznych środowisku naturalnemu w odpowiednich sektorach.

▼ M10

3. Strony postanawiają, że środki w zakresie ochrony środowiska nie powinny być wykorzystywane do celów protekcyjnych.

▼ B*Artykuł 50**Normy handlu i pracy*

1. Strony potwierdzają ich przywiązanie do uznawanych na poziomie międzynarodowym podstawowych norm zatrudnienia ustalonych przez właściwe Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO), w szczególności do wolności zrzeszania się oraz prawa do rokowań zbiorowych, zniesienia przymusowej pracy, zniesienia najgorszych form pracy dzieci oraz niedyskryminacji w odniesieniu do zatrudnienia.

2. Strony postanawiają wzmocnić współpracę w tej dziedzinie, w szczególności w następujących dziedzinach:

- wymiana informacji w sprawie odpowiedniego ustawodawstwa i przepisów prawa pracy;
- opracowanie krajowego prawa pracy oraz wzmacnianie obowiązującego ustawodawstwa;
- programy kształcenia oraz zwiększania świadomości;
- przestrzeganie ustawodawstwa krajowego oraz przepisów prawa pracy.

▼ M10

3. Strony postanawiają, że normy pracy nie powinny być wykorzystywane dla celów protekcyjnych.

▼ B*Artykuł 51**Polityka ochrony konsumentów i ochrona zdrowia konsumentów*

1. Uwzględniając w należyтым zakresie ustawodawstwo krajowe przewidujące unikanie barier w handlu, Strony postanawiają rozszerzyć współpracę w dziedzinie polityki ochrony konsumentów i ochrony zdrowia konsumentów.

▼ **M10**

2. Współpraca ma w szczególności na celu, poprzez krajowe i regionalne strategie rozwoju zdefiniowane w tytule I i zgodnie z artykułem 35, poprawę możliwości instytucjonalnych i technicznych w tej dziedzinie, ustanowienie systemów szybkiego reagowania w zakresie wzajemnego informowania o produktach niebezpiecznych, wymianę informacji i doświadczeń w zakresie ustanawiania i funkcjonowania nadzoru pozarynkowego produktów oraz ich bezpieczeństwa, uzupełnianie informacji przekazywanych konsumentom w sprawie cen, właściwości oferowanych produktów i usług, zachęcanie do powoływania niezależnych stowarzyszeń konsumenckich oraz nawiązywania stosunków między przedstawicielami interesów konsumentów, poprawę zgodności polityk i systemów ochrony konsumentów, informowanie o stosowaniu ustawodawstwa i wspieranie współpracy w prowadzeniu dochodzenia w sprawie szkodliwych lub nieuczciwych praktyk handlowych oraz wprowadzanie zakazów w zakresie wywozu w handlu między Stronami towarami i usługami, których wywóz został zakazany w kraju ich produkcji.

▼ **B***Artykuł 52***Klauzula dotycząca szczególnych przepisów podatkowych**

1. Bez uszczerbku dla postanowień artykułu 31 załącznika IV, najbardziej uprzywilejowane traktowanie, przyznane zgodnie z postanowieniami niniejszej Umowy lub jakiegokolwiek porozumienia przyjętego na mocy niniejszej Umowy, nie dotyczy korzyści podatkowych, które Strony wprowadzają lub mogą wprowadzić w przyszłości na podstawie umów o unikaniu podwójnego opodatkowywania lub innych porozumień podatkowych, albo krajowego ustawodawstwa podatkowego.

2. Żadne z postanowień niniejszej Umowy, ani innych porozumień przyjętych na mocy niniejszej Umowy, nie może być interpretowane w sposób, który przeszkodziłby przyjęciu lub stosowaniu przez Strony jakiegokolwiek środka mającego na celu zapobieganie unikaniu lub uchylaniu się od płacenia podatków wynikających z postanowień umów o unikaniu podwójnego opodatkowywania lub innych porozumień podatkowych, lub krajowego ustawodawstwa podatkowego.

3. Żadne z postanowień niniejszej Umowy lub innych porozumień przyjętych na mocy niniejszej Umowy nie może być interpretowane w sposób, który przeszkodziłby Stronom w zastosowaniu odpowiednich postanowień ich ustawodawstwa podatkowego, w zróżnicowanym traktowaniu podatników znajdujących się w odmiennej sytuacji, w szczególności pod względem ich miejsca zamieszkania lub miejsca inwestowania przez nich kapitału.

ROZDZIAŁ 6**Współpraca w innych dziedzinach***Artykuł 53***Umowy dotyczące rybołówstwa**

1. Strony deklarują gotowość do negocjowania umów dotyczących rybołówstwa mających na celu zagwarantowanie stałych i wzajemnie zadowalających warunków działalności połowowej w państwach AKP.

▼B

2. Przy zawieraniu lub wykonywaniu takich umów, państwa AKP nie dyskryminują Wspólnoty ani Państw Członkowskich a Wspólnota nie dyskryminuje państw AKP, bez uszczerbku dla szczególnych uzgodnień zawartych między państwami rozwijającymi się położonymi w tym samym obszarze geograficznym, w tym wielostronnych umów dotyczących połowów.

*Artykuł 54***Bezpieczeństwo żywnościowe**

1. W odniesieniu do dostępnych produktów rolnych Wspólnota zobowiązuje się, że refundacje wywozowe mogą być ustalane z wyprzedzeniem dla wszystkich państw AKP w odniesieniu do asortymentu produktów sporządzonego w świetle wymagań żywnościowych wyrażonych przez te państwa.

2. Ustalenie z wyprzedzeniem obowiązuje przez okres jednego roku i jest stosowane corocznie w terminie obowiązywania niniejszej Umowy; ustala się, że poziom zwrotu zostanie ustalony zgodnie z metodami zwyczajowymi stosowanymi przez Komisję.

3. Umowy o charakterze szczególnym można zawierać z państwami AKP, które wnioskuje o to w kontekście polityki bezpieczeństwa żywnościowego.

4. Umowy o charakterze szczególnym wymienione w ustępie 3 nie powodują zagrożeń dla produkcji i przepływów handlowych w regionach AKP.

CZĘŚĆ 4**WSPÓŁPRACA FINANSOWA NA RZECZ ROZWOJU****TYTUŁ I****POSTANOWIENIA OGÓLNE****ROZDZIAŁ 1****Cele, zasady, wytyczne i uprawnienia***Artykuł 55***C e l e**

Celem współpracy finansowej na rzecz rozwoju jest wspieranie i promowanie dążeń państw AKP, poprzez zapewnienie właściwych środków finansowych oraz właściwej pomocy technicznej, do osiągnięcia celów wymienionych w niniejszej Umowie w oparciu o wspólny interes oraz w duchu współzależności.

*Artykuł 56***Z a s a d y****▼M10**

1. Współpraca finansowa na rzecz rozwoju jest realizowana w oparciu o cele rozwojowe, strategię i priorytety określone przez państwa AKP i zgodnie z nimi, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym oraz między państwami AKP. Pod uwagę należy wziąć specyfikę geograficzną, społeczną i kulturową tych państw, a także ich szczególny potencjał. Regulowana ustalonym na szczeblu międzynarodowym programem na rzecz skuteczności pomocy, współpraca oparta jest na

▼ M10

prawie własności, dostosowaniu, koordynacji donatorów i harmonizacji, zarządzaniu zorientowanym na wyniki rozwojowe oraz wzajemnej odpowiedzialności. W szczególności współpraca:

- a) wspiera własność lokalną na wszystkich poziomach procesu rozwoju;
- b) odzwierciedla partnerstwo oparte na wzajemnych prawach i obowiązkach;
- c) podkreśla znaczenie przewidywalności i bezpieczeństwa przepływu środków przyznanych na bardzo korzystnych warunkach z zachowaniem ciągłości;
- d) jest elastyczna i dostosowana do sytuacji panującej w każdym państwie AKP, a także do szczególnego charakteru przedmiotowego projektu lub programu; oraz
- e) gwarantuje skuteczność, koordynację i spójność.

▼ B

2. Współpraca zapewnia szczególne traktowanie najmniej rozwiniętych krajów AKP oraz uwzględnia w należyтым zakresie szczególnie trudną sytuację krajów śródlądowych i wyspiarskich AKP. Ponadto określa się szczególne potrzeby krajów znajdujących się w sytuacji pokonfliktowej.

*Artykuł 57***W y t y c z n e**

1. Działania finansowane w ramach niniejszej Umowy są realizowane przez państwa AKP i Wspólnotę w ścisłej współpracy między nimi i w świetle uznanej równości między partnerami.

2. Państwa AKP są odpowiedzialne za:

- a) definiowanie celów i priorytetów, na których opierają się programy orientacyjne;
- b) dobór projektów i programów;
- c) przygotowanie i przedstawienie dokumentacji projektów i programów;
- d) przygotowywanie, negocjowanie i zawieranie umów;
- e) realizację projektów i programów oraz zarządzanie nimi; a także
- f) zachowanie projektów i programów.

3. Bez uszczerbku dla powyższych postanowień, uprawnieni uczestnicy współpracy o charakterze niepaństwowym mogą również ponosić odpowiedzialność za składanie propozycji i realizację programów i projektów w dziedzinach ich dotyczących.

4. Państwa AKP i Wspólnota są wspólnie odpowiedzialne za:

- a) ustanawianie wytycznych współpracy finansowej na rzecz rozwoju w instytucjach wspólnych;
- b) przyjmowanie programów orientacyjnych;
- c) ocenę projektów i programów;

▼B

- d) zapewnianie równości warunków uczestnictwa w zaproszeniu do składania ofert i zamówieniach;
 - e) monitorowanie i ocenę skutków i wyników projektów i programów; oraz
 - f) zapewnienie właściwej, niezwłocznej i skutecznej realizacji projektów i programów.
5. Wspólnota jest odpowiedzialna za podejmowanie decyzji finansowych dotyczących projektów i programów.
6. O ile niniejsza Umowa nie przewiduje inaczej, wszystkie decyzje wymagające zatwierdzenia przez każdą ze Stron są podejmowane lub uznawane za podjęte w terminie 60 dni od powiadomienia złożonego przez Stronę przeciwną.

▼M4*Artykuł 58***Uprawnienia do finansowania**

1. Do wsparcia finansowego udzielonego na mocy niniejszej Umowy uprawnione są wymienione jednostki i organy:

- a) państwa AKP;

▼M10

- b) organy regionalne i międzypaństwowe, do których należy jedno lub więcej państw AKP, w tym Unia Afrykańska lub inne organy z udziałem państw niebędących członkami AKP, i które zostały upoważnione przez te państwa AKP; oraz

▼M4

- c) wspólne organy ustanowione przez państwa AKP i Wspólnotę w celu osiągnięcia niektórych szczególnych celów.

2. Z zastrzeżeniem uzyskania zgody zainteresowanego państwa lub państw AKP, do wsparcia finansowego uprawnione są również podmioty wymienione poniżej:

- a) państwowe lub półpaństwowe agencje krajowe lub regionalne oraz departamenty państw AKP, w tym parlamenty, w szczególności, ich instytucje finansowe i banki rozwoju;
- b) przedsiębiorstwa, spółki i inne organizacje prywatne oraz prywatne podmioty gospodarcze z państw AKP;
- c) przedsiębiorstwa Państwa Członkowskiego Wspólnoty w celu umożliwienia im, przy wniesieniu przez nich własnego wkładu, realizację projektów produkcyjnych na terytorium państwa AKP;

▼M10

- d) pośrednicy finansowi AKP lub Wspólnoty zapewniający, promujący i finansujący inwestycje prywatne lub publiczne w państwach AKP;

▼M4

- e) zdecentralizowane władze lokalne państw AKP i Wspólnoty; oraz

▼M10

- f) kraje rozwijające się nienależące do grupy AKP, jeżeli uczestniczą we wspólnych inicjatywach lub organizacjach regionalnych z udziałem państw AKP zgodnie z artykułem 6 załącznika IV do niniejszej Umowy.

▼ M4

3. Podmioty niepaństwowe o charakterze lokalnym z państw AKP i Wspólnoty uprawnione są do wsparcia finansowego przewidzianego w niniejszej Umowie, zgodnie z zasadami uzgodnionymi w krajowych i regionalnych programach orientacyjnych.

▼ B

ROZDZIAŁ 2

Zakres i charakter finansowania*Artykuł 59*

W ramach priorytetów ustanowionych przez zainteresowane państwo lub państwa AKP, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, wsparcia można udzielać projektom, programom i innym formom działań przyczyniających się do osiągnięcia celów wymienionych w niniejszej Umowie.

*Artykuł 60***Zakres finansowania**

Zakres finansowania może między innymi obejmować, w zależności od potrzeb i rodzajów działania uznanych za najwłaściwsze, wspieranie:

- a) środków przyczyniających się do złagodzenia obciążenia zadłużeniem oraz problemów z bilansem płatniczym krajów AKP;
- b) reform i polityki makroekonomicznej i strukturalnej;

▼ M10

- c) złagodzenia ujemnych krótkoterminowych skutków wstrząsów zewnętrznych, w tym braku stabilności w przychodach z wywozu na reformy i politykę społeczno-gospodarczą;

▼ B

- d) polityki i reform sektorowych;
- e) rozwoju instytucjonalnego i tworzenia możliwości;
- f) programów współpracy technicznej; oraz

▼ M10

- g) pomocy humanitarnej i nadzwyczajnej, w tym pomocy udzielanej uchodźcom i wysiedleńcom, interwencji łączących pomoc doraźną i odbudowę z długoterminowym rozwojem w sytuacjach kryzysowych i pokryzysowych oraz przygotowania na wypadek stanów klęski.

▼ B*Artykuł 61***Charakter finansowania**

1. Charakter finansowania obejmuje między innymi:

- a) projekty i programy;
- b) linie kredytowe, systemy gwarancyjne oraz przejęcie udziału;

▼B

- c) wsparcie budżetowe kierowane bezpośrednio do państw AKP, których waluty są wymienialne i swobodnie przenaszalne, lub kierowane pośrednio z funduszy uzupełniających generowanych przez różne instrumenty Wspólnoty;
- d) zasoby ludzkie i materialne niezbędne do skutecznego administrowania i nadzorowania projektów i programów;
- e) sektorowe i ogólne programy wspierania przywozu, które mogą przybrać formę:
 - i) sektorowych programów przywozowych realizowanych w drodze bezpośrednich zamówień publicznych, w tym finansowanie środków do systemów produkcyjnych oraz dostaw usprawniających usługi socjalne,
 - ii) sektorowych programów przywozowych realizowanych w formie środków dewizowych uwalnianych w ratach, przeznaczonych na finansowanie przywozu sektorowego, oraz
 - iii) ogólnych programów przywozowych realizowanych w formie środków dewizowych uwalnianych w ratach, przeznaczonych na finansowanie przywozu ogólnego obejmującego szeroki asortyment produktów.

▼M10

2. Bezpośrednia pomoc budżetowa na wspieranie reform makroekonomicznych lub sektorowych zostanie przyznana, jeżeli:

- a) stosuje się jasno zdefiniowane, kładące nacisk na ograniczanie ubóstwa krajowe lub sektorowe strategie rozwoju;
- b) stosuje się jasno zdefiniowaną zorientowaną na stabilizację politykę makroekonomiczną ustanowioną przez samo państwo oraz pozytywnie ocenioną przez jego głównych donatorów, w tym, w razie potrzeby, przez międzynarodowe instytucje finansowe; oraz
- c) zarządzanie finansami publicznymi jest wystarczająco przejrzyste, rzetelne i skuteczne.

Wspólnota dostosowuje się do systemów i procedur właściwych dla każdego państwa AKP, monitoruje wsparcie budżetowe państwa partnerskiego i wspiera wysiłki państw partnerskich dążące do wzmocnienia odpowiedzialności wewnętrznej, nadzoru parlamentarnego, zdolności w zakresie audytu i publicznego dostępu do informacji.

▼B

3. Podobna, bezpośrednia pomoc budżetowa jest stopniowo przyznawana na politykę sektorową w zastępstwie pomocy kierowanej na poszczególne projekty.

4. Instrumenty programów przywozowych lub wsparcia budżetowego wymienione powyżej można również wykorzystać do wspierania uprawnionych państw AKP realizujących reformy mające na celu międzyregionalną liberalizację gospodarczą generującą przejściowe koszty netto.

▼M10

5. W ramach Umowy Europejski Fundusz Rozwoju, fundusze wyznaczone w wieloletnich ramach finansowych współpracy na podstawie niniejszej Umowy, środki własne Europejskiego Banku Inwestycyjnego (zwanego dalej Bankiem) oraz, tam gdzie sytuacja tego wymaga, właściwe inne środki uzyskane z budżetu Wspólnoty Europejskiej są wykorzystywane na finansowanie projektów, programów i innych rodzajów działań przyczyniających się do osiągnięcia celów niniejszej Umowy.

▼B

6. Fundusze przyznane na mocy Umowy można wykorzystać na pokrycie zarówno lokalnych, jak i zagranicznych wydatków na projekty i programy, w tym kosztów finansowania wstecznego.

TYTUŁ II

WSPÓŁPRACA FINANSOWA

ROZDZIAŁ 1

Środki finansowe*Artykuł 62***Kwota ogólna**

1. Do celów wymienionych w niniejszej Umowie, kwota ogólna wspólnotowej pomocy finansowej oraz szczegółowe zasady i warunki finansowania są przewidziane w załącznikach do niniejszej Umowy.

2. Jeśli państwo AKP nie ratyfikuje niniejszej Umowy lub ją wypowie, Strony dostosowują kwoty środków przewidzianych w Protokole finansowym określonym w załączniku I. Dostosowanie środków finansowych następuje również z chwilą:

- a) przystąpienia do Umowy nowych państw AKP, które nie brały udziału w jego negocjowaniu; oraz
- b) rozszerzenia Wspólnoty.

*Artykuł 63***Metody finansowania**

Metody finansowania każdego projektu lub programu są ustalane wspólnie przez zainteresowane państwo lub państwa AKP oraz Wspólnotę przez odniesienie do:

- a) stopnia rozwoju, położenia geograficznego oraz sytuacji gospodarczej i finansowej tych państw;
- b) charakteru projektu lub programu, ich rentowności gospodarczej i finansowej, a także jego wpływu społecznego i kulturalnego; oraz
- c) w przypadku pożyczek, czynników gwarantujących ich obsługę.

*Artykuł 64***Operacje pożyczkowe**

1. Pomocy finansowej można udzielić bezpośrednio państwom AKP lub za pośrednictwem zainteresowanych państw AKP lub, w myśl postanowień niniejszej Umowy, za pośrednictwem uprawnionych instytucji finansowych lub bezpośrednio każdemu innemu uprawnionemu beneficjentowi. W przypadku gdy pomoc finansową przyznaje się odbiorcy końcowemu przez pośrednika lub bezpośrednio beneficjentowi końcowemu w sektorze prywatnym:

- a) zasady i warunki, na których można udzielić pomocy odbiorcy końcowemu przez pośrednika lub bezpośrednio beneficjentowi końcowemu w sektorze prywatnym są ustalane w umowie finansowej lub umowie dotyczącej pożyczki; oraz

▼B

b) każdy zysk finansowy przypadający pośrednikowi z transakcji pożyczkowej lub wynikający z bezpośrednich operacji pożyczkowych względem beneficjanta końcowego w sektorze prywatnym jest przeznaczany na cele związane z rozwojem na warunkach ustanowionych w umowie o finansowaniu lub umowie dotyczącej pożyczki, po uwzględnieniu kosztów administracyjnych, ryzyka finansowego i walutowego oraz kosztów pomocy technicznej udzielonej odbiorcy końcowemu.

2. W przypadku gdy finansowanie jest realizowane przez organ pożyczkowy powołany i/lub działający w państwach AKP organ ten ponosi odpowiedzialność za wybór i ocenę poszczególnych projektów oraz za administrowanie funduszami oddanymi do jego dyspozycji na warunkach ustalonych w niniejszej Umowie oraz w oparciu o wzajemne uzgodnienia między Stronami.

*Artykuł 65***Współfinansowanie**

1. Środki finansowe przewidziane w niniejszej Umowie, na wniosek państw AKP, mogą zostać przeznaczone na współfinansowanie realizowane w szczególności przez agencje i instytucje do spraw rozwoju, Państwa Członkowskie Wspólnoty, państwa AKP, państwa trzecie albo międzynarodowe lub prywatne instytucje finansowe, przedsiębiorstwa lub agencje kredytujące wywóz.

2. Szczególną uwagę należy zwrócić na możliwość współfinansowania w przypadkach gdy udział Wspólnoty będzie powodował zaangażowanie innych źródeł finansowania oraz jeśli takie finansowanie może prowadzić do utworzenia pakietu finansowego korzystnego dla zainteresowanego państwa AKP.

3. Współfinansowanie może przyjąć formę finansowania wspólnego lub równoległego. W każdym przypadku należy przyznać pierwszeństwo rozwiązaniu, które jest bardziej stosowne z punktu widzenia efektywności pod względem kosztów. Ponadto przyjmuje się środki zmierzające do skoordynowania i zharmonizowania działań Wspólnoty oraz innych organów współfinansujących mające na celu ograniczenie do minimum liczby procedur podejmowanych przez państwa AKP oraz ich uelastycznienia.

4. Jeśli to możliwe, proces konsultacji i koordynacji z innymi donatorami i podmiotami współfinansującymi należy wzmocnić i rozwinąć przez zawieranie ramowych umów o współfinansowaniu, natomiast politykę i procedury współfinansowania należy weryfikować w celu zapewnienia ich skuteczności oraz jak najlepszych zasad i warunków.

ROZDZIAŁ 2**Zadłużenie i wsparcie dostosowania strukturalnego***Artykuł 66***Wsparcie redukcji zadłużenia****▼M10**

1. W celu złagodzenia obciążenia wynikającego z zadłużenia państw AKP oraz problemów tych państw z bilansem płatniczym, Strony postanawiają wykorzystać środki przewidziane w wieloletnich ramach finansowych współpracy na podstawie niniejszej Umowy na wspieranie inicjatyw w zakresie zwalniania ze spłaty zadłużenia zatwierdzonych na poziomie międzynarodowym, na korzyść państw AKP. Poza tym

▼ M10

Wspólnota podejmuje się zbadać, w jaki sposób, w perspektywie długoterminowej, można oddać do dyspozycji inne środki wspólnotowe w celu wspierania inicjatyw zwalniających ze spłaty zadłużenia, uzgadnianych na poziomie międzynarodowym.

▼ B

2. Na wniosek państwa AKP, Wspólnota może udzielić:
 - a) pomocy w przeanalizowaniu i znalezieniu rozwiązań praktycznych dotyczących zadłużenia, w tym zadłużenia krajowego, trudności z obsługą zadłużenia oraz problemów z bilansem płatniczym;
 - b) pomocy w szkoleniu w zakresie zarządzania zadłużeniem i międzynarodowych negocjacji finansowych, a także wsparcia warsztatów szkoleniowych, kursów i seminariów z tych dziedzin; oraz
 - c) pomocy w opracowaniu elastycznych technik i instrumentów zarządzania zadłużeniem.
3. Aby przyczynić się do obsługi zadłużenia wynikającego z pożyczek ze środków własnych banku, pożyczek specjalnych i kapitału ryzyka, zgodnie z ustaleniami zawieranymi z Komisją dla każdego przypadku oddzielnie, na tego typu obsługę państwa AKP mogą wykorzystać środki dostępne w walucie obcej, przewidziane w niniejszej Umowie, w przypadku wymagalności spłaty zadłużenia i do wysokości spłaty wyrażonej w walucie krajowej.
4. Uznając wagę problemu zadłużenia międzynarodowego oraz jego wpływu na wzrost gospodarczy, Strony deklarują gotowość do kontynuowania wymiany poglądów na temat ogólnego problemu zadłużenia w formie debat międzynarodowych oraz bez uszczerbku dla debat o charakterze szczególnym prowadzonych na właściwych forach.

*Artykuł 67***Wspieranie dostosowania strukturalnego****▼ M10**

1. Wieloletnie ramy finansowe współpracy w ramach niniejszej Umowy przewidują wsparcie dla reform makroekonomicznych i sektorowych realizowanych przez państwa AKP. W ramach powyższego Strony gwarantują, że dostosowanie ma aktywne znaczenie gospodarcze i jest możliwe w kontekście społecznym i politycznym. Wsparcia należy udzielać w kontekście oceny przyjmowanych lub rozważanych środków reform, przeprowadzanych wspólnie przez Wspólnotę i zainteresowane państwo AKP, zarówno na poziomie makroekonomicznym, jak i sektorowym, oraz umożliwienia ogólnej oceny dążeń związanych z reformą. Na tyle, na ile to możliwe, wspólna ocena dostosowania jest do właściwych dla danego państwa ustaleń, a wsparcie jest monitorowane na podstawie osiągniętych wyników. System wypłat natychmiastowych jest istotnym elementem programów wsparcia.

▼ B

2. Państwa AKP i Wspólnota uznają konieczność zachęcania do realizacji programów reform na poziomie regionalnym gwarantując, że w przygotowywaniu i realizowaniu programów krajowych szczególną uwagę zwrócić na działania regionalne wpływające na rozwój kraju. W związku z tym wsparcie dostosowania strukturalnego prowadzi również do:
 - a) włączenia, z chwilą zdefiniowania, środków zachęcających do integracji regionalnej oraz uwzględnienia konsekwencji dostosowania międzygranicznego;

▼B

b) wspierania harmonizacji i koordynacji polityki makroekonomicznej i sektorowej, w tym w obszarze fiskalnym i celnym, tak aby spełnić nadrzędny cel integracji regionalnej i reformy strukturalnej na poziomie krajowym; oraz

c) uwzględnienia wpływu przejściowych kosztów netto integracji regionalnej na przychód budżetowy i bilans płatniczy przez ogólne programy przywozowe oraz wsparcie budżetowe.

3. Państwa AKP wprowadzające lub rozważające wprowadzenie reformy na poziomie makroekonomicznym lub sektorowym są uprawnione do wsparcia finansowego w zakresie dostosowania strukturalnego uwzględniającego kontekst regionalny, jego skuteczność i prawdopodobny wpływ na gospodarczy, społeczny i polityczny wymiar rozwoju oraz napotykaną trudności gospodarcze i społeczne.

4. Państwa AKP wprowadzające programy reformy zatwierdzone i wspieranie przynajmniej przez głównych ofiarodawców wielostronnych, lub ustalone z takimi ofiarodawcami, ale nie konieczne wspierane przez nich finansowo, są traktowane jako automatycznie spełniające wymagania pomocy finansowej w zakresie dostosowania strukturalnego.

5. Wsparcie dostosowania strukturalnego jest uruchamiane w sposób elastyczny i w formie sektorowych lub ogólnych programów przywozowych lub wsparcia budżetowego.

6. Przygotowanie, ocena i decyzja o finansowaniu programów dostosowania strukturalnego jest podejmowana zgodnie z postanowieniami w sprawie procedur wykonania niniejszej Umowy, z należyтым uwzględnieniem właściwości wypłat natychmiastowych wchodzącego w skład programów dostosowania strukturalnego. W oparciu o ocenę każdego przypadku oddzielnie, dopuszczalne jest finansowanie wsteczne ograniczonej części przywozu produktów pochodzących z AKP-WE.

7. Realizacja każdego programu wsparcia zapewnia możliwie najpełniejsze i najbardziej przejrzyste i szerokie prawo podmiotów gospodarczych AKP do dostępu do środków programu oraz zapewnia, że procedury udzielania zamówień publicznych są zgodne z praktyką administracyjną i handlową stosowaną w zainteresowanym państwie, jednocześnie gwarantując możliwie najlepszy stosunek ceny do jakości przywożonych towarów oraz wymagana spójność z międzynarodowym postępem w zakresie harmonizacji procedur wspierania dostosowania strukturalnego.

▼M10

ROZDZIAŁ 3

Wsparcie w przypadkach wstrząsów zewnętrznych

Artykuł 68

1. Strony uznają, że brak stabilności makroekonomicznej wynikający z wstrząsów zewnętrznych może ujemnie wpływać na rozwój państw AKP i zagrozić spełnieniu przez te państwa wymogów związanych z rozwojem. W związku z tym w wieloletnich ramach finansowych współpracy na podstawie niniejszej Umowy ustala się system dodatkowego wsparcia, mający na celu ograniczenie krótkoterminowego ujemnego wpływu wstrząsów zewnętrznych, w tym wpływu na przychody z wywozu.

▼ M10

2. Celem tego wsparcia jest zabezpieczenie reform i polityk społeczno-gospodarczych, które mogłyby ucierpieć wskutek spadku przychodów, oraz zaradzenie krótkoterminowemu ujemnemu wpływowi takich wstrząsów.

3. Przy przydzielaniu środków uwzględnia się skrajną zależność systemów gospodarczych państw AKP od wywozu, w szczególności w rolnictwie i górnictwie. W tym kontekście najmniej rozwinięte, śródlądowe i wyspiarskie państwa AKP oraz państwa AKP, które znajdują się w sytuacji pokonfliktowej lub po klęsce żywiołowej, są traktowane w sposób bardziej uprzywilejowany.

4. Środki dodatkowe są przydzielane zgodnie ze szczególnymi warunkami określonymi w mechanizmie wsparcia, o którym mowa w załączniku II „Zasady i warunki finansowania”.

5. Wspólnota wspiera również systemy ubezpieczeń handlowych opracowane dla państw AKP pragnących zabezpieczyć się przed krótkoterminowym wpływem wstrząsów zewnętrznych.

▼ B**ROZDZIAŁ 4****Wsparcie polityk sektorowych***Artykuł 69*

1. Przez różnego typu instrumenty i zróżnicowanie form przewidziane w Umowie współpraca wspiera:

- a) sektorowe polityki oraz reformy społeczne i gospodarcze;
- b) środki intensyfikujące działalność sektora produkcyjnego oraz konkurencyjność wywozu;
- c) środki rozszerzające usługi sektora socjalnego; oraz
- d) zagadnienia tematyczne i przekrojowe.

2. Wsparcie to jest dokonywane we właściwy sposób przez:

- a) programy sektorowe;
- b) wsparcie budżetowe;
- c) inwestycje;
- d) działania naprawcze;
- e) szkolenie;
- f) pomoc techniczną; oraz
- g) wsparcie instytucjonalne.

ROZDZIAŁ 5**Mikroprojekty oraz współpraca zdecentralizowana***Artykuł 70*

Aby zaspokoić potrzeby społeczności lokalnych w dziedzinie rozwoju, oraz zachęcić wszystkie podmioty współpracy zdecentralizowanej, które są w stanie przyczynić się do autonomicznego rozwoju państw AKP, do tworzenia i realizowania inicjatyw, współpraca wspiera takie działania rozwojowe w ramach ustalonych w zasadach i ustawodawstwie krajowym zainteresowanych państw AKP oraz w postanowieniach programu orientacyjnego. W tym kontekście współpraca wspiera:

▼ B

- a) mikroprojekty lokalne, wpływające na życie gospodarcze i społeczne obywateli, realizujące wyrażone i zaobserwowane potrzeby nadrzędne oraz podejmowane z inicjatywy i przy aktywnym udziale społeczności lokalnej korzystającej z tych programów; oraz
- b) współpracę zdecentralizowaną, w szczególności tam gdzie działania takie łączą wysiłki i środki podmiotów zdecentralizowanych z państw AKP oraz ich konkurentów ze Wspólnoty. Ta forma współpracy umożliwia mobilizację umiejętności, nowatorskich metod działania i środków podmiotów zdecentralizowanych na rzecz rozwoju kraju AKP.

Artykuł 71

1. Mikroprojekty oraz działania współpracy zdecentralizowanej mogą być wspierane ze środków finansowych Umowy. Projekty lub programy podlegające tej formie współpracy mogą być powiązane lub nie z programami w sektorach, na których koncentrują się programy orientacyjne, ale mogą być również metodą osiągania szczególnych celów programu orientacyjnego lub wynikami inicjatyw podejmowanych przez społeczności lokalne lub podmioty zdecentralizowane.

2. Fundusz wnosi wkład w finansowanie mikroprojektów i współpracę zdecentralizowaną, w którym to przypadku wkład ten nie przekracza trzech czwartych całkowitego kosztu każdego projektu i nie może przekroczyć limitu ustalonego w programie orientacyjnym. Pozostałą kwotę pokrywają:

- a) w przypadku mikroprojektów, zainteresowana społeczność lokalna (w naturze lub w formie usług, albo gotówki i odpowiednio do możliwości wniesienia wkładu);
- b) podmioty współpracy zdecentralizowanej, pod warunkiem że środki finansowe, zasoby techniczne, materialne i inne wniesione przez takie podmioty nie są niższe niż 25 % oszacowanego kosztu projektu/programu; oraz
- c) w wyjątkowych przypadkach, zainteresowane państwo AKP, w formie wkładu finansowego, lub przez wykorzystanie obiektów państwowych lub świadczenie usług.

3. Procedury stosowane w odniesieniu do projektów i programów finansowanych w ramach mikroprojektów lub współpracy zdecentralizowanej są procedurami ustanowionymi w Umowie, w szczególności określonymi w programach wieloletnich.

▼ M10

ROZDZIAŁ 6

Pomoc humanitarna, nadzwyczajna i pokryzysowa*Artykuł 72**Zasada ogólna*

1. Pomocy humanitarnej, nadzwyczajnej i pokryzysowej udziela się w związku z sytuacjami kryzysowymi. Pomoc humanitarna i nadzwyczajna mają na celu ratowanie i ochronę życia oraz zapobieganie cierpieniu ludzkiemu i łagodzenie go zawsze, kiedy zachodzi taka potrzeba.

▼ **M10**

Pomocy pokryzysowej udziela się w celu odbudowy i powiązania pomocy doraźnej z programami rozwojowymi o dłuższej perspektywie.

2. Sytuacje kryzysowe, w tym długoterminowa strukturalna niestabilność lub niepewność, to sytuacje stanowiące zagrożenie dla prawa i porządku publicznego lub bezpieczeństwa osób, zagrażające wybuchem konfliktu zbrojnego lub destabilizacją. Sytuacje kryzysowe mogą również wynikać z klęsk żywiołowych, kryzysów spowodowanych działalnością człowieka, takich jak wojny i inne konflikty, lub okoliczności szczególnych o porównywalnych skutkach, takich jak zmiany klimatu, degradacja środowiska, dostęp do energii i zasobów naturalnych lub skrajne ubóstwo.

3. Pomoc humanitarna, nadzwyczajna i pokryzysowa, jest świadczona tak długo, jak długo konieczne jest zaspokajanie potrzeb ofiar w wyniku takich sytuacji, a zatem łączy pomoc doraźną, odbudowę i rozwój.

4. Pomoc humanitarna jest udzielana wyłącznie zgodnie z potrzebami i interesami ofiar sytuacji kryzysowych oraz stosownie do zasad międzynarodowego prawa humanitarnego i z poszanowaniem godności ludzkiej oraz zasad neutralności, bezstronności i niezależności. W szczególności zabroniona jest dyskryminacja ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, wyznanie, płeć, wiek, przynależność państwową lub przynależność polityczną ofiar; zapewnia się swobodny dostęp do ofiar oraz ich ochronę, a także bezpieczeństwo personelu i używanego do celów pomocy wyposażenia.

5. Pomoc humanitarna, nadzwyczajna i pokryzysowa, finansowana jest w oparciu o wieloletnie ramy finansowe współpracy na podstawie niniejszej Umowy, jeśli nie może być sfinansowana z budżetu Unii. Pomoc humanitarną, nadzwyczajną i pokryzysową, świadczy się w sposób uzupełniający wysiłki państw członkowskich i zgodnie z najlepszymi praktykami w dziedzinie skuteczności pomocy.

*Artykuł 72a***C e l**

1. Pomoc humanitarna i nadzwyczajna ma na celu:
 - a) ochronę życia ludzkiego w sytuacji kryzysu oraz bezpośrednich sytuacjach pokryzysowych;
 - b) przyczynianie się do finansowania i udzielania pomocy humanitarnej oraz do bezpośredniego dostępu do niej beneficjentów końcowych za pomocą wszelkich dostępnych środków logistycznych;
 - c) przeprowadzenie krótkoterminowej naprawy oraz odbudowy umożliwiającej ofiarom korzystanie z minimalnej integracji społeczno-gospodarczej oraz jak najszybsze stworzenie warunków wznowienia rozwoju w oparciu o cele długoterminowe ustalone przez zainteresowane państwa i regiony AKP;

▼ **M10**

d) rozpoznanie potrzeb wynikających z przesiedlenia osób (uchodźców, osób przesiedlonych oraz reemigrantów) wskutek klęsk żywiołowych lub wywołanych działalnością człowieka, tak aby zaspokoić wszelkie potrzeby uchodźców i wysiedleńców (w zależności od sytuacji) na tyle, na ile jest to konieczne, a także ułatwić ich dobrowolną repatriację i reintegrację w ich kraju pochodzenia; oraz

e) udzielenie państwu lub regionowi AKP pomocy w tworzeniu krótkoterminowych mechanizmów zapobiegania i przygotowania się do klęsk, w tym systemów przewidywania i wczesnego ostrzegania, w celu ograniczenia konsekwencji klęsk.

2. Pomocy można udzielić państwom lub regionom AKP przyjmującym uchodźców lub reemigrantów w celu zaspokojenia ich potrzeb doraźnych, nieobjętych pomocą nadzwyczajną.

3. Działania następujące po etapie pomocy nadzwyczajnej mają na celu odbudowę materialną i społeczną związaną ze skutkami odnośnego kryzysu i można je podejmować w celu powiązania pomocy doraźnej i odbudowy z właściwymi programami rozwojowymi o dłuższej perspektywie, finansowanymi z krajowych lub regionalnych programów orientacyjnych bądź wewnętrznego programu AKP. Działanie takie muszą być konieczne dla przejścia z etapu sytuacji nadzwyczajnej do etapu rozwoju, wspierać społeczno-gospodarczą reintegrację ludności dotkniętej klęskami, likwidować przyczyny kryzysu w możliwie największym stopniu oraz wzmacniać instytucje i własność podmiotów lokalnych i krajowych w stosunku do ich roli w formułowaniu polityki stałego rozwoju danego państwa AKP.

4. Tam gdzie jest to stosowne, krótkoterminowe mechanizmy zapobiegania i przygotowania się do klęsk, o których mowa w ustępie 1 litera e), koordynuje się z innymi stosowanymi mechanizmami zapobiegania i przygotowania się do klęsk.

Rozwój i wzmocnienie krajowych, regionalnych i obejmujących ogół państw AKP mechanizmów ograniczania zagrożeń związanych z klęskami żywiołowymi i zarządzania ułatwia państwom AKP wypracowanie odporności na skutki takich klęsk. Wszelkie powiązane działania mogą być prowadzone we współpracy z organizacjami i programami regionalnymi i międzynarodowymi o udokumentowanym doświadczeniu w ograniczaniu zagrożeń związanych z klęskami.

*Artykuł 73***R e a l i z a c j a**

1. Działania w zakresie pomocy są podejmowane albo na wniosek państwa lub regionu AKP dotkniętego sytuacją kryzysową, albo z inicjatywy Komisji, albo za radą organizacji międzynarodowych bądź lokalnych lub międzynarodowych organizacji niepaństwowych.

2. Wspólnota podejmuje właściwe kroki ułatwiające podjęcie natychmiastowych działań niezbędnych do zaspokojenia potrzeb doraźnych, w przypadku których niezbędne jest udzielenie pomocy. Pomoc jest administrowana i realizowana na mocy elastycznych i skutecznych procedur umożliwiających podjęcie natychmiastowych działań.

3. Ze względu na rozwojowy charakter pomocy udzielanej zgodnie z niniejszym rozdziałem, na wniosek zainteresowanego państwa lub regionu i w wyjątkowych przypadkach, z pomocy można korzystać równocześnie z programem orientacyjnym.



ROZDZIAŁ 7

Wsparcie rozwoju inwestycji oraz sektora prywatnego

Artykuł 74

Przez pomoc finansową i techniczną, współpraca wspiera politykę i strategie inwestycyjne i rozwojowe sektora prywatnego podane w niniejszej Umowie.

Artykuł 75

Promowanie inwestycji

W zakresie przysługujących im kompetencji, uznając znaczenie inwestycji prywatnych dla wspierania współpracy na rzecz rozwoju oraz potwierdzając potrzebę podjęcia kroków mających na celu promowanie takich inwestycji, państwa AKP, Wspólnota i jej Państwa Członkowskie:

- a) stosują środki zgodne z właściwymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi tych państw, zachęcające inwestorów prywatnych uznających cele i priorytety współpracy na rzecz rozwoju między AKP-WE do brania udziału w rozwoju tych państw;
- b) przyjmują środki i działania, które pomagają stworzyć i utrzymać przewidywalne i bezpieczne środowisko inwestycyjne, a także przystępować do negocjacji w sprawie umów, które doprowadzą do poprawy tego otoczenia;
- c) na mocy wzajemnej współpracy i partnerstwa w dziedzinie przedsiębiorczości, zachęcają sektor prywatny UE do inwestowania oraz świadczenia pomocy szczególnej swoim konkurentom w krajach AKP;
- d) ułatwiają funkcjonowanie spółkom osobowym i wspólnym przedsiębiorstwom poprzez zachęcanie do współfinansowania;
- e) sponsorują sektorowe fora inwestycyjne promujące partnerstwo oraz inwestycje zewnętrzne;
- f) wspierają dążenia państw AKP do przyciągnięcia finansów, ze szczególnym uwzględnieniem finansowania prywatnego, inwestycji infrastrukturalnych oraz dochodów generujących infrastrukturę o zasadniczym znaczeniu dla sektora prywatnego;
- g) wspierają tworzenie możliwości dla krajowych agencji wspierania inwestycji oraz instytucji zaangażowanych we wspieranie i ułatwianie inwestycji zagranicznych;
- h) rozpowszechniają informacje dotyczące możliwości inwestycyjnych i warunków działalności w państwach AKP; oraz
- i) wspierają dialog, współpracę i partnerstwo sektora prywatnego na poziomie krajowym, regionalnym i AKP-UE, w szczególności na forum przedsiębiorczości sektora prywatnego AKP-UE. Wsparcie działań sektora prywatnego przedsiębiorczości AKP-UE jest udzielane zgodnie z następującymi celami:
 - i) ułatwianie dialogu w sektorze prywatnym AKP/UE oraz między sektorem prywatnym AKP/UE a organami ustanowionymi na mocy Umowy,

▼B

- ii) analizowanie i okresowe przekazywanie właściwym organom informacji dotyczących całej gamy kwestii dotyczących powiązań między sektorami prywatnymi AKP i UE w kontekście Umowy lub, ogólnie, powiązań gospodarczych między Wspólnotą a krajami AKP, oraz
- iii) analizowanie i okresowe przekazywanie właściwym organom na poziomie regionalnym lub lokalnym informacji na temat szczególnych problemów sektorowych dotyczących między innymi gałęzi produkcji lub rodzajów produktów.

*Artykuł 76***Finansowanie i wspieranie inwestycji**

1. Współpraca dostarcza długoterminowe środki finansowe, włącznie z kapitałem ryzyka, w celu wspierania wzrostu w sektorze prywatnym i pomocy w uruchomieniu kapitału krajowego i zagranicznego. W tym celu współpraca obejmuje w szczególności:

- a) dotacje na pomoc finansową i techniczną wspierającą reformy w zakresie polityki, rozwój zasobów ludzkich, tworzenie możliwości instytucjonalnych oraz inne formy wsparcia instytucjonalnego dotyczącego inwestycji szczególnych, środków zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw oraz wzmacniania możliwości prywatnych pośredników finansowych i pozafinansowych, ułatwianie i wspieranie inwestycji i działania zmierzające do wzmocnienia konkurencyjności;
- b) usługi doradcze i konsultacyjne pomagające w tworzeniu otoczenia sprzyjającego inwestycjom oraz bazy informacyjnej ukierunkowującej i zachęcającej do przepływu kapitału;
- c) kapitał ryzyka przeznaczony na inwestycje kapitałowe lub quasi-kapitałowe, gwarancje wspierania inwestycji krajowych i zagranicznych oraz pożyczki i linie kredytowe przydzielane na warunkach ustanowionych w załączniku II do niniejszej Umowy „Zasady i warunki finansowania”; oraz

▼M10

- d) pożyczki ze środków własnych Banku i z instrumentu inwestycyjnego, których zasady i warunki przedstawiono w załączniku II do niniejszej Umowy. Takie pożyczki można również wykorzystywać do finansowania publicznych inwestycji w podstawową infrastrukturę.

▼B

2. Pożyczki ze środków własnych banku są udzielane zgodnie z jego statutem oraz zasadami i warunkami ustanowionymi w załączniku II do niniejszej Umowy.

*Artykuł 77***Gwarancje inwestycyjne**

1. Gwarancje inwestycyjne są narzędziem rozwoju finansów o rosnącym znaczeniu, ponieważ przyczyniają się do obniżenia ryzyka projektu i zachęcają do angażowania przepływów kapitału prywatnego. W związku z tym współpraca zapewnia szerszą dostępność i szersze wykorzystanie ubezpieczenia od ryzyka jako mechanizmu łagodzącego ryzyko i podnoszącego bezpieczeństwo inwestora w państwach AKP.

▼ **B**

2. Współpraca oferuje gwarancje i udziela pomocy za pośrednictwem funduszy gwarancyjnych obejmujących ryzyko od uprawnionych inwestycji. W szczególności współpraca wspiera:

- a) plany reasekuracyjne przeznaczone na pokrycie zagranicznych inwestycji uprawnionych inwestorów bezpośrednich; od nieprawidłowości prawnych oraz podstawowego ryzyka wyłączenia, ograniczeń operacji walutowych, wojny i niepokoju społecznych, a także naruszenia umowy. Inwestorzy mogą ubezpieczyć projekty łącząc w dowolnej kombinacji cztery rodzaje ubezpieczeń;
- b) programy gwarancyjne obejmujące ryzyko w formie gwarancji częściowych na finansowanie zadłużenia. Dostępne są zarówno częściowe gwarancje ryzyka jak i częściowe gwarancje kredytowe; oraz
- c) krajowe i regionalne fundusze gwarancyjne obejmujące w szczególności krajowe instytucje finansowe lub inwestorów krajowych, w celu zachęcenia do rozwoju sektora finansowego.

3. Współpraca wspiera również tworzenie możliwości, udziela wsparcia instytucjonalnego i popiera udział w funduszach finansujących podstawowe inicjatywy krajowe i/lub regionalne, mające na celu zmniejszenie ryzyka handlowego inwestorów (między innymi fundusze gwarancyjne, organy regulacyjne, mechanizmy arbitrażowe oraz systemy sądownicze zmierzając do wzmocnienia ochrony inwestycji usprawniających systemy kredytów eksportowych).

4. Jeśli jest to możliwe, współpraca udziela takiego wsparcia w oparciu o wartość uzupełniającą i dodaną odnoszącą się do inicjatyw prywatnych i/lub państwowych oraz we współpracy z pozostałymi organizacjami prywatnymi i państwowymi. W ramach Komitetu Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE, AKP i WE przeprowadzą wspólną analizę propozycji powołania Agencji Gwarancyjnej AKP-WE udzielającej i zarządzającej programami gwarancji inwestycyjnych.

Artykuł 78

Ochrona inwestycji

1. W zakresie przysługujących im kompetencji, państwa AKP i Wspólnota oraz jej Państwa Członkowskie potwierdzają potrzebę wspierania i ochrony inwestycji każdej ze Stron na ich terytoriach i w tym kontekście potwierdzają znaczenie zawierania, we wspólnym interesie, umów o popieraniu i ochronie inwestycji, które mogłyby również stanowić podstawę systemów ubezpieczeniowych i gwarancyjnych.

2. W celu zaangażowania inwestycji europejskich w projekty rozwojowe o znaczeniu szczególnym dla państw AKP oraz promowane przez nie, Wspólnota i jej Państwa Członkowskie z jednej strony i państwa AKP z drugiej strony mogą również zawierać umowy dotyczące projektów szczególnych stanowiących przedmiot wzajemnego interesu, jeśli przedsiębiorstwa wspólnotowe i europejskie przyczyniają się do ich finansowania.

3. Strony postanawiają również wprowadzić, w ramach umów o partnerstwie gospodarczym i przy zachowaniu właściwych kompetencji Wspólnoty i jej Państw Członkowskich, ogólne zasady dotyczące ochrony i wspierania inwestycji, które pozwoliłyby na uzyskanie jak najlepszych wyników uzgodnionych na właściwych forach międzynarodowych lub dwustronnie.



TYTUŁ III WSPÓŁPRACA TECHNICZNA

Artykuł 79

1. Współpraca techniczna wspiera państwa AKP w rozwoju krajowych i regionalnych środków osobowych, stałym rozwoju instytucji o znaczeniu zasadniczym dla pomyślnego rozwoju, włącznie ze wsparciem, między innymi, organizacji i firm konsultacyjnych państw AKP, a także w drodze wymiany uzgodnień dotyczących konsultantów zarówno z przedsiębiorstw AKP jak i UE.

2. Ponadto współpraca techniczna jest rentowna pod względem kosztów i dostosowana do potrzeby, na którą ją przeznaczono, oraz umożliwia wymianę know-how i zwiększenie możliwości krajowych i regionalnych. Współpraca techniczna przyczynia się do osiągnięcia celów projektu i programu, w tym dążeń zmierzających do wzmocnienia możliwości zarządzania urzędników krajowych i regionalnych. Pomoc techniczna:

- a) jest kierowana popytem i w związku z tym jest udostępniana wyłącznie na wniosek zainteresowanego państwa lub państw AKP oraz dostosowana do potrzeb odbiorcy;
- b) uzupełnia i wspiera dążenia AKP do określenia ich wymagań;
- c) jest przedmiotem kontroli i monitorowania w celu zapewnienia jej skuteczności;
- d) zachęca biegłych, firmy konsultacyjne oraz instytucje oświatowe i badawcze AKP do udziału w umowach finansowanych z Funduszu, a także określa sposoby zatrudniania wykwalifikowanego personelu krajowego i regionalnego przy projektach Funduszu;
- e) zachęca do oddelegowywania kadr krajowych AKP w charakterze konsultantów do instytucji działających w ich państwie lub w państwie ościennym, lub do organizacji regionalnych;
- f) ma na celu rozwijanie wiedzy o problemach i potencjale krajowych i regionalnych środków osobowych, a także ustanawia rejestr biegłych, konsultantów oraz przedsiębiorstw konsultacyjnych AKP kwalifikujących się do zaangażowania w projekty i programy finansowane z Funduszu;
- g) wspiera pomoc techniczną między krajami AKP w celu promowania wymiany pomocy technicznej, zarządzania i doświadczenia zawodowego między państwami AKP;
- h) rozwija programy działania długoterminowego rozwoju instytucjonalnego i rozwoju personelu, stanowiące integralną część przygotowywania projektu i programu i uwzględniające niezbędne wymogi finansowe;
- i) wspiera ustalenia prowadzące do wzmocnienia możliwości państw AKP do nabywania przez nie doświadczenia; oraz
- j) zwraca szczególną uwagę na rozwój możliwości państw AKP w zakresie planowania, wykonania i oceny projektu, a także zarządzania budżetem.

▼B

3. Pomoc techniczna może być udzielana we wszystkich dziedzinach współpracy i w granicach mandatu niniejszej Umowy. Działania nią objęte są zróżnicowane pod względem ich zakresu i charakteru, a ponadto są również dostosowane do potrzeb państw AKP.

4. Współpraca techniczna może mieć charakter szczególny lub ogólny. Komitet do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE ustanawia wytyczne realizowania współpracy technicznej.

Artykuł 80

W celu zapobieżenia odpływowi z państw AKP wykwalifikowanej kadry, Wspólnota pomaga wnioskującym państwom AKP w ułatwieniu powrotu wykwalifikowanych obywateli AKP zamieszkujących w państwach rozwiniętych, przez ponowne wprowadzenie środków zachęcających ich do powrotu.

TYTUŁ IV

PROCEDURY I SYSTEMY ZARZĄDZANIA*Artykuł 81***Procedury**

Procedury zarządzania powinny być przejrzyste, proste w stosowaniu oraz powinny umożliwiać decentralizację zadań i odpowiedzialności w tej dziedzinie. Realizowanie współpracy na rzecz rozwoju AKP-UE jest otwarte na nowych uczestników o charakterze niepaństwowym w dziedzinach stanowiących przedmiot ich zainteresowania. Szczegółowe postanowienia proceduralne dotyczące planowania, przygotowywania, realizacji i zarządzania współpracą finansową i techniczną są ustanowione w załączniku IV w sprawie procedur realizacji i zarządzania. Rada Ministrów może dokonywać przeglądu, poprawiać i wprowadzać zmiany do tych postanowień w oparciu o zalecenia Komitetu do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE.

*Artykuł 82***Podmioty wykonawcze**

W celu realizacji współpracy finansowej i technicznej na mocy niniejszej Umowy, powołuje się podmioty wykonawcze. Szczegółowe postanowienia dotyczące odpowiedzialności podmiotów wykonawczych są ustanowione w załączniku IV w sprawie procedur realizacji i zarządzania.

*Artykuł 83***Komitet Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju
AKP-WE**

1. Przynajmniej raz w roku Rada Ministrów bada czy cele rozwoju współpracy finansowej zostały osiągnięte oraz analizuje ogólne i szczególne problemy wynikające z realizacji tej współpracy. W związku z tym w ramach Rady Ministrów powołuje się Komitet do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE, dalej zwany „Komitetem AKP-WE”.

▼B

2. Komitet AKP-WE, między innymi:
 - a) zapewnia ogólne osiągnięcie celów i zasad rozwoju współpracy finansowej oraz ustanawia ogólne wytyczne jej skutecznej i terminowej realizacji;
 - b) bada problemy wynikające z realizacji współpracy na rzecz rozwoju i proponuje właściwe środki;
 - c) dokonuje przeglądu załączników do Umowy w celu zapewnienia ich aktualizacji i zaleca wszelkie właściwe zmiany, które są zatwierdzane przez Radę Ministrów; oraz
 - d) bada działania realizowane w ramach Umowy, zmierzające do osiągnięcia celów wspierania rozwoju sektora prywatnego oraz inwestycji i operacji w ramach instrumentu inwestycyjnego.
3. Komitet AKP-WE, zbierający się co kwartał, w myśl zasady parytetu, składa się z przedstawicieli państw AKP i Wspólnoty lub ich upoważnionych przedstawicieli. Za każdym razem gdy jedna ze stron tego zażąda, i co najmniej raz w roku, Komitet zbiera się na poziomie ministerialnym.
4. Rada Ministrów ustanawia regulamin Komitetu AKP-WE, w szczególności warunki reprezentowania oraz liczbę członków Komitetu, szczegółowe regulacje dotyczącego jego obrad oraz warunki przewodniczenia mu.
5. Komitet AKP-WE może zwoływać posiedzenia biegłych mające na celu analizowanie przyczyn wszelkich trudności i problemów, które mogą przeszkadzać w skutecznej realizacji współpracy na rzecz rozwoju. Biegli przedstawiają Komitetowi zalecenia w sprawie możliwych sposobów wyeliminowania takich trudności i problemów.

CZĘŚĆ 5**POSTANOWIENIA OGÓLNE DOTYCZĄCE NAJMNIJ ROZWINIĘTYCH, ŚRÓDLĄDOWYCH I WYSPIARSKICH PAŃSTW AKP****ROZDZIAŁ 1****Postanowienia ogólne***Artykuł 84*

1. W celu umożliwienia najmniej rozwiniętym, śródlądowym i wyspiarskim krajom AKP pełnego korzystania z możliwości oferowanych przez Umowę, tak aby osiągnęły one odpowiednie wskaźniki rozwoju, współpraca zapewnia szczególne traktowanie najmniej rozwiniętych krajów AKP oraz, we właściwym zakresie, uwzględnia szczególnie niepewną pozycję śródlądowych i wyspiarskich krajów AKP. Uwzględnia również potrzeby krajów znajdujących się w sytuacji pokonfliktowej.
2. Niezależnie od środków szczególnych oraz postanowień dotyczących krajów najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich, zawartych w różnych rozdziałach Umowy, w grupach oraz krajach znajdujących się w sytuacjach pokonfliktowych szczególną uwagę należy zwrócić na:

▼B

- a) wzmocnienie współpracy regionalnej;
- b) infrastrukturę transportową i komunikacyjną;
- c) skuteczne wykorzystywanie zasobów morskich oraz handel produktami z nich pochodzącymi oraz, w przypadku krajów śródlądowych, rybactwo śródlądowe;
- d) dostosowanie strukturalne, w przypadku gdy należy uwzględnić stopień rozwoju tych krajów i, na etapie realizacji, także wymiar społeczny dostosowania; oraz
- e) realizację strategii żywnościowych oraz programów zintegrowanego rozwoju.

ROZDZIAŁ 2

Najmniej rozwinięte państwa AKP*Artykuł 85*

1. Najmniej rozwinięte państwa AKP są traktowane w sposób szczególny, tak aby umożliwić im pokonanie poważnych trudności gospodarczych i społecznych, które hamują ich rozwój, oraz osiągnięcie odpowiednich wskaźników rozwoju.
2. Wykaz państw najmniej rozwiniętych jest zamieszczony w załączniku VI. Wykaz może zostać zmieniony decyzją Rady Ministrów, gdy:
 - a) do niniejszej Umowy przystępuje państwo trzecie znajdujące się w porównywalnej sytuacji; oraz
 - b) sytuacja gospodarcza państwa AKP zmienia się w sposób znaczący i trwały na tyle, że niezbędne jest włączenie go do kategorii państw najmniej rozwiniętych, lub zaliczanie go do tej kategorii nie jest już uzasadnione.

Artykuł 86

Postanowienia przyjęte w odniesieniu do najmniej rozwiniętych państw AKP są zawarte w następujących artykułach: 2, 29, 32, 35, 37, 56, 68, 84, 85.

ROZDZIAŁ 3

Śródlądowe państwa AKP*Artykuł 87*

1. Ustanowia się postanowienia oraz środki szczególne mające na celu wspieranie śródlądowych państw AKP w ich dążeniach do pokonania trudności geograficznych oraz innych przeszkód powstrzymujących ich rozwój, tak aby umożliwić im osiągnięcie odpowiednich wskaźników rozwoju.
2. Wykaz śródlądowych państw AKP jest zamieszczony w załączniku VI. Wykaz może zostać zmieniony decyzją Rady Ministrów, gdy do Umowy przystępuje państwo trzecie znajdujące się w porównywalnej sytuacji.

▼B*Artykuł 88*

Postanowienia przyjęte w odniesieniu do śródlądowych państw AKP są zawarte w następujących artykułach: 2, 32, 35, 56, 68, 84, 87.

ROZDZIAŁ 4

Wyspiarskie państwa AKP*Artykuł 89***▼M4**

1. Prowadzone będą określone działania mające na celu wspieranie wyspiarskich państw AKP w ich dążeniach do przezwyciężenia ich narastających problemów wywołanych nowymi, poważnymi wyzwaniami gospodarczymi, społecznymi i ekologicznymi. Działania te będą miały na celu wspieranie realizacji priorytetów małych, wyspiarskich krajów rozwijających się w zakresie zrównoważonego rozwoju, jednocześnie promując zharmonizowane podejście do wzrostu gospodarczego i rozwoju ludzkiego.

▼B

2. Wykaz wyspiarskich państw AKP jest zamieszczony w załączniku VI. Wykaz może zostać zmieniony decyzją Rady Ministrów, gdy do Umowy przystępuje państwo trzecie znajdujące się w porównywalnej sytuacji.

Artykuł 90

Postanowienia przyjęte w odniesieniu do wyspiarskich państw AKP są zawarte w następujących artykułach: 2, 32, 35, 56, 68, 84, 89.

CZĘŚĆ 6

POSTANOWIENIA KOŃCOWE*Artykuł 91*

Sprzeczność między niniejszą Umową a innymi traktatami

Żadnego rodzaju traktat, konwencja, umowa lub porozumienie zawarte między jednym lub wieloma państwami Członkowskimi Wspólnoty a jednym lub wieloma państwami AKP nie może utrudniać wykonania niniejszej Umowy.

*Artykuł 92***Terytorialny zakres obowiązywania**

Z zastrzeżeniem postanowień szczególnych dotyczących powiązań między państwami AKP a francuskimi departamentami zamorskimi w nich wymienionymi, niniejszą Umowę stosuje się na terytoriach, na których stosuje się Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską i na warunkach ustanowionych w tym Traktacie z jednej strony oraz w państwach AKP z drugiej strony.

*Artykuł 93*

Ratyfikacja i wejście w życie

1. Niniejsza Umowa podlega ratyfikacji lub zatwierdzeniu przez Strony sygnatariuszy zgodnie z odpowiednimi zasadami i procedurami konstytucyjnymi.

2. Dokumenty ratyfikacyjne lub zatwierdzające niniejszą Umowę należy złożyć, w przypadku państw AKP w Sekretariacie Generalnym Rady Unii Europejskiej, a w przypadku Wspólnoty i Państw Członkowskich w sekretariacie generalnym państw AKP. Sekretariaty niezwłocznie informują Państwa Sygnatariuszy oraz Wspólnotę o złożeniu tych dokumentów.

3. Niniejsza Umowa wchodzi w życie pierwszego dnia drugiego miesiąca od daty złożenia dokumentów ratyfikacyjnych Państw Członkowskich i przynajmniej dwóch trzecich państw AKP oraz od dnia złożenia przez Wspólnotę dokumentów zatwierdzających niniejszą Umowę.

4. Państwo AKP sygnatariusz, które nie dopełniło procedur wymienionych w ustępie 1 i 2 do dnia wejścia w życie niniejszej Umowy podanego w ustępie 3, może to uczynić w terminie 12 miesięcy od tego dnia bez uszczerbku dla postanowień ustępu 6.

W przypadku takich państw niniejszą Umowę stosuje się z pierwszym dniem drugiego miesiąca następującego po dniu dopełnienia tych procedur. Państwa te uznają zasadność wszelkich środków przyjętych w celu wykonania Umowy po dniu jej wejścia w życie.

5. Regulamin instytucji wspólnych ustanowionych na mocy niniejszej Umowy określa warunki, na mocy których przedstawiciele Państw Sygnatariuszy wymienionych w ustępie 4 mogą zasiadać w tych instytucjach w charakterze obserwatorów.

6. Rada Ministrów może zdecydować o udzieleniu szczególnego wsparcia państwom AKP będącym stroną poprzednich Konwencji AKP-WE, które z powodu braku instytucji rządowych ustanawianych w trybie normalnym nie były w stanie podpisać lub ratyfikować niniejszej Umowy. Wsparcie to może dotyczyć rozwoju instytucjonalnego oraz podejmowania działań w zakresie rozwoju gospodarczego i społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb najbardziej pokrzywdzonych grup ludności. W tym kontekście i w zakresie współpracy finansowej i technicznej, państwa te mogą korzystać z funduszy przewidzianych w części 4 niniejszej Umowy.

Na zasadzie odstępstwa od ustępu 4, zainteresowane kraje, które są sygnatariuszami Umowy mogą dopełnić procedur ratyfikacyjnych w terminie dwunastu miesięcy od przywrócenia instytucji rządowych.

Kraje, które nie podpisały i nie ratyfikowały Umowy mogą do niej przystąpić w drodze procedury akcesyjnej przewidzianej w artykule 94.



Artykuł 94

Przystąpienie

1. Wszelkie wnioski o przystąpienie do niniejszej Umowy złożone przez państwo niepodległe, którego charakter strukturalny i gospodarczy oraz sytuacja społeczna są porównywalne z warunkami państw AKP są przekazywane Radzie Ministrów.

Jeśli Rada Ministrów zatwierdzi wniosek, zainteresowane państwo przystępuje do niniejszej Umowy składając akt przystąpienia w Sekretariacie Generalnym Rady Unii Europejskiej, który przesyła uwierzytelniony odpis aktu do sekretariatu państw AKP i notyfikuje go Państwom Członkowskim. Rada Ministrów może ustanowić wszelkie środki wprowadzające zmiany, które mogą okazać się niezbędne.

Zainteresowane państwo korzysta z takich samych praw i podlega takim samym obowiązkom, z których korzystają i którym podlegają państwa AKP. Jego przystąpienie nie może naruszać korzyści uzyskanych przez państwa AKP Sygnatariuszy niniejszej Umowy na mocy postanowień w sprawie finansowania współpracy na rzecz rozwoju. W specjalnym protokole stanowiącym integralną część Umowy Rada Ministrów może określić warunki i porozumienia szczególne dotyczące przystąpienia danego państwa do Umowy.

2. Rada Ministrów jest informowana o każdym wniosku złożonym przez państwo trzecie pragnące zostać członkiem grupy gospodarczej państw AKP.

3. Rada Ministrów jest informowana o każdym wniosku złożonym przez państwo trzecie pragnące zostać członkiem Unii Europejskiej. Podczas negocjacji między Unią a Państwem ubiegającym się o członkostwo Wspólnota przekazuje państwom AKP wszelkie istotne informacje, natomiast państwa AKP przedstawiają Wspólnocie swoje obawy, tak aby Wspólnota mogła je w pełni uwzględnić. Wspólnota informuje sekretariat AKP o każdym przystąpieniu do Unii Europejskiej.

Każde nowe Państwo Członkowskie Unii Europejskiej staje się Stroną niniejszej Umowy z dniem przystąpienia, w drodze klauzuli zawartej w Akcie Przystąpienia. Jeśli Akt Przystąpienia do Unii nie przewiduje takiego automatycznego przystąpienia Państwa Członkowskiego do niniejszej Umowy, zainteresowane Państwo Członkowskie przystępuje do niej składając Akt Przystąpienia w Sekretariacie Generalnym Rady Unii Europejskiej, który przesyła jego uwierzytelniony odpis do sekretariatu AKP i notyfikuje go Państwom Członkowskim.

Strony dokonują przeglądu skutków przystąpienia do niniejszej Umowy nowych Państw Członkowskich. Rada Ministrów może zdecydować o przyjęciu wszelkich środków przejściowych lub środków wprowadzających niezbędne zmiany.

Artykuł 95

Okres obowiązywania umowy i klauzula przeglądowa

1. Niniejsza Umowa zostaje zawarta na okres dwudziestu lat rozpoczynający się 1 marca 2000 roku.

2. Protokoły finansowe są określane każdorazowo na okres pięciu lat.

▼ M10

3. Nie później niż 12 miesięcy przed zakończeniem każdego z okresów pięcioletnich Wspólnota i państwa członkowskie, z jednej strony, oraz państwa AKP, z drugiej strony, informują drugą Stronę o każdym przeglądzie postanowień, którego pragną dokonać w celu wprowadzenia zmian do Umowy. Niezależnie od tego terminu, jeśli jedna ze Stron wnioskuję o przegląd jakiegokolwiek postanowienia Umowy, druga Strona ma dwa miesiące, w ciągu których może złożyć wniosek o rozszerzenie przeglądu na inne postanowienia dotyczące zagadnień objętych pierwotnym wnioskiem.

▼ B

Dziesięć miesięcy przed wygaśnięciem okresu pięcioletniego Strony przystępują do negocjacji w celu zbadania wszelkich możliwych zmian postanowień uwzględnionych w notyfikacji.

Artykuł 93 dotyczy również zmian już wprowadzonych.

Rada Ministrów przyjmuje wszelkie środki przejściowe, które mogą być niezbędne w odniesieniu do zmienionych postanowień przed ich wejściem w życie.

4. Osiemnaście miesięcy przed końcem ogólnego okresu obowiązywania Umowy Strony przystępują do negocjacji w celu zbadania, które postanowienia dalej regulują stosunki między nimi.

Do momentu wejścia w życie nowej Umowy Rada Ministrów stosuje wszelkie, niezbędne środki przejściowe.

Artykuł 96

Elementy zasadnicze: procedura konsultacyjna oraz środki właściwe w odniesieniu do praw człowieka, zasad demokratycznych i państwa prawnego

1. W rozumieniu niniejszego artykułu termin „Strona” odnosi się do Wspólnoty i Państw Członkowskich Unii Europejskiej z jednej strony oraz do każdego państwa AKP z drugiej strony.

▼ M4

1a. Obie Strony zgadzają się wyczerpać, z wyjątkiem nagłych przypadków, wszystkie możliwości dialogu zgodnie z artykułem 8 przed rozpoczęciem konsultacji, o których mowa w ustępie 2 litera a) niniejszego artykułu.

▼ B

2. ► **M4** a) Jeśli mimo prowadzonego dialogu politycznego na temat zasadniczych elementów, zgodnie z artykułem 8 i ustępem 1a niniejszego artykułu, Strona uznaje, że Strona przeciwna nie wypełnia zobowiązań dotyczących poszanowania praw człowieka, zasad demokratycznych i państwa prawnego określonych w artykule 9 ustęp 2, z wyjątkiem nagłych przypadków, przedstawia Stronie przeciwnej oraz Radzie Ministrów właściwe informacje niezbędne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania zadowalającego Strony. W tym celu zaprasza Stronę przeciwną do podjęcia konsultacji, które koncentrują się na przyjętych środkach lub środkach, które Strona zainteresowana powinna podjąć w celu zaradzenia sytuacji zgodnie z załącznikiem VII.

▼B

Konsultacje są prowadzone na szczeblu i w formie, które uznaje się za najbardziej właściwe dla znalezienia rozwiązania.

Konsultacje rozpoczynają się nie później niż 30 dni po zaproszeniu do udziału w nich i trwają przez okres wspólnie ustalony, w zależności od charakteru i powagi naruszenia. W żadnym przypadku dialog w ramach procedury konsultacyjnej nie powinien trwać dłużej niż 120 dni.

Jeśli konsultacje nie doprowadzą do rozwiązania zadowalającego obie Strony, jeśli odmówiono udziału w konsultacjach lub w nagłych przypadkach, mogą zostać przyjęte odpowiednie środki. Środki te są odwoływane z chwilą ustania przyczyny ich przyjęcia. ◀

- b) Termin „nagłe przypadki” dotyczy przypadków wyjątkowych, szczególnie poważnego i skrajnego naruszenia jednego z elementów zasadniczych określonych w artykule 9 ustęp 2, wymagającego natychmiastowej reakcji.

Strona odwołująca się do procedury wyjątkowej powiadamia o powyższym Stronę przeciwną i Radę Ministrów oddzielnie, chyba że nie ma na to czasu.

- c) „Właściwe środki” określone w niniejszym artykule są środkami przyjętymi zgodnie z prawem międzynarodowym oraz adekwatnie do naruszenia. Przy wyborze tych środków należy przede wszystkim uwzględnić środki w najmniejszym stopniu zakłócające stosowanie niniejszej Umowy. Przyjmuje się, że zawieszenie byłoby środkiem ostatecznym.

Jeśli środki są przyjmowane w nagłych przypadkach, Strona przeciwna i Rada Ministrów są o tym niezwłocznie informowane. Na wniosek zainteresowanej Strony mogą zostać zwołane konsultacje w celu dokładnego zbadania sytuacji i jeśli jest to możliwe, znalezienia rozwiązania. Konsultacje te są przeprowadzane zgodnie z uzgodnieniami określonymi w literze a) akapit drugi i trzeci.

Artykuł 97

Procedura konsultacyjna oraz środki właściwe w odniesieniu do korupcji

1. Strony uznają, że skoro w myśl zasad wsparcia finansowego oraz programów polityki gospodarczej i sektorowej Wspólnota jest liczącym się partnerem, poważne przypadki korupcji powinny doprowadzić do podjęcia konsultacji między Stronami.

▼M4

2. W takich przypadkach każda Strona może zaprosić Stronę przeciwną do udziału w konsultacjach. Konsultacje takie rozpoczynają się nie później niż 30 dni od zaproszenia, a dialog w ramach procedury konsultacyjnej nie trwa dłużej niż 120 dni.

▼B

3. Jeśli konsultacje nie doprowadzą do rozwiązania zadowalającego obie Strony lub jeśli odmówiono udziału w konsultacjach, Strony przyjmują właściwe środki. We wszystkich przypadkach przyjęcie środków niezbędnych do niezwłocznego zaradzenia sytuacji leży w zakresie

▼ B

odpowiedzialności Strony, na której terytorium wystąpiły poważne przypadki korupcji. Środki przyjęte przez każdą ze Stron muszą być adekwatne do powagi sytuacji. Przy wyborze środków należy przede wszystkim uwzględnić środki w najmniejszym stopniu zakłócające stosowanie niniejszej Umowy. Przyjmuje się, że zawieszenie byłoby środkiem ostatecznym.

4. W rozumieniu niniejszego artykułu termin „Strona” dotyczy Wspólnoty i Państw Członkowskich Unii Europejskiej z jednej strony oraz każdego państwa AKP z drugiej strony.

*Artykuł 98***Rozstrzyganie sporów**

1. Każdy spór dotyczący interpretacji lub stosowania niniejszej Umowy powstający między jednym lub wieloma Państwami Członkowskimi lub Wspólnotą z jednej strony a jednym lub wieloma państwami AKP z drugiej strony jest kierowany do Rady Ministrów.

Między posiedzeniami Rady Ministrów spory takie są przekazywane Komitetowi Ambasadorów.

2.
 - a) Jeśli Radzie Ministrów nie uda się rozstrzygnąć sporu, każda Strona może zażądać rozstrzygnięcia sporu w drodze postępowania arbitrażowego. W związku z tym w terminie trzydziestu dni od złożenia wniosku o rozpoczęcie postępowania arbitrażowego każda Strona powołuje arbitra. W przypadku niedopełnienia powyższej procedury każda Strona może się zwrócić do Sekretarza Generalnego Stałego Sądu Arbitrażowego z prośbą o powołanie drugiego arbitra.
 - b) W terminie trzydziestu dni obaj arbitrzy powołują trzeciego arbitra. W przypadku niedopełnienia powyższego każda Strona może się zwrócić z prośbą o powołanie trzeciego arbitra do Sekretarza Generalnego Stałego Sądu Arbitrażowego.
 - c) O ile arbitrzy nie zdecydują inaczej, stosowaną procedurą jest procedura ustanowiona w regulaminie Stałego Sądu Arbitrażowego dla organizacji międzynarodowych i państw dotyczącym arbitrażu dobrowolnego. Orzeczenia arbitrów są wydawane większością głosów w terminie trzech miesięcy.
 - d) Każda Strona sporu jest zobowiązana do przyjęcia środków niezbędnych do wykonania orzeczenia arbitrów.
 - e) Do celów stosowania niniejszej procedury, Wspólnotę i Państwa Członkowskie uznaje się za jedną Stronę sporu.

*Artykuł 99***Klauzula wypowiedzenia**

Wspólnota i jej Państwa Członkowskie w odniesieniu do każdego państwa AKP oraz każde państwo AKP w odniesieniu do Wspólnoty i jej Państw Członkowskich mogą rozwiązać niniejszą Umowę z sześciomiesięcznym okresem wypowiedzenia.

▼ M4*Artykuł 100*

Status tekstów

Protokoły i załączniki do niniejszej Umowy stanowią jej integralną część. Załączniki Ia, II, III, IV i VI mogą zostać poddane weryfikacji, przeglądowi lub zostać zmienione przez Radę Ministrów w oparciu o zalecenie Komitetu do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE.

▼ M10

Niniejsza Umowa, sporządzona w dwóch egzemplarzach w języku angielskim, bułgarskim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, litewskim, łotewskim, maltańskim, niderlandzkim, niemieckim, polskim, portugalskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, węgierskim i włoskim, przy czym wszystkie teksty są równie autentyczne, zostaje złożona w archiwach Sekretariatu Generalnego Rady Unii Europejskiej oraz w sekretariacie państw AKP, które przekazują jej uwierzytelniony odpis rządowi każdego z Państw Sygnatariuszy.

▼B

Hecho en Cotonú, el veintitrés de junio del año dos mil.
 Udfærdiget i Cotonou den treogtyvende juni to tusind.
 Geschehen zu Cotonou am dreiundzwanzigsten Juni zweitausend.
 Έγινε στην Κοτονού, στις είκοσι τρεις Ιουνίου δύο χιλιάδες.
 Done at Cotonou on the twenty-third day of June in the year two thousand.
 Fait à Cotonou, le vingt-trois juin deux mille.
 Fatto a Cotonou, addì ventitré giugno duemila.
 Gedaan te Cotonou, de drieëntwintigste juni tweeduizend.
 Feito em Cotonu, em vinte e três de Junho de dois mil.
 Tehty Cotonoussa kahdentenäkymmenentenäkölmantena päivänä kesäkuuta vuonna kaksituhatta.
 Som skedde i Cotonou den tjugotredje juni tjugohundra.

Pour Sa Majesté le Roi des Belges
 Voor Zijne Majesteit de Koning der Belgen
 Für Seine Majestät den König der Belgier

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijke Gewest.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

For Hendes Majestæt Danmarks Dronning
 Für den Präsidenten der Bundesrepublik Deutschland
 Για τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας
 Por Su Majestad el Rey de España
 Pour le Président de la République française
 Thar ceann Uachtarán na hÉireann
 For the President of Ireland
 Per il Presidente della Repubblica italiana
 Pour Son Altesse Royale le Grand-Duc de Luxembourg
 Voor Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden
 Für den Bundespräsidenten der Republik Österreich
 Pelo Presidente da República Portuguesa
 Suomen Tasavallan Presidentin puolesta
 För Republiken Finlands President
 På svenska regeringens vägnar
 For Her Majesty the Queen of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
 Por la Comunidad Europea
 For Det Europæiske Fællesskab
 Für die Europäische Gemeinschaft
 Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
 For the European Community
 Pour la Communauté européenne
 Per la Comunità europea
 Voor de Europese Gemeenschap
 Pela Comunidade Europeia
 Euroopan yhteisön puolesta
 På Europeiska gemenskapens vägnar
 Pour le Président de la République d'Angola
 For Her Majesty the Queen of Antigua and Barbuda
 For the Head of State of the Commonwealth of the Bahamas
 For the Head of State of Barbados
 For the Government of Belize

▼B

Pour le Président de la République du Bénin
 For the President of the Republic of Botswana
 Pour le Président du Burkina Faso
 Pour le Président de la République du Burundi
 Pour le Président de la République du Cameroun
 Pour le Président de la République du Cap-Vert
 Pour le Président de la République Centrafricaine
 Pour le Président de la République Fédérale Islamique des Comores
 Pour le Président de la République démocratique du Congo
 Pour le Président de la République du Congo
 For the Government of the Cook Islands
 Pour le Président de la République de Côte d'Ivoire
 Pour le Président de la République de Djibouti
 For the President of the Dominican Republic
 For the President of the State of Eritrea
 For the President of the Federal Republic of Ethiopia
 For the President of the Sovereign Democratic Republic of Fiji
 Pour le Président de la République gabonaise
 For the President and Head of State of the Republic of the Gambia
 For the President of the Republic of Ghana
 For Her Majesty the Queen of Grenada
 Pour le Président de la République de Guinée
 Pour le Président de la République de Guinée-Bissau
 Pour le Président de la République de Guinée équatoriale
 For the President of the Republic of Guyana
 Pour le Président de la République d'Haïti
 For the Head of State of Jamaica
 For the President of the Republic of Kenya
 For the President of the Republic of Kiribati
 For His Majesty the King of the Kingdom of Lesotho
 For the President of the Republic of Liberia
 Pour le Président de la République de Madagascar
 For the President of the Republic of Malawi
 Pour le Président de la République du Mali
 For the Government of the Republic of the Marshall Islands
 Pour le Président de la République Islamique de Mauritanie
 For the President of the Republic of Mauritius
 For the Government of the Federated States of Micronesia
 Pour le Président de la République du Mozambique
 For the President of the Republic of Namibia
 For the Government of the Republic of Nauru
 Pour le Président de la République du Niger
 For the President of the Federal Republic of Nigeria
 For the Government of Niue
 For the Government of the Republic of Palau
 For Her Majesty the Queen of the Independent State of Papua New Guinea
 Pour le Président de la République Rwandaise
 For Her Majesty the Queen of Saint Kitts and Nevis
 For Her Majesty the Queen of Saint Lucia
 For Her Majesty the Queen of Saint Vincent and the Grenadines
 For the Head of State of the Independent State of Samoa
 Pour le Président de la République démocratique de São Tomé et Príncipe
 Pour le Président de la République du Sénégal
 Pour le Président de la République des Seychelles
 For the President of the Republic of Sierra Leone
 For Her Majesty the Queen of the Solomon Islands
 For the President of the Republic of South Africa
 For the President of the Republic of the Sudan
 For the President of the Republic of Suriname
 For His Majesty the King of the Kingdom of Swaziland
 For the President of the United Republic of Tanzania
 Pour le Président de la République du Tchad
 Pour le Président de la République togolaise

▼B

For His Majesty King Taufa'ahau Tupou IV of Tonga
For the President of the Republic of Trinidad and Tobago
For Her Majesty the Queen of Tuvalu
For the President of the Republic of Uganda
For the Government of the Republic of Vanuatu
For the President of the Republic of Zambia
For the Government of the Republic of Zimbabwe



ZAŁĄCZNIKI DO UMOWY

SPIS TREŚCI

ZAŁĄCZNIK I: PROTOKÓŁ FINANSOWY

ZAŁĄCZNIK Ia: WIELOLETNIE RAMY FINANSOWE WSPÓŁPRACY NA PODSTAWIE NINIEJSZEJ UMOWY

ZAŁĄCZNIK Ib: WIELOLETNIE RAMY FINANSOWE NA LATA 2008–2013

ZAŁĄCZNIK Ic: WIELOLETNIE RAMY FINANSOWE NA LATA 2014–2020

ZAŁĄCZNIK II: ZASADY I WARUNKI FINANSOWANIA

- Rozdział 1: Finansowanie inwestycji
- Rozdział 2: Działania specjalne
- Rozdział 3: Finansowanie przejściowych wahań w przychodach z wywozu
- Rozdział 4: Pozostałe postanowienia
- Rozdział 5: Umowy o ochronie inwestycji

ZAŁĄCZNIK III: WSPARCIE INSTYTUCJONALNE

ZAŁĄCZNIK IV: PROCEDURY REALIZACJI I ZARZĄDZANIA

- Rozdział 1: Programowanie (krajowe)
- Rozdział 2: Programowanie i przygotowanie (regionalne)
- Rozdział 3: Ocena i finansowanie
- Rozdział 4: Realizacja
- Rozdział 5: Monitoring i ocena
- Rozdział 6: Zarządzanie środkami funduszu i podmioty wykonawcze

ZAŁĄCZNIK VI: WYKAZ NAJMNIJ ROZWINIĘTYCH, ŚRÓDLĄDO- WYCH I WYSPIARSKICH PAŃSTW AKP

ZAŁĄCZNIK VII: DIALOG POLITYCZNY DOTYCZĄCY PRAW CZŁO- WIEKA, ZASAD DEMOKRATYCZNYCH ORAZ PAŃSTWA PRAW- NEGO

PROTOKOŁY

PROTOKÓŁ 1 W SPRAWIE WYDATKÓW OPERACYJNYCH INSTYTUCJI WSPÓLNYCH

PROTOKÓŁ 2 W SPRAWIE PRZYWILEJÓW I IMMUNITETÓW

- Rozdział 1: Osoby biorące udział w pracach nad Umową
- Rozdział 2: Własność, fundusze i aktywa Rady Ministrów AKP
- Rozdział 3: Środki komunikacji służbowej
- Rozdział 4: Personel sekretariatu państw AKP
- Rozdział 5: Delegacje Komisji w państwach AKP
- Rozdział 6: Postanowienia ogólne

PROTOKÓŁ 3 W SPRAWIE REPUBLIKI POŁUDNIOWEJ AFRYKI



ZAŁĄCZNIK I

PROTOKÓŁ FINANSOWY

1. Do celów określonych w niniejszej Umowie oraz przez okres pięciu lat począwszy od 1 marca 2000 roku ogólna kwota pomocy finansowej Wspólnoty dla państw AKP wyniesie 15 200 milionów EUR
2. Pomoc finansowa Wspólnoty obejmuje maksymalną kwotę 13 500 milionów EUR pochodzącą z 9. Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR).
3. 9. EFR zostanie rozdzielony między instrumenty współpracy w następujący sposób:
 - a) 10 000 milionów EUR w postaci dotacji jest przeznaczone na ramy finansowe wsparcia rozwoju długoterminowego. Fundusz ten zostanie wykorzystany na finansowanie krajowych programów orientacyjnych zgodnie z artykułami 1–5 załącznika IV do niniejszej Umowy „Procedury realizacji i zarządzania”. Z tego funduszu, przeznaczonego na wsparcie długoterminowego rozwoju:
 - i) 90 milionów EUR zarezerwowane jest na finansowanie budżetu Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości (CDE);
 - ii) 70 milionów EUR zarezerwowane jest na finansowanie budżetu Centrum Rozwoju Rolnictwa (CTA); oraz
 - iii) kwota nieprzekraczająca 4 milionów EUR zarezerwowana jest na cele określone w artykule 17 niniejszej Umowy (Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne).
 - b) 1 300 milionów EUR w formie dotacji zarezerwowane jest na finansowanie wsparcia współpracy i integracji regionalnej państw AKP, zgodnie z artykułami 6–14 załącznika IV do niniejszej Umowy „Procedury realizacji i zarządzania”.
 - c) 2 200 milionów EUR jest przeznaczone na finansowanie instrumentu inwestycyjnego, zgodnie z zasadami i warunkami określonymi w załączniku II do niniejszej Umowy „Zasady i warunki finansowania”, bez uszczerbku dla finansowania dopłat do oprocentowania określonych w artykule 2 i 4 załącznika II do niniejszej Umowy, pokrywanego ze środków wspomnianych w ustępie 3 litera a) niniejszego załącznika.
4. Kwota do 1 700 miliona EUR jest przyznana z Europejskiego Banku Inwestycyjnego w formie pożyczek zrealizowanych ze środków własnych banku. Środki te są przyznane na cele określone w załączniku II do niniejszej Umowy „Zasady i warunki finansowania”, zgodnie z warunkami ustanowionymi w statucie banku oraz właściwymi postanowieniami w sprawie zasad i warunków finansowania inwestycji, określonymi w załączniku wymienionym powyżej. Ze środków, którymi zarządza bank może wspierać finansowanie projektów i programów regionalnych.
5. Wszelkie bilanse poprzednich EFR nierozliczone w dniu wejścia w życie niniejszego Protokołu Finansowego, a także wszelkie kwoty, które zostaną uwolnione z prowadzonych projektów w późniejszym terminie, są przenoszone do 9. EFR i wykorzystywane zgodnie z warunkami ustanowionymi w niniejszej Umowie. Wszelkie środki przeniesione w ten sposób do 9. EFR, uprzednio przydzielone na program orientacyjny państwa lub regionu AKP, są przydzielane temu państwu lub regionowi. Ogólna kwota tego Protokołu Finansowego, uzupełniona o przeniesienie bilansów z poprzednich EFR, obejmuje okres od 2000 do 2007 roku.
6. Bank zarządza pożyczkami realizowanymi z jego środków własnych, a także działaniami finansowanymi w ramach instrumentu inwestycyjnego. Wszystkie pozostałe środki finansowe niniejszej Umowy są zarządzane przez Komisję.

▼ B

7. Przed wygaśnięciem niniejszego Protokołu Finansowego Strony oceniają stopień realizacji zobowiązań i wydatków. Ocena ta stanowi podstawę ponownej oceny ogólnej kwoty środków, a także oceny zapotrzebowania na nowe środki niezbędne do wsparcia współpracy finansowej ustanowionej na mocy niniejszej Umowy.

8. W przypadku wyczerpania funduszy przewidzianych w dowolnym instrumencie Umowy przed wygaśnięciem niniejszego Protokołu Finansowego, wspólna Rada Ministrów AKP-WE przyjmuje właściwe środki.

▼ M4

9. W drodze odstępstwa od artykułu 58 niniejszej Umowy kwota 90 milionów EUR zostaje przeniesiona do funduszu wewnętrznego AKP w ramach 9 EFR. Kwota ta może zostać przeznaczona na finansowanie decentralizacji w okresie 2006 — 2007 i jest zarządzana bezpośrednio przez Komisję.

▼ M4*ZALĄCZNIK Ia***Wieloletnie ramy finansowe współpracy na podstawie niniejszej Umowy**

1. Dla celów określonych w niniejszej umowie i w okresie od dnia 1 marca 2005 roku wieloletnie ramy finansowe współpracy obejmują zobowiązania od dnia 1 stycznia 2008 roku na okres pięciu lub sześciu lat.
2. W tym nowym okresie Unia Europejska utrzymuje swoje wydatki na pomoc dla państw AKP co najmniej na poziomie równym poziomowi 9. EFR, bez uwzględnienia przeniesionych kwot; kwota ta jest powiększana, w oparciu o oszacowanie Wspólnoty, o skutki inflacji, wzrostu w Unii Europejskiej oraz rozszerzenia o 10 nowych Państw Członkowskich w 2004 roku.
3. O wszelkich niezbędnych zmianach w wieloletnich ramach finansowych lub odpowiednich częściach niniejszej Umowy decyduje Rada Ministrów w drodze odstępstwa od artykułu 95 niniejszej Umowy.

▼ **M5***ZAŁĄCZNIK Ib***Wieloletnie ramy finansowe na lata 2008–2013**

1. Do celów określonych w niniejszej umowie całkowita kwota pomocy finansowej udzielanej poprzez EFR grupie państw AKP w ramach wieloletnich ram finansowych na okres rozpoczynający się dnia 1 stycznia 2008 r. wynosi 23 966 mln EUR, zgodnie z ust. 2 i 3.

2. Kwota 21 966 mln EUR na mocy 10. Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) zostaje udostępniona po wejściu w życie wieloletnich ram finansowych. Jest ona rozdzielana między instrumenty współpracy w następujący sposób:
 - a) 17 766 mln EUR na finansowanie krajowych i regionalnych programów indykatywnych. Przydział ten będzie służyć finansowaniu:
 - i) krajowych programów indykatywnych grupy państw AKP zgodnie z art. 1–5 załącznika IV do niniejszej umowy dotyczącego procedur wdrażania i zarządzania;
 - ii) regionalnych programów indykatywnych wspierających współpracę oraz integrację regionalną i międzyregionalną grupy państw AKP zgodnie z art. 6–11, art. 13 ust. 1 i art. 14 załącznika IV do niniejszej umowy dotyczącego procedur wdrażania i zarządzania;
 - b) 2 700 mln EUR na finansowanie współpracy między państwami AKP oraz współpracy międzyregionalnej z wieloma lub wszystkimi państwami AKP, zgodnie z art. 12, art. 13 ust. 2 i art. 14 załącznika IV do niniejszej umowy, dotyczącego procedur wdrażania i zarządzania. Alokacja ta obejmuje wsparcie strukturalne dla wspólnych instytucji: Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Centrum Technicznego ds. Współpracy w Dziedzinie Rolnictwa i Obszarów Wiejskich określonych i nadzorowanych zgodnie z zasadami i procedurami zawartymi w załączniku III do niniejszej umowy oraz Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego, o którym mowa w art. 17 niniejszej umowy. Koperta ta obejmuje także pomoc na rzecz wydatków operacyjnych Sekretariatu AKP, o których mowa w pkt 1 i 2 protokołu 1 załączonego do niniejszej umowy;
 - c) 1 500 mln EUR na finansowanie instrumentu inwestycyjnego na warunkach określonych w załączniku II („Zasady i warunki finansowania”) do niniejszej umowy, w tym dodatkowy wkład w wysokości 1 100 mln EUR na poczet zasobów instrumentu inwestycyjnego, zarządzanego jako fundusz odnawialny, z czego 400 mln EUR przeznaczają się na dotacje na spłatę odsetek określone w pkt 2 i 4 tego załącznika w okresie obowiązywania 10. EFR.

3. Działaniami finansowanymi w ramach instrumentu inwestycyjnego, wliczając w to odpowiednie dotacje na spłatę odsetek, zarządza Europejski Bank Inwestycyjny (EBI). EBI udostępnia, w formie pożyczek z własnych zasobów, kwotę do 2 000 mln EUR w uzupełnieniu do 10. EFR. Zasoby te przyznawane są na cele określone w załączniku II do niniejszej umowy, zgodnie z warunkami przewidzianymi w statucie EBI oraz stosownymi przepisami dotyczącymi zasad i warunków finansowania inwestycji określonymi w tym załączniku. Komisja zarządza wszystkimi pozostałymi zasobami finansowymi na mocy tych wieloletnich ram finansowych.

▼ **M5**

4. Saldami pozostałymi z 9. EFR oraz poprzednich EFR nie można dysponować po dniu 31 grudnia 2007 r. lub po dniu wejścia w życie wieloletnich ram finansowych, jeśli ta data jest późniejsza; dotyczy to również kwot umorzonych po tej dacie z projektów objętych EFR, chyba że Rada Unii Europejskiej jednomyślnie postanowi inaczej, z wyjątkiem sald pozostałych oraz środków umorzonych po tej dacie z systemu mającego na celu zapewnienie stabilizacji zysków z eksportu podstawowych produktów rolnych (STABEX) z tytułu EFR poprzedzających 9. EFR oraz salda i zwroty pozostałe z kwot przeznaczonych na finansowanie instrumentu inwestycyjnego, z wyłączeniem odpowiednich dotacji na spłatę odsetek. Środki, które zostaną jednak przydzielone po dniu 31 grudnia 2007 r., do dnia wejścia w życie niniejszej umowy, jak określono powyżej, będą wykorzystywane wyłącznie w celu zapewnienia zdolności operacyjnej administracji UE i pokrycia bieżących kosztów związanych z realizacją rozpoczętych projektów do chwili wejścia w życie 10. EFR.
5. Kwota całkowita tych wieloletnich ram finansowych obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2008 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. Środki z 10. EFR, z wyjątkiem kwot przeznaczonych na finansowanie instrumentu inwestycyjnego z wyłączeniem odpowiednich dotacji na spłatę odsetek, nie będą przydzielane po dniu 31 grudnia 2013 r., chyba że Rada Unii Europejskiej na wniosek Komisji jednomyślnie zadecyduje inaczej.
6. Komitet Ambasadorów może, w imieniu Rady Ministrów AKP-WE i w ramach kwoty całkowitej wieloletnich ram finansowych, podjąć odpowiednie środki w celu zaspokojenia potrzeb programowania w ramach jednego z przydziałów wymienionych w ust. 2, włącznie z ponownym rozdziałem środków między poszczególne przydziały.
7. Strony przeprowadzą przegląd wyników oceniający realizację zobowiązań i wypłat oraz wyniki i skutki przekazanej pomocy. Przegląd ten zostanie przeprowadzony na podstawie wniosku przygotowanego przez Komisję w roku 2010. Będzie on stanowił jedną z podstaw decyzji dotyczącej wielkości kwot w ramach współpracy finansowej po roku 2013.
8. W okresie objętym wieloletnimi ramami finansowymi na lata 2008–2013 każde państwo członkowskie UE może przekazać Komisji lub EBI dobrowolne wkłady dla wsparcia celów umowy o partnerstwie AKP-WE. Państwa członkowskie mogą również współfinansować projekty lub programy, na przykład w ramach szczególnych inicjatyw zarządzanych przez Komisję lub EBI. Zagwarantowana musi zostać własność AKP na poziomie krajowym w ramach takich inicjatyw.

▼ **M12***ZAŁĄCZNIK Ic*

Wieloletnie ramy finansowe na lata 2014–2020

1. Do celów określonych w niniejszej umowie całkowita kwota pomocy finansowej dla państw AKP przewidziana w wieloletnich ramach finansowych na okres rozpoczynający się dnia 1 stycznia 2014 r. wynosi 31 589 mln EUR zgodnie z pkt 2 i 3.
2. Kwota 29 089 mln EUR w ramach 11. Europejskiego Funduszu Rozwoju (EFR) jest udostępniana z dniem wejścia w życie wieloletnich ram finansowych. Zostaje ona rozdzielona pomiędzy instrumenty współpracy w następujący sposób:

▼ **M15**

- a) 23 940 mln EUR na finansowanie krajowych i regionalnych programów orientacyjnych. Ten przydział środków zostanie wykorzystany na finansowanie:
 - (i) krajowych programów orientacyjnych poszczególnych państw AKP zgodnie z art. 1–5 załącznika IV do niniejszej umowy odnoszącego się do procedur wdrażania i zarządzania;
 - (ii) regionalnych programów orientacyjnych wspierających regionalną oraz międzyregionalną współpracę oraz regionalną integrację państw AKP zgodnie z art. 6–11 załącznika IV do niniejszej umowy odnoszącego się do procedur wdrażania i zarządzania;
- b) 4 015 mln EUR na finansowanie współpracy między państwami AKP oraz współpracy międzyregionalnej z wieloma lub wszystkimi państwami AKP, zgodnie z art. 12–14 załącznika IV do niniejszej umowy, odnoszącego się do procedur wdrażania i zarządzania. Powyższa pula środków finansowych obejmuje wsparcie dla wspólnych instytucji i organów utworzonych na mocy niniejszej umowy. Obejmuje ona także pomoc na pokrycie wydatków operacyjnych Sekretariatu AKP, o których mowa w pkt 1 i 2 Protokołu nr 1 w sprawie wydatków operacyjnych instytucji wspólnych;

▼ **M12**

- c) 1 134 mln EUR na finansowanie Instrumentu Inwestycyjnego zgodnie z warunkami określonymi w załączniku II (Zasady i warunki finansowania) do niniejszej umowy, zawierający dodatkowy wkład 500 mln EUR dla zasobów Instrumentu Inwestycyjnego, zarządzany jako fundusz odnawialny, oraz 634 mln EUR w postaci dotacji na finansowanie dopłat do oprocentowania oraz pomocy technicznej związanej z projektem, o której mowa w art. 1, 2 i 4 tego załącznika w okresie obowiązywania 11. EFR.
3. Operacjami finansowanymi w ramach Instrumentu Inwestycyjnego, w tym odpowiednimi dopłatami do oprocentowania, zarządza Europejski Bank Inwestycyjny (EBI). W uzupełnieniu środków dostępnych w ramach 11. EFR Europejski Bank Inwestycyjny udostępnia, w formie pożyczek z zasobów własnych, kwotę nieprzekraczającą 2 500 mln EUR. Zasoby te są przyznawane na cele wskazane w załączniku II do niniejszej umowy zgodnie z warunkami określonymi w statucie EBI oraz stosownymi postanowieniami dotyczącymi warunków finansowania inwestycji, określonymi w tym załączniku. Komisja zarządza wszystkimi pozostałymi zasobami finansowymi z tytułu niniejszych wieloletnich ram finansowych.
 4. Po dniu 31 grudnia 2013 r. lub po dacie wejścia w życie niniejszych wieloletnich ram finansowych, w zależności od tego, która z tych dat nastąpi później, nie można dysponować saldami pozostałymi z 10. EFR lub poprzednich EFR ani środkami umorzonymi z projektów realizowanych w ramach

▼ **M12**

tych EFR, chyba że Rada Unii Europejskiej, stanowiąc jednomyślnie, zdecyduje inaczej, z wyjątkiem pozostałych sald oraz wypłat kwot przeznaczonych na finansowanie Instrumentu Inwestycyjnego, z wyłączeniem odpowiednich dopłat do oprocentowania, oraz z wyjątkiem sald pochodzących z systemu mającego na celu zapewnienie stabilizacji zysków z wywozu podstawowych produktów rolnych (Stabex) z tytułu EFR poprzedzających 9. EFR.

5. Całkowita kwota niniejszych wieloletnich ram finansowych obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2020 r. Środki z 11. EFR, a w przypadku Instrumentu Inwestycyjnego środki powracające, nie podlegają już wydatkowaniu po dniu 31 grudnia 2020 r., chyba że Rada Unii Europejskiej zdecyduje inaczej, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji. Środki wpłacone przez państwa członkowskie w ramach 9., 10. i 11. EFR na finansowanie Instrumentów Inwestycyjnych pozostają jednak dostępne do wykorzystania po dniu 31 grudnia 2020 r.
6. Komitet Ambasadorów, działając w imieniu Rady Ministrów AKP-UE, może w ramach kwoty całkowitej wieloletnich ram finansowych podjąć odpowiednie środki w celu zaspokojenia potrzeb programowania w ramach jednego z przydziałów środków przewidzianych w pkt 2, w tym dokonać ponownego rozdziału środków pomiędzy te przydziały.
7. Na wniosek którejkolwiek ze stron strony mogą podjąć decyzję o dokonaniu – w czasie możliwym do zaakceptowania dla obydwu stron – przeglądu wyników, polegającego na ocenie stopnia realizacji zobowiązań i wypłat, a także rezultatów i skutków przekazanej pomocy. Taki przegląd byłby przeprowadzany na podstawie wniosku sporządzonego przez Komisję. Mógłby on stanowić wkład w negocjacje przewidziane w art. 95 ust. 4 niniejszej umowy.
8. Każde państwo członkowskie może przekazać Komisji lub EBI dobrowolne środki dla wspierania celów określonych w umowie o partnerstwie AKP-UE. Państwa członkowskie mogą także współfinansować projekty lub programy, na przykład w ramach konkretnych inicjatyw zarządzanych przez Komisję lub EBI. Gwarantowana jest przy tym odpowiedzialność państw AKP za tego rodzaju inicjatywy na poziomie krajowym.

▼B*ZAŁĄCZNIK II***ZASADY I WARUNKI FINANSOWANIA****ROZDZIAŁ 1****FINANSOWANIE INWESTYCJI****▼M10***Artykuł 1*

1. W niniejszym rozdziale określa się zasady i warunki finansowania operacji w ramach instrumentu inwestycyjnego (instrumentu), pożyczek ze środków własnych Europejskiego Banku Inwestycyjnego (Banku) oraz działań specjalnych. Środki te mogą być skierowane do uprawnionych przedsiębiorstw bezpośrednio lub pośrednio przez uprawnione fundusze inwestycyjne i/lub pośredników finansowych.

2. Fundusze na dopłaty do oprocentowania, przewidziane w niniejszym załączniku, udostępnia się z przydziału na dopłaty do oprocentowania, o którym mowa w załączniku Ib ustęp 2 litera c) do niniejszej Umowy.

▼M11

3. Dopłaty do oprocentowania mogą być kapitalizowane lub wykorzystywane w formie dotacji. Kwota dopłaty do oprocentowania, wyliczona w oparciu o jej wartość z chwilą wypłaty pożyczki, jest pokrywana z przydziału na dopłaty do oprocentowania, o którym mowa w załączniku Ib ust. 2 lit. c), i wypłacana bezpośrednio Bankowi. Na wsparcie pomocy technicznej związanej z projektami w krajach AKP można przeznaczyć do 15 % przydziału na dopłaty do oprocentowania.

▼M10

4. Niniejsze zasady i warunki pozostają bez uszczerbku dla zasad i warunków, jakie mogą zostać nałożone na państwa AKP objęte restrykcyjnymi warunkami udzielania pożyczek zgodnie z inicjatywą redukcji zadłużenia głęboko zadłużonych krajów ubogich („HIPC”) lub w ramach innych programów dotyczących zdolności obsługi zadłużenia, ustalonych na szczeblu międzynarodowym. W związku z tym, jeśli takie ramy wymagają obniżenia stopy oprocentowania pożyczki o więcej niż 3 %, co dopuszczają artykuły 2 i 4 niniejszego rozdziału, Bank dąży do obniżenia średniego kosztu finansowania poprzez odpowiednie współfinansowanie z innymi donatorami. Jeżeli zostanie to uznane za niemożliwe, stopa oprocentowania pożyczki udzielonej przez Bank może zostać zredukowana o taką kwotę, jaka jest niezbędna do zachowania zgodności z poziomem wynikającym z inicjatywy HIPC lub z ewentualnych programów dotyczących zdolności obsługi zadłużenia, ustalonych na szczeblu międzynarodowym.

▼B*Artykuł 2***Środki z instrumentu inwestycyjnego**

1. Środki instrumentu mogą być wykorzystane między innymi na:

a) zapewnienie kapitału ryzyka w formie:

- i) przejęcia udziału w przedsiębiorstwach AKP, w tym w instytucjach finansowych,
- ii) pomocy quasi-kapitałowej udzielanej przedsiębiorstwom AKP, w tym instytucjom finansowym, oraz
- iii) gwarancji i innych form zwiększenia kredytów, które może zostać wykorzystane do pokrycia ryzyka politycznego lub innego rodzaju ryzyka inwestycyjnego, ponoszonego przez inwestorów lub kredytodawców zagranicznych i lokalnych;

b) zapewnienie pożyczek zwyczajnych.

▼ B

2. Przejęcie kapitału dotyczy na ogół udziałów mniejszościowych i jest wypłacane w oparciu o wyniki przedmiotowego projektu.

3. Pomoc quasi-kapitałowa może obejmować zaliczki akcjonariuszy, obligacje zamienne, pożyczki warunkowe, drugorzędne i partycypacyjne lub wszelkie inne podobne formy pomocy. Pomoc ta może obejmować w szczególności:

- a) pożyczki warunkowe, których obsługa i/lub czas obowiązywania są związane ze spełnieniem niektórych warunków dotyczących wyników projektu; w przypadku pożyczek warunkowych na badania poprzedzające inwestycję lub inną pomoc techniczną związaną z projektem, jeśli inwestycja nie jest realizowana, spłacanie może zostać wstrzymane;
- b) kredyty konsorcjalne, których obsługa i/lub okres zaciągnięcia są związane z rentownością finansową projektu; oraz
- c) pożyczki przyporządkowane, które należy spłacić wyłącznie po uregulowaniu innych zobowiązań.

4. Zysk z każdej operacji jest określany z chwilą przyznania pożyczki. Jednakże:

- a) w przypadku pożyczek warunkowych lub partycypacyjnych, zysk obejmuje na ogół stałą stopę procentową nie wyższą niż 3 % oraz element zmienny związany z wynikiem projektu; oraz
- b) w przypadku pożyczek przyporządkowanych, stopa procentowa jest dostosowana do rynku.

5. Gwarancje są wyceniane w sposób odzwierciedlający ubezpieczone rodzaje ryzyka oraz szczególny charakter operacji.

6. Stopa procentowa pożyczek zwyczajnych obejmuje stopę referencyjną stosowaną przez bank w odniesieniu do porównywalnych pożyczek o tych samych zasadach i warunkach dotyczących okresów karencji i spłaty, do których należy dodać podwyżkę ustaloną przez bank.

▼ M10

7. Pożyczki zwykle w krajach nieobjętych restrykcyjnymi warunkami udzielania pożyczek zgodnie z inicjatywą HIPC lub w ramach innych programów dotyczących zdolności obsługi, ustalonych na szczeblu międzynarodowym, mogą być udzielane na uprzywilejowanych zasadach i warunkach w następujących przypadkach:

- a) przy projektach infrastrukturalnych niezbędnych dla rozwoju sektora prywatnego w najmniej rozwiniętych krajach, w krajach znajdujących się w sytuacji pokonfliktowej i w krajach doświadczonych klęską żywiołową. W takich przypadkach stopa oprocentowania pożyczki jest obniżana maksymalnie o 3 %;
- b) przy projektach obejmujących działania restrukturyzacyjne realizowane w ramach prywatyzacji lub projektach przynoszących konkretne i łatwo dostrzegalne korzyści społeczne lub środowiskowe. W takich przypadkach można udzielać pożyczek z dopłatą do oprocentowania, której kwota i forma zostaną ustalone w zależności od szczególnego charakteru projektu. Jednakże dopłata do oprocentowania nie jest wyższa niż 3 %.

Ostateczna stopa oprocentowania pożyczek objętych postanowieniami litery a) lub b) nie może być jednak w żadnym przypadku niższa niż 50 % stopy referencyjnej.

8. Fundusze przewidywane na cele koncesyjne zostaną udostępnione z przydziału na dopłaty do oprocentowania, o którym mowa w załączniku 1b ustęp 2 litera c) do niniejszej Umowy.

▼ M11

9. Dopłaty do oprocentowania mogą być kapitalizowane lub wykorzystywane w formie dotacji. Na wsparcie pomocy technicznej związanej z projektami w krajach AKP można przeznaczyć do 15 % budżetu na dopłaty do oprocentowania.

▼ B*Artykuł 3***Operacje instrumentu inwestycyjnego****▼ M4**

1. Instrument inwestycyjny funkcjonuje we wszystkich sektorach gospodarki oraz wspiera inwestycje przedsiębiorstw prywatnych i podmiotów sektora państwowego prowadzących działalność gospodarczą, w tym inwestycje w przynoszącą dochody infrastrukturę ekonomiczną i technologiczną o znaczeniu zasadniczym dla sektora prywatnego. Instrument inwestycyjny:

- a) jest zarządzany jako fundusz odnawialny i zabezpieczony finansowo. Operacje z instrumentu są realizowane na zasadach i warunkach rynkowych i nie powodują zakłóceń na rynkach lokalnych, ani przemieszczania prywatnych środków finansowych;
- b) wspiera sektor finansowy AKP oraz powoduje uwalnianie i mobilizowanie długoterminowych środków lokalnych oraz zachęca prywatnych inwestorów i kredytodawców zagranicznych do brania udziału w projektach realizowanych w państwach AKP;
- c) ponosi część ryzyka związanego z projektami, które finansuje. Stabilność finansowa instrumentu inwestycyjnego jest gwarantowana poprzez skład portfela jako całości, a nie przez poszczególne interwencje; oraz
- d) dąży do przekazywania funduszy przez krajowe i regionalne instytucje AKP oraz programy promujące rozwój małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

1a. Bank otrzymuje wynagrodzenie za koszty poniesione w związku z zarządzaniem instrumentem inwestycyjnym. W ciągu dwóch pierwszych lat po wejściu w życie drugiego protokołu finansowego wynagrodzenie to wynosi w skali roku do 2 % kwoty początkowego funduszu instrumentu inwestycyjnego. W okresie późniejszym wynagrodzenie banku obejmuje stały składnik 0,5 % kwoty początkowego funduszu w skali roku oraz zmienny składnik w wysokości, w skali roku, do 1,5 % portfela instrumentu inwestycyjnego zainwestowanego w projekty w krajach AKP. Wynagrodzenie jest finansowane z instrumentu inwestycyjnego.

▼ B

2. Z chwilą wygaśnięcia protokołu finansowego oraz wobec braku konkretnej decyzji Rady Ministrów skumulowane wpływy netto do instrumentu inwestycyjnego są przenoszone do następnego protokołu.

*Artykuł 4***Kredyty ze środków własnych banku**

1. Bank:

- a) za pomocą zarządzanych przez siebie środków przyczynia się do rozwoju gospodarczego i przemysłowego państw AKP w skali krajowej i regionalnej; a w związku z tym jego zadaniem priorytetowym jest finansowanie projektów i programów produkcyjnych lub innych inwestycji mających na celu wspieranie sektora prywatnego we wszystkich sektorach gospodarki;

▼ B

- b) ustanawia stosunki ścisłej współpracy z krajowymi i regionalnymi bankami rozwoju oraz instytucjami finansowymi i bankowymi państw AKP i UE; oraz
- c) w porozumieniu z zainteresowanym państwem AKP przyjmuje ustalenia i procedury realizacji współpracy finansowej na rzecz rozwoju określonej w niniejszej Umowie oraz jeśli to niezbędne, bierze pod uwagę charakter programów i projektów i, w ramach procedur ustanowionych jego statutem, działa zgodnie z celami niniejszej Umowy.

▼ M10

2. Pożyczki ze środków własnych Banku są przyznawane zgodnie z następującymi zasadami i warunkami:

- a) referencyjna stopa procentowa jest stopą stosowaną przez Bank w dniu podpisania umowy lub w dniu wypłaty w odniesieniu do pożyczki o identycznych warunkach w odniesieniu do waluty i okresu spłaty;
- b) jednakże w krajach nieobjętych restrykcyjnymi warunkami udzielania pożyczek zgodnie z inicjatywą HIPC lub w ramach innych programów dotyczących zdolności obsługi zadłużenia, ustalonych na szczeblu międzynarodowym:
 - (i) co do zasady, projekty sektora publicznego są uprawnione do dopłaty do oprocentowania w wysokości do 3 %;
 - (ii) projekty sektora prywatnego objęte kategoriami wymienionymi w artykule 2 ustęp 7 litera b) są uprawnione do dopłat do oprocentowania na zasadach określonych we wspomnianym przepisie.

W żadnym takim przypadku ostateczna stopa procentowa nie jest niższa niż 50 % stopy referencyjnej;

- c) okres spłaty pożyczek udzielonych przez Bank z jego środków własnych jest określany w oparciu o charakter ekonomiczny i finansowy projektu. Pożyczki obejmują w trybie normalnym okres karencji ustalony przez odniesienie do okresu przygotowywania projektu.

▼ B

3. W przypadku inwestycji w przedsiębiorstwa sektora państwowego finansowanych przez bank z jego środków własnych od zainteresowanego państwa AKP można zażądać szczególnych gwarancji lub zobowiązań związanych z projektem.

*Artykuł 5***Warunki ryzyka walutowego**

Aby ograniczyć skutki wahań kursów walutowych, problemy związane z ryzykiem walutowym należy rozwiązywać w sposób następujący:

- a) w przypadku przejęcia kapitału przeznaczanego na wzmocnienie środków własnych przedsiębiorstwa, zgodnie z zasadą ogólną, ryzyko walutowe obciąża instrument inwestycyjny;

▼ M4

- b) w przypadku pożyczek zwyczajnych oraz finansowania kapitału ryzyka małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), zgodnie z zasadą ogólną, ryzyko walutowe ponoszą wspólnie z jednej strony Wspólnota, z drugiej zaś inne zaangażowane Strony. Na ogół wszystkie zaangażowane Strony powinny ponosić równe ryzyko walutowe; oraz

▼ B

- c) w przypadku gdy jest to możliwe i właściwe, w szczególności w krajach charakteryzujących się stabilnością makroekonomiczną i finansową, z instrumentu inwestycyjnego udzielane są pożyczki w walutach krajowych AKP, w związku z czym instrument inwestycyjny ponosi ryzyko walutowe.

▼ B*Artykuł 6***Zasady wymiany walut**

W odniesieniu do operacji przewidzianych na mocy Umowy oraz operacji, które państwa AKP zatwierdziły na piśmie w ramach niniejszej Umowy, zainteresowane państwa AKP:

- a) zgodnie z prawem lub prawami zainteresowanego państwa lub państw AKP, przyznają zwolnienie ze wszystkich krajowych lub lokalnych opłat celnych, opłat skarbowych od kosztów odsetek, prowizji i amortyzacji należnych pożyczek;
- b) zgodnie z zasadami umów o finansowaniu dotyczących realizacji projektów i programów na ich terytoriach, oddają do dyspozycji beneficjentów środki walutowe niezbędne na spłatę odsetek, prowizję i amortyzację należnych pożyczek; oraz
- c) udostępniają bankowi środki walutowe niezbędne do wymiany wszystkich kwot otrzymanych w walucie krajowej po kursie walutowym obowiązującym na dzień wymiany między EUR lub innymi walutami wymienialnymi a walutą krajową. Dotyczy to wszelkich form wypłat, między innymi odsetek, dywidend, prowizji i opłat, a także amortyzacji pożyczek i wpływów ze sprzedaży udziałów należnych zgodnie z warunkami umów o finansowaniu przyznanym na realizację projektów i programów na ich terytoriach.

▼ M4*Artykuł 6a***Roczne sprawozdanie dotyczące instrumentu inwestycyjnego**

Przedstawiciele Państw Członkowskich UE odpowiedzialni za instrument inwestycyjny, przedstawiciele państw AKP oraz Europejski Bank Inwestycyjny, Komisja Europejska, Sekretariat Rady UE oraz Sekretariat AKP spotykają się corocznie w celu omówienia działań, wyników oraz zagadnień politycznych związanych z instrumentem inwestycyjnym.

*Artykuł 6b***Przegląd wyników instrumentu inwestycyjnego**

Ogólne wyniki instrumentu inwestycyjnego podlegają wspólnemu przeglądowi w połowie i na koniec okresu objętego protokołem finansowym. Przegląd taki może obejmować zalecenia dotyczące usprawnienia wykonania instrumentu.

▼ B**ROZDZIAŁ 2****DZIAŁANIA SPECJALNE***Artykuł 7*

1. W ramach przydziału dotacji współpraca wspiera:
 - a) niskodochodowe budownictwo mieszkaniowe wspierające długoterminowy rozwój sektora budownictwa mieszkaniowego, w tym instrumenty zastawu hipotecznego drugiego stopnia;
 - b) mikrofinanse wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa oraz mikroprzedsiębiorstwa; a także

▼B

- c) tworzenie możliwości zwiększania i ułatwiania sektorowi prywatnemu brania skutecznego udziału w rozwoju społecznym i gospodarczym.

2. Po podpisaniu niniejszej Umowy oraz na wniosek Komitetu do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE Rada Ministrów AKP-WE może podjąć decyzję w sprawie różnic oraz kwoty środków przydzielanych na osiągnięcie tych celów z budżetu rozwoju długoterminowego.

ROZDZIAŁ 3

FINANSOWANIE PRZEJŚCIOWYCH WAHAŃ W PRZYCHODACH Z WYWOZU*Artykuł 8*

1. Strony uznają, że straty w przychodach z wywozu będące wynikiem przejściowych wahań mogą zagrozić wymogom finansowania rozwoju oraz realizacji polityki makroekonomicznej i sektorowej. Dlatego stopień zależności gospodarki państw AKP od wywozu towarów, w szczególności produktów rolnych i przemysłu wydobywczego, stanowi kryterium określania przydziału środków na rozwój długoterminowy.

2. W celu ograniczenia ujemnych skutków braku stabilności przychodów z wywozu i zabezpieczenia programu rozwoju zagrożone spadkiem przychodów na podstawie artykułu 9 i 10, może zostać zmobilizowane dodatkowe wsparcie finansowe ze środków przewidzianych na długoterminowy rozwój państwa.

*Artykuł 9***▼M7****Kryteria kwalifikujące**

1. Uprawnienie do środków dodatkowych jest ustalane na podstawie:

- 10 % (2 % w przypadku państw najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich oraz państw, które znajdują się w sytuacji pokonfliktowej lub po katastrofie naturalnej) straty przychodów z wywozu towarów przyrównanej do średniej arytmetycznej kwoty przychodów w czterech latach poprzedzających rok stosowania, przy wyłączeniu wartości skrajnej, albo
- 10 % (2 % w przypadku państw najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich oraz państw, które znajdują się w sytuacji pokonfliktowej lub po katastrofie naturalnej) straty przychodów z ogólnego wywozu produktów rolnych i przemysłu wydobywczego przyrównanej do średniej arytmetycznej kwoty przychodów w czterech latach poprzedzających rok stosowania przy wyłączeniu wartości skrajnej, w przypadku państw, w których przychody z wywozu produktów rolnych i przemysłu wydobywczego stanowią ponad 40 % kwoty przychodów ogólnych z wywozu towarów, albo
- 10 % (2 % w przypadku państw najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich oraz państw, które znajdują się w sytuacji pokonfliktowej lub po katastrofie naturalnej) straty przychodów z ogólnego wywozu produktów rolnych i przemysłu wydobywczego przyrównanej do średniej arytmetycznej kwoty przychodów w czterech latach poprzedzających rok stosowania przy wyłączeniu wartości skrajnej w przypadku państw, w których przychody z wywozu produktów rolnych i przemysłu wydobywczego stanowią 20 % – 40 % kwoty przychodów ogólnych z wywozu towarów, pod warunkiem że te przychody ogólne nie będą wzrastać w taki sposób, by równoważyć straty przychodów z wywozu produktów rolnych lub produktów górnictwa jako część całkowitego wywozu.

▼ M7

2. Uprawnienie do dodatkowego wsparcia stosuje się tylko w przypadku straty przychodów z wywozu określonej w ust. 1 wynoszącej co najmniej 0,5 % PKB. Uprawnienie do dodatkowego wsparcia jest ograniczone do trzech kolejnych lat.

3. Środki dodatkowe są wykazywane na rachunkach funduszy publicznych zainteresowanego kraju. Są one wykorzystywane w roku następującym po roku stosowania, zgodnie z zasadami i metodami planowania, w tym postanowieniami szczególnymi załącznika IV „Procedury realizacji i zarządzania”, na podstawie umów zawartych wcześniej przez Wspólnotę i zainteresowane państwo AKP. Za zgodą obu Stron środki mogą zostać wykorzystane na finansowanie programów włączonych w budżet krajowy. Jednakże część środków dodatkowych może być również zarezerwowana dla konkretnych sektorów, a zwłaszcza na rozwój systemów ubezpieczeń handlowych, służących do zabezpieczenia się przed ryzykiem wahań w przychodach z wywozu.

Artykuł 9a

1. Kwota dodatkowego wsparcia finansowego jest równa stracie w przychodach z wywozu pomnożonej przez średnią arytmetyczną stosunku „»Procedury realizacji i zarządzania« dochody rządu centralnego/PKB” w czterech latach poprzedzających rok stosowania przy wyłączeniu wartości skrajnej i ograniczeniu stosunku do maksymalnej wysokości 25 %.

2. Komisja dokonuje analizy danych dostarczonych przez państwa AKP w celu ustalenia uprawnienia i dodatkowego wsparcia finansowego określonego w art. 9 w walucie lokalnej, skorygowanej o stopę inflacji. Komisja przeliczy następnie potencjalną kwotę dodatkowego wsparcia finansowego na euro, zgodnie z obowiązującymi procedurami.

3. W ramach przydziału puli środków przeznaczonych na finansowanie krajowych programów orientacyjnych Komisja ustala roczną pulę środków na wsparcie w przypadku przejściowych wahań w przychodach z wywozu, obejmującą ogół państw AKP. W przypadku gdyby suma wsparcia finansowego obliczona na podstawie kryteriów określonych w art. 9 przekroczyła kwotę tej puli środków, podział przydziałów krajowych dokonuje się proporcjonalnie do potencjalnej kwoty dodatkowego wsparcia finansowego dla poszczególnych państw AKP wyrażonej w euro.

▼ B*Artykuł 10***Zaliczki****▼ M7**

System przydzielania środków dodatkowych przewiduje zaliczki na pokrycie wszelkich opóźnień w uzyskiwaniu ujednoliconych danych statystycznych dotyczących handlu, zapewniające możliwość włączenia wspomnianych środków do budżetu nie później niż w drugim roku następującym po roku stosowania. Zaliczki są przydzielane wyłącznie państwom, w których wsparcie finansowe z tytułu FLEX może być realizowane za pośrednictwem ogólnej pomocy budżetowej. Zaliczki są uruchamiane na podstawie tymczasowych danych statystycznych dotyczących wywozu, przygotowanych przez rząd i przedłożonych Komisji. Maksymalna zaliczka wynosi 100 % kwoty dodatkowego wsparcia finansowego szacowanego na rok stosowania. Kwoty uruchomione w ten sposób są dostosowywane w świetle ostatecznych, ujednoliconych danych statystycznych dotyczących wywozu. Dane te przedkładane są najpóźniej 31 grudnia drugiego roku następującego po roku ich stosowania.



Artykuł 11

Postanowienia zawarte w niniejszym rozdziale podlegają przeglądowi najpóźniej w terminie dwóch lat od przeprowadzenia operacji, a następnie na wniosek każdej Strony.

ROZDZIAŁ 4

POZOSTAŁE POSTANOWIENIA

Artykuł 12

Platności bieżące i przepływ kapitału

1. Bez uszczerbku dla ustępu 3 poniżej, Strony decydują o nienakładaniu żadnych ograniczeń na wszelkie płatności w walucie wymienialnej, wykazane na rachunku bieżącym bilansu płatniczego między obywatelami Wspólnoty i państw AKP.

2. W odniesieniu do transakcji na rachunku kapitałowym bilansu płatniczego, zgodnie z prawem państwa przyjmującego, Strony nie nakładają żadnych ograniczeń na swobodny przepływ kapitału związanego z inwestycjami bezpośrednimi realizowanymi w przedsiębiorstwach powstałych zgodnie z prawem państwa przyjmującego, oraz inwestycji realizowanych zgodnie z niniejszą Umową, ani na likwidację lub przeniesienie tych inwestycji oraz wszelkie zyski z nich uzyskane.

3. W przypadku gdy jedno lub więcej państw AKP, albo jedno lub więcej Państw Członkowskich Wspólnoty, ma poważne trudności z bilansem płatniczym, lub jest nimi zagrożone, zgodnie z warunkami ustalonymi na mocy GATT, GATS i artykułu VIII i XIV Statutu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, państwo AKP, Państwo Członkowskie lub Wspólnota może wprowadzić restrykcje do transakcji bieżących o ograniczonym okresie obowiązywania i nieprzekraczające kwoty niezbędnej do przywrócenia normalnego stanu bilansu płatniczego. Strona przyjmująca środki informuje o nich pozostałe Strony i jak najszybciej przedkłada im harmonogram zniesienia wspomnianych środków.

Artykuł 13

Kwalifikacja i stosunek do podmiotów gospodarczych

W odniesieniu do uzgodnień, które można stosować w sprawach dotyczących podejmowania działalności gospodarczej i świadczenia usług, państwa AKP z jednej strony i Państwa Członkowskie z drugiej strony traktują obywateli i spółki lub przedsiębiorstwa państw AKP, oraz obywateli i spółki lub przedsiębiorstwa Państw Członkowskich, na niedyskryminacyjnych zasadach. Jednakże jeśli w odniesieniu do konkretnego działania państwo AKP lub Państwo Członkowskie nie jest w stanie zapewnić takiego traktowania, w zależności od przypadku państwo AKP lub Państwo Członkowskie nie jest związane obowiązkiem przyznania takiego traktowania obywatelom i spółkom lub przedsiębiorstwom zainteresowanego państwa w zakresie tego działania.

Artykuł 14

Definicja „przedsiębiorstw i spółek”

1. Do celów niniejszej Umowy, termin „przedsiębiorstwa lub spółki Państwa Członkowskiego lub państwa AKP” oznacza spółki lub przedsiębiorstwa utworzone na mocy prawa cywilnego lub handlowego, włącznie z korporacjami państwowymi lub innymi, spółdzielniami i innymi osobami prawnymi oraz spółkami osobowymi regulowanymi prawem państwowym lub prywatnym, z wyjątkiem podmiotów nienastawionych na przynoszenie dochodu, utworzonych zgodnie z prawem Państwa Członkowskiego lub państwa AKP, oraz których zarejestrowana siedziba, administracja centralna lub główne miejsce prowadzenia działalności znajduje się w Państwie Członkowskim lub państwie AKP.

▼B

2. Jednakże przedsiębiorstwo lub spółka mające w Państwie Członkowskim lub państwie AKP jedynie zarejestrowaną siedzibę muszą być zaangażowane w działalność mającą skuteczne i trwałe powiązanie z gospodarką tego Państwa Członkowskiego lub państwa AKP.

ROZDZIAŁ 5

UMOWY O OCHRONIE INWESTYCJI

Artykuł 15

1. Przy wykonywaniu postanowień artykułu 78 niniejszej Umowy Strony biorą pod uwagę następujące zasady:

- a) gdy sytuacja tego wymaga Umawiające się Państwo może wnioskować o negocjowanie z innym Umawiającym się Państwem umowy o wspieraniu i ochronie inwestycji;
- b) podczas przystępowania do negocjacji w sprawie zawierania, stosowania i interpretowania dwustronnych i wielostronnych umów o wspieraniu i ochronie inwestycji Państwa będące stroną takich umów nie stosują dyskryminacji między Umawiającymi się Państwami będącymi stroną niniejszej Umowy, ani wobec siebie w stosunkach z państwami trzecimi;
- c) Umawiające się Państwa mają prawo do wnioskowania o wprowadzenie zmian lub do dostosowania niedyskryminacyjnego traktowania określonego powyżej, jeśli wymuszają to zobowiązania międzynarodowe lub zmienione okoliczności;
- d) stosowanie zasad podanych powyżej nie zakłóca i nie może naruszać w praktyce suwerenności Umawiającej się Strony Umowy; oraz
- e) biorąc pod uwagę postanowienia określone powyżej we wspomnianej umowie wskazana zostanie zależność między dniem wejścia w życie każdej negocjowanej umowy, postanowień dotyczących rozstrzygania sporów, a dniem przedmiotowych inwestycji. Umawiające się Strony potwierdzają, że nie stosuje się wstecznego obowiązywania prawa jako zasady ogólnej, chyba że Umawiające się Państwa ustalą inaczej.

2. W celu ułatwienia negocjowania umów dwustronnych w sprawie wspierania i ochrony inwestycji, Umawiające się Strony postanawiają przeanalizować główne klauzule projektu umowy. Podczas analizy, prowadzonej w oparciu o postanowienia umów dwustronnych obowiązujących między Państwami, które są stronami, szczególną uwagę należy zwrócić na następujące zagadnienia:

- a) gwarancje prawne zapewniające sprawiedliwe i równe traktowanie i ochronę inwestorów zagranicznych;
- b) klauzulę najwyższego uprzywilejowania inwestora;
- c) ochronę na wypadek wyłączenia i nacjonalizacji;
- d) przeniesienie kapitału i zysków; oraz
- e) arbitraż międzynarodowy w przypadku sporów między inwestorem a Państwem przyjmującym.

3. Strony postanawiają przeanalizować zdolność systemów gwarancji do zaspokajania szczególnych potrzeb małych i średnich przedsiębiorstw ubezpieczających swoje inwestycje w państwach AKP. Wspomniana powyżej analiza jest przeprowadzana niezwłocznie po podpisaniu Umowy. Po zakończeniu analizy jej wynik jest przedkładany Komitetowi do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE w celu podjęcia właściwych działań.

▼ B

ZAŁĄCZNIK III

▼ M14

WSPARCIE INSTYTUCJONALNE

▼ B

Artykuł 1

▼ M14

Współpraca wspiera mechanizm instytucjonalny sprzyjający rozwojowi rolnictwa i obszarów wiejskich. W tym kontekście współpraca pomaga w umacnianiu i rozbudowywaniu roli Centrum Technicznego ds. Współpracy w dziedzinie Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w rozwijaniu możliwości instytucjonalnych AKP, w szczególności w zakresie zarządzania informacjami, w celu poprawienia dostępu do technologii zwiększania wydajności produkcji rolnej, komercjalizacji, bezpieczeństwa żywnościowego i rozwoju obszarów wiejskich.

▼ M10Artykuł ► M14 2 ◀

CTA

1. Misją CTA jest umacnianie polityki, a także rozwój możliwości instytucjonalnych organizacji AKP, zajmujących się rozwojem rolnictwa i obszarów wiejskich w zakresie zarządzania informacjami i komunikacją. CTA pomaga takim organizacjom w opracowywaniu i realizowaniu polityk i programów zmierzających do ograniczenia ubóstwa, wspierania trwałego bezpieczeństwa żywnościowego, ochrony zasobów naturalnych i w ten sposób w przyczynianiu się do wzrostu autonomii AKP w rozwoju rolnictwa i terenów wiejskich.

2. CTA:

- a) rozwija i świadczy usługi informacyjne oraz zapewnia lepszy dostęp do badań, szkoleń i innowacji w zakresie rozwoju i rozpowszechniania w dziedzinie rolnictwa i obszarów wiejskich, w celu wspierania rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich; oraz
- b) rozwija i wzmacnia możliwości AKP w celu:
 - (i) poprawy opracowywania polityk i strategii rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich na poziomie krajowym i regionalnym oraz zarządzania nimi, w tym poprawy możliwości gromadzenia danych oraz badań, analizowania i opracowywania polityk;
 - (ii) poprawy zarządzania informacjami i komunikacją, w szczególności w ramach krajowej strategii rolnej;
 - (iii) wspierania skutecznego, międzyinstytucjonalnego zarządzania informacjami i komunikacją w celu monitorowania wyników, a także tworzenia konsorcjów z partnerami regionalnymi i międzynarodowymi;
 - (iv) wspierania zdecentralizowanego zarządzania informacjami i komunikacją na poziomie lokalnym i krajowym;
 - (v) wzmocnienia inicjatyw za pomocą współpracy regionalnej; oraz
 - (vi) rozwijania podejścia do oceny wpływu polityki na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.

▼ M10

3. Centrum wspiera inicjatywy oraz sieci regionalne i współuczestniczy stopniowo w programach rozwoju możliwości z właściwymi organizacjami AKP. W związku z tym Centrum wspiera zdecentralizowane, regionalne sieci informacyjne. Sieci takie są tworzone efektywnie i stopniowo.

4. Prowadzone są okresowe oceny działań prowadzonych przez CTA.

5. Organem nadzorczym Centrum jest Komitet Ambasadorów. Po podpisaniu niniejszej Umowy Komitet Ambasadorów:

- a) ustanawia statut Centrum;
- b) wyznacza członków zarządu;
- c) na wniosek zarządu wyznacza kierownictwo Centrum; oraz
- d) monitoruje ogólną strategię Centrum i nadzoruje pracę zarządu.

6. Zarząd, zgodnie ze statutem Centrum:

- a) ustanawia regulaminy finansowe i pracownicze oraz zasady funkcjonowania;
- b) nadzoruje pracę Centrum;
- c) przyjmuje jego program i budżet;
- d) przedkłada organowi nadzorczemu okresowe sprawozdania i oceny; oraz
- e) wykonuje wszelkie inne zadania wyznaczone mu statutem Centrum.

7. Budżet Centrum jest finansowany zgodnie z zasadami ustalonymi w niniejszej Umowie w odniesieniu do współpracy finansowej na rzecz rozwoju.

▼ B*ZAŁĄCZNIK IV***PROCEDURY REALIZACJI I ZARZĄDZANIA****ROZDZIAŁ 1****PROGRAMOWANIE (KRAJOWE)****▼ M10***Artykuł 1*

Operacje finansowane z dotacji w ramach niniejszej Umowy są programowane na początku okresu objętego wieloletnimi ramami finansowymi współpracy.

Programowanie jest oparte na zasadach własności, dostosowania, koordynacji donatorów i harmonizacji, zarządzania zorientowanego na wyniki rozwojowe oraz wzajemnej odpowiedzialności.

Do tego celu programowanie oznacza:

- a) przygotowanie i opracowanie krajowych, regionalnych lub wewnętrznych dokumentów strategicznych AKP na podstawie ich własnych średnioterminowych celów i strategii rozwoju, z uwzględnieniem zasad wspólnego programowania i podziału pracy między donatorów, która będzie, w maksymalnym możliwym zakresie, procesem kierowanym przez kraj lub region partnerski;
- b) jasne wskazanie przez Wspólnotę orientacyjnego, programowalnego przydziału finansowego, z którego współpraca krajowa, regionalna lub wewnątrz AKP może korzystać w okresie objętym wieloletnimi finansowymi ramami współpracy na podstawie niniejszej Umowy, a także inne istotne informacje, z uwzględnieniem ewentualnej rezerwy na nieprzewidziane potrzeby;
- c) przygotowanie i przyjęcie orientacyjnego programu realizacji strategii, uwzględniającego zobowiązania pozostałych donatorów, w szczególności państw członkowskich UE; oraz
- d) proces oceny strategii, obejmujący program orientacyjny i kwotę przydzielonych środków.

*Artykuł 2***Krajowy dokument strategiczny**

Zainteresowane państwo AKP oraz UE przygotowują krajowy dokument strategiczny (KDS). Przygotowują go z uwzględnieniem przeprowadzonych uprzednio konsultacji z szerokim wachlarzem podmiotów, w tym z podmiotami o charakterze niepaństwowym, władzami lokalnymi oraz, gdy sytuacja tego wymaga, parlamentami AKP, a także na podstawie zdobytych doświadczeń i najlepszych praktyk. Każdy KDS jest dostosowany do potrzeb i szczególnej sytuacji każdego państwa AKP. KDS jest instrumentem nadania priorytetu działaniom i budowania lokalnej własności programów współpracy. Odnotowywane są wszelkie rozbieżności między analizą własną kraju a analizą przeprowadzoną przez Wspólnotę. KDS obejmuje następujące elementy:

- a) analizę kontekstu politycznego, gospodarczego, społecznego i środowiskowego kraju, trudności, możliwości i szanse, w tym ocenę podstawowych potrzeb, takich jak dochód na mieszkańca, liczba ludności i wskaźniki socjalne oraz słabe punkty;
- b) szczegółowy projekt średnioterminowej strategii rozwoju kraju, jasno zdefiniowane priorytety i przewidywane wymagania finansowe;

▼ **M10**

- c) zarys właściwych planów i działań innych donatorów przebywających w danym kraju, w szczególności pochodzących z państw członkowskich UE, w zakresie ich możliwości jako donatorów dwustronnych;
- d) strategię reakcji na potrzeby, szczegółowo określającą szczególny wkład jaki może wnieść UE. W możliwym zakresie strategię tę umożliwiają uzupełnianie działań finansowanych przez państwo AKP oraz przez innych donatorów przebywających w tym kraju; oraz
- e) wskazanie najbardziej właściwych mechanizmów wsparcia i wdrożenia stosowanych przy realizacji powyższych strategii.

*Artykuł 3***Przydział środków**

1. Orientacyjny przydział środków dla krajów AKP opiera się na znormalizowanych, obiektywnych i przejrzystych kryteriach potrzeb i wyników. W tym kontekście:

- a) potrzeby są oceniane w oparciu o kryteria dotyczące dochodu na mieszkańca, liczby ludności, wskaźników socjalnych oraz poziomu zadłużenia i narażenia na wstrząsy zewnętrzne. Najmniej rozwiniętym państwom AKP przyznaje się szczególne traktowanie, w należyтым stopniu uwzględnia się szczególnie trudną sytuację państw śródlądowych i wyspiarskich. Ponadto uwzględnia się trudności państw znajdujących się w sytuacjach pokonfliktowych i sytuacjach klęsk żywiołowych; oraz
- b) wyniki są oceniane w oparciu o kryteria dotyczące sposobu rządzenia, postępu w realizacji reform instytucjonalnych, wyników działań państwa w zakresie wykorzystywania środków, skutecznej realizacji bieżących działań, łagodzenia i ograniczania ubóstwa, postępu na drodze do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju, środków stałego rozwoju oraz wyników polityki makroekonomicznej i sektorowej.

2. Przydzielane środki obejmują:

- a) programowalny przydział na pokrycie wsparcia makroekonomicznego, polityk sektorowych, programów i projektów wsparcia w głównych i pobocznych obszarach pomocy wspólnotowej. Programowalny przydział ułatwia długoterminowe programowanie pomocy Wspólnoty dla zainteresowanego państwa. Wraz z innymi ewentualnymi środkami wspólnotowymi, te przydziały stanowią podstawę przygotowania programu orientacyjnego dla zainteresowanego państwa;
- b) przydział na pokrycie nieprzewidzianych potrzeb, takich jak zdefiniowane w artykułach 66, 68, 72, 72a i 73 niniejszej Umowy, dostępny pod warunkami określonymi w tych artykułach, jeśli takie wsparcie nie może być sfinansowane z budżetu Unii.

3. W odniesieniu do państw, które w związku z okolicznościami wyjątkowymi nie mogą przystąpić do zwykłych programowalnych środków, ustalone zostaną odrębne postanowienia w oparciu o rezerwę na nieprzewidziane potrzeby.

4. Bez uszczerbku dla przepisów artykułu 5 ustęp 7 niniejszego załącznika dotyczących ocen, Wspólnota może zwiększyć programowalny przydział dla danego państwa lub jego przydział na nieprzewidziane potrzeby, przy uwzględnieniu nowych potrzeb lub wyjątkowych wyników:

- a) nowe potrzeby mogą wynikać z okoliczności wyjątkowych, takich jak sytuacje kryzysowe lub pokryzysowe, bądź z nieprzewidzianych potrzeb, o których mowa w ustępie 2 litera b);

▼ M10

- b) wyjątkowe wyniki oznaczają sytuację, w której, poza ocenami w połowie okresu i ocenami końcowymi, programowalny przydział danego państwa został całkowicie rozdysponowany i dodatkowe finansowanie z krajowego programu orientacyjnego może zostać wykorzystane w kontekście skutecznej polityki ograniczania ubóstwa i należytego zarządzania finansami.

▼ B*Artykuł 4***Przygotowanie i przyjmowanie programu orientacyjnego****▼ M10**

1. Po otrzymaniu informacji określonych powyżej każde państwo AKP sporządza i przedkłada Wspólnocie wstępny program orientacyjny opracowany w oparciu o cele i priorytety rozwoju tego państwa wyrażone w KDS oraz zgodny z nimi. Wstępny projekt orientacyjny obejmuje:

- a) ogólne wsparcie budżetowe i/lub ograniczoną liczbę głównych sektorów bądź dziedzin, na których powinno koncentrować się wsparcie;
- b) najważniejsze środki i działania służące osiągnięciu celów w głównym sektorze lub sektorach bądź dziedzinie lub dziedzinach;
- c) środki ewentualnie zarezerwowane na ograniczoną liczbę programów i projektów poza głównym sektorem lub sektorami bądź obszarem lub obszarami i/lub szczegółowe projekty takich działań, a także wskazanie środków przeznaczonych na każdy z tych elementów;
- d) wskazanie rodzaju uczestników o charakterze niepaństwowym uprawnionych do finansowania zgodnie z kryteriami ustalonymi przez Radę Ministrów, środków przydzielonych uczestnikom o charakterze niepaństwowym i rodzaju wspieranej działalności, która powinna mieć charakter niezarobkowy;
- e) propozycje ewentualnego udziału w programach i projektach regionalnych; oraz
- f) ewentualną rezerwę na ubezpieczenie od wszelkich możliwych roszczeń i pokrycie wzrostu kosztów oraz nadzwyczajnych wydatków.

2. W stosownym przypadkach wstępny program orientacyjny obejmuje środki zarezerwowane na zwiększenie możliwości kadrowych, materialnych i instytucjonalnych AKP związanych z przygotowywaniem i realizacją krajowych i regionalnych programów orientacyjnych, ewentualnym udziałem w programach i projektach finansowanych z regionalnych programów orientacyjnych oraz z poprawą zarządzania cyklem projektów dotyczących inwestycji publicznych państw AKP.

3. Wstępny program orientacyjny stanowi przedmiot wymiany poglądów między zainteresowanym państwem AKP a Wspólnotą. Program orientacyjny jest przyjmowany na mocy wspólnego porozumienia między Komisją działającą w imieniu Wspólnoty a zainteresowanym państwem AKP. Z chwilą przyjęcia jest wiążący zarówno dla Wspólnoty, jak i tego państwa. Program orientacyjny jest załączony do KDS i obejmuje ponadto:

- a) wskazanie szczególnych i jasno określonych działań, w szczególności tych, które mogą zostać zrealizowane przed kolejną oceną;
- b) orientacyjny harmonogram realizacji i oceny programu orientacyjnego, w tym zobowiązań i wypłaty środków;
- c) zorientowane na wyniki kryteria oceny.

▼ **M10**

4. Wspólnota i zainteresowane państwo AKP przyjmują wszelkie środki niezbędne do zapewnienia, że proces programowania zostanie zakończony w możliwie najkrótszym terminie, a w każdym razie z wyjątkiem okoliczności wyjątkowych w terminie dwunastu miesięcy od przyjęcia wieloletnich ram finansowych współpracy. W tym kontekście przygotowanie KDS i programu orientacyjnego musi stanowić część ciągłego procesu prowadzącego do przyjęcia jednolitego dokumentu.

▼ **M4**

5. W przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej w państwie AKP w wyniku wojny, innego konfliktu lub też nadzwyczajnych okoliczności o podobnym skutku, które nie pozwalają krajowemu urzędnikowi zatwierdzającemu na wykonywanie swoich obowiązków, Komisja może samodzielnie wykorzystywać środki przydzielone danemu Państwu i zarządzać nimi, zgodnie z artykułem 3 na rzecz wspierania szczególnych celów. Te szczególne cele mogą dotyczyć polityki na rzecz budowania pokoju, zarządzania konfliktami i rozwiązywania ich, wsparcia w sytuacjach pokonfliktowych, w tym tworzenia instytucji i działalności w zakresie rozwoju ekonomicznego i społecznego, przy szczególnym uwzględnieniu potrzeb ludności najbardziej poszkodowanej. Gdy organy właściwe w sprawach zarządzaniu współpracą odzyskają zdolność działania, Komisja i zainteresowane państwo AKP przywracają stosowanie normalnych procedur wykonywania i zarządzania.

▼ **B***Artykuł 5***Proces oceny**

1. Współpraca finansowa między państwem AKP a Wspólnotą jest na tyle elastyczna, aby zapewnić, że działania są niezmiennie spójne z celami niniejszej Umowy oraz uwzględniają wszelkie zmiany zachodzące w sytuacji gospodarczej, priorytetach i celach zainteresowanego państwa AKP. W tym kontekście krajowy urzędnik zatwierdzający i ► **M4** Komisja ◀:

- a) corocznie przeprowadza bieżącą ocenę programu orientacyjnego; oraz
- b) przeprowadza ocenę w połowie okresu i końcową ocenę SWK i programu orientacyjnego pod kątem bieżących potrzeb i jej wyników.

▼ **M10**

2. W okolicznościach wyjątkowych, o których mowa w artykule 3 ustęp 4, w celu uwzględnienia nowych potrzeb lub wyjątkowych wyników na żądanie każdej ze stron może zostać przeprowadzona ocena *ad hoc*.

▼ **B**

3. Krajowy urzędnik zatwierdzający i ► **M4** Komisja ◀:

- a) przyjmuje wszelkie środki niezbędne do zapewnienia przestrzegania postanowień programu orientacyjnego, włącznie z zapewnieniem, że harmonogram zobowiązań i wypłat uzgodniony w momencie programowania jest dotrzymywany; oraz
- b) ustala wszelkie przyczyny opóźnień w realizacji i proponuje właściwe środki mające na celu zaradzenie zaistniałej sytuacji.

▼ **M10**

4. Roczna ocena bieżąca, ocena w połowie okresu i ocena końcowa programu orientacyjnego obejmują wspólne opiniowanie realizacji programu i uwzględniają wyniki istotnych działań monitorowania i ewaluacji. Takie oceny są przeprowadzane na poziomie lokalnym i finalizowane między krajowym urzędnikiem zatwierdzającym i Komisją, w porozumieniu z właściwymi zainteresowanymi stronami, w tym podmiotami o charakterze niepaństwowym, władzami lokalnymi oraz, jeśli stosowne, parlamentami AKP. W szczególności dotyczy ona opiniowania:

▼ **B**

- a) wyników uzyskanych w sektorze(-ach) głównym(-ych) mierzonych w odniesieniu do określonych celów i wskaźników wpływu i celów polityki sektorowej;

▼ M4

- b) programów i projektów spoza głównego sektora lub sektorów;

▼ B

- c) wykorzystania środków zarezerwowanych dla uczestników o charakterze niepaństwowym;
- d) skuteczności w realizacji bieżących działań i stopnia w jakim dotrzymano harmonogramu zobowiązań i płatności; oraz
- e) rozszerzenia perspektywy programowania na lata następne.

▼ M10

5. Komisja raz do roku przedkłada syntetyczne sprawozdanie dotyczące wniosków z bieżącej oceny rocznej Komitetowi ds. Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju. Komitet bada sprawozdanie zgodnie z zakresem odpowiedzialności i uprawnień przyznanych mu na mocy niniejszej Umowy.

6. W świetle rocznych ocen bieżących krajowy urzędnik zatwierdzający i Komisja mogą dokonać oceny i dostosować KDS w trakcie ocen w połowie okresu i ocen końcowych:

- a) w przypadku gdy oceny bieżące ujawniły szczególne problemy; i/lub
- b) w świetle zmiany okoliczności w państwie AKP.

Decyzja o zmianie w KDS może także zostać podjęta w wyniku procesu oceny *ad hoc*, przewidzianego w ustępie 2.

Ocena końcowa może obejmować również dostosowanie do nowych wieloletnich ram finansowych współpracy, zarówno w zakresie przydziału środków, jak i przygotowania kolejnego programu.

7. Po zakończeniu ocen w połowie okresu i ocen końcowych Komisja w imieniu Wspólnoty może zdecydować o zwiększeniu lub zmniejszeniu przydziału środków dla kraju w świetle bieżących potrzeb i wyników danego państwa AKP.

Po zakończeniu oceny *ad hoc*, przewidzianej w ustępie 2, Komisja w imieniu Wspólnoty może również zwiększyć przydział środków w świetle nowych potrzeb lub wyjątkowych wyników zainteresowanego państwa AKP, zgodnie z artykułem 3 ustęp 4.

▼ B

ROZDZIAŁ 2

PROGRAMOWANIE I PRZYGOTOWANIE (REGIONALNE)

Artykuł 6

▼ M10**Zakres****▼ M4**

1. Współpraca regionalna obejmuje działania, które dotyczą i są korzystne dla:
 - a) dwóch lub wielu, albo wszystkich państw AKP, a także krajów rozwijających się spoza AKP, które uczestniczą w tych działaniach, lub
 - b) organu regionalnego, którego członkami są przynajmniej dwa państwa AKP, również gdy jego członkami są państwa spoza AKP.

▼ B

2. Współpraca regionalna może również obejmować kraje i terytoria zamorskie oraz regiony peryferyjne. Fundusze umożliwiające udział tych terytoriów są funduszami uzupełniającymi fundusze przydzielone państwom AKP na mocy Umowy.

▼ M10

3. Wnioski o finansowanie programów regionalnych są przedkładane przez:

- a) należycie upoważniony organ bądź organizację regionalną; lub
- b) należycie upoważniony organ lub organizację lokalną bądź państwo AKP leżące w danym regionie na etapie programowania, pod warunkiem że działanie zostało przewidziane w regionalnym programie orientacyjnym (RPO).

4. Udział nienależących do AKP krajów rozwijających się w programach regionalnych przewiduje się jedynie w takim stopniu, w jakim:

- a) środek ciężkości projektów i programów finansowanych w wieloletnich finansowych ramach współpracy pozostaje w kraju AKP;
- b) w ramach instrumentów finansowych Wspólnoty istnieją równoważne przepisy; oraz
- c) przestrzegana jest zasada proporcjonalności.

*Artykuł 7***Programy regionalne**

Zainteresowane państwa AKP podejmują decyzje w sprawie określenia obszarów geograficznych. Programy integracji regionalnej powinny odpowiadać, w możliwie najszerszym zakresie, programom istniejących organizacji regionalnych. Z zasady w przypadku pokrywania się członkostwa w kilku odpowiednich organizacjach regionalnych program integracji regionalnej powinien dotyczyć wspólnego członkostwa w tych organizacjach.

*Artykuł 8***Programowanie na poziomie regionalnym**

1. Programowanie ma miejsce na poziomie każdego regionu. Programowanie jest wynikiem wymiany poglądów między Komisją a upoważnionymi, zainteresowanymi organizacjami regionalnymi, a przy braku takiego upoważnienia, między krajowymi urzędnikami zatwierdzającymi z krajów tego obszaru. Tam gdzie to stosowne, programowanie może obejmować konsultacje z podmiotami o charakterze niepaństwowym reprezentowanymi na poziomie regionalnym i, gdy sytuacja tego wymaga, z parlamentami regionalnymi.

2. Regionalny dokument strategiczny (RDS) jest przygotowywany przez Komisję i należycie uprawnioną(-e) organizację(-e) regionalną(-e) we współpracy z państwami AKP zainteresowanego regionu, zgodnie z zasadą pomocniczości i komplementarności oraz z uwzględnieniem programowania KDS.

3. RDS jest instrumentem mającym na celu nadawanie priorytetu działaniom oraz budowanie lokalnej własności do wspieranych programów. RDS obejmuje następujące elementy:

- a) analizę politycznego, gospodarczego, społecznego i środowiskowego kontekstu regionu;

▼ M10

- b) ocenę procesu i perspektyw regionalnej integracji gospodarczej oraz integracji z gospodarką światową;
- c) zarys zrealizowanych strategii i priorytetów regionalnych i przewidywanych wymogów finansowych;
- d) zarys właściwych działań innych, zewnętrznych partnerów współpracy regionalnej;
- e) zarys szczególnego wkładu UE w osiągnięcie celów integracji regionalnej, uzupełniającego, w miarę możliwości, działania finansowane przez same państwa AKP oraz przez innych partnerów zewnętrznych, w szczególności państwa członkowskie UE; oraz
- f) wskazanie najbardziej właściwych mechanizmów wsparcia i wdrożenia stosowanych przy realizacji powyższych strategii.

*Artykuł 9***Przydział środków**

1. Orientacyjny przydział środków dla regionów AKP opiera się na znormalizowanych, obiektywnych oraz przejrzystych oszacowaniach potrzeb i postępie oraz szansach w procesie współpracy i integracji regionalnej.

2. Przydzielane środki obejmują:

- a) programowalny przydział na pokrycie wsparcia integracji regionalnej, polityk sektorowych, programów i projektów wsparcia w głównych i pobocznych obszarach pomocy wspólnotowej; oraz
- b) przydział dla każdego regionu AKP na pokrycie nieprzewidzianych potrzeb, takich jak zdefiniowane w artykułach 72, 72a i 73 niniejszej Umowy, jeśli z uwagi na transgraniczny charakter i/lub zakres nieprzewidzianej potrzeby takie wsparcie można skuteczniej zapewnić na poziomie regionalnym. Takie fundusze są dostępne pod warunkami określonymi w artykułach 72, 72a i 73 niniejszej Umowy, jeśli takie wsparcie nie może być sfinansowane z budżetu Unii. Zapewniana jest komplementarność interwencji w ramach tego przydziału oraz ewentualnych interwencji na poziomie krajowym.

3. Programowalny przydział ułatwia długoterminowe programowanie pomocy wspólnotowej dla zainteresowanego regionu. Aby osiągnąć właściwą skalę oraz zwiększyć skuteczność, fundusze regionalne i krajowe mogą być łączone w zakresie finansowania działań regionalnych o zróżnicowanym składniku krajowym.

Regionalny przydział na nieprzewidziane potrzeby można wykorzystać na rzecz zainteresowanego regionu oraz krajów AKP leżących poza nim, jeśli charakter nieprzewidzianej potrzeby wymaga ich zaangażowania, a środek ciężkości przewidywanych projektów i programów pozostaje w regionie.

4. Bez uszczerbku dla artykułu 11 dotyczącego ocen Wspólnota może zwiększyć programowalny przydział dla danego regionu lub jego przydział na nieprzewidziane potrzeby, przy uwzględnianiu nowych potrzeb lub wyjątkowych wyników:

- a) nowe potrzeby wynikają z okoliczności wyjątkowych, takich jak sytuacje kryzysowe lub pokryzysowe bądź z nieprzewidzianych potrzeb, o których mowa w ustępie 2 litera b);

▼ M10

- b) wyjątkowe wyniki oznaczają sytuację, w której, poza ocenami w połowie okresu i ocenami końcowymi, przydział danego regionu został całkowicie rozdysponowany i dodatkowe finansowanie z regionalnego programu orientacyjnego może zostać wykorzystane w kontekście skutecznej integracji regionalnej i należytego zarządzania finansami.

▼ B*Artykuł 10***Regionalny program orientacyjny**

1. W oparciu o przydział środków określony powyżej należyce upoważniona(-e) organizacja(-e) regionalna(-e), a przy braku takiego upoważnienia, krajowi urzędnicy zatwierdzający krajów z regionu, opracowują projekt regionalnego programu orientacyjnego. W szczególności projekt programu określa:

- a) główne sektory i dziedziny pomocy wspólnotowej;
- b) najważniejsze środki i działania prowadzące do osiągnięcia celów ustalonych dla tych sektorów i dziedzin; oraz

▼ M4

- c) programy i projekty umożliwiające osiągnięcie tych celów na tyle, na ile zostały one jasno określone, a także określenie środków przeznaczanych dla każdego z tych elementów i harmonogram ich realizacji.

▼ M10

2. Regionalne programy orientacyjne są przyjmowane w oparciu o wspólne porozumienie między Wspólnotą a należyce upoważnioną organizacją regionalną lub organizacjami bądź, w razie braku takiego upoważnienia, zainteresowanymi państwami AKP.

▼ B*Artykuł 11***Proces oceny**

► **M10** 1. ◀ Współpraca finansowa między każdym regionem AKP a Wspólnotą jest na tyle elastyczna, aby zapewnić, że działania są niezmiennie zgodne z celami niniejszej Umowy oraz uwzględniać wszelkie zmiany zachodzące w sytuacji gospodarczej, priorytetach i celach zainteresowanego regionu. W celu dostosowania programu orientacyjnego do zmieniających się okoliczności oraz zapewnienia, że są one właściwie realizowane, przeprowadza się ocenę w połowie okresu oraz ocenę końcową regionalnych programów orientacyjnych. Po przeprowadzeniu oceny w połowie okresu i oceny końcowej Wspólnota może podjąć decyzję o zmianie przydziału środków w świetle bieżących potrzeb i wyników.

▼ M10

2. W okolicznościach wyjątkowych, o których mowa w artykule 9 ustęp 4, w celu uwzględnienia nowych potrzeb lub wyjątkowych wyników na żądanie każdej ze stron może zostać przeprowadzona ocena. W wyniku oceny *ad hoc* obie strony mogą podjąć decyzję o zmianie w RDS i/lub Komisja w imieniu Wspólnoty może zwiększyć przydział środków.

Ocena końcowa może obejmować również dostosowanie do nowych wieloletnich ram finansowych współpracy, zarówno w zakresie przydziału środków, jak i przygotowania kolejnego regionalnego programu orientacyjnego.

▼ **M10***Artykuł 12***Współpraca między państwami AKP**

1. Współpraca między państwami AKP, jako instrument rozwoju, przyczynia się do osiągnięcia celu partnerstwa AKP-WE. Współpraca między państwami AKP ma charakter ponadregionalny. Ma na celu stawienie czoła wspólnym wyzwaniom stojącym przed państwami AKP poprzez działania wykraczające poza koncepcję położenia geograficznego i przynoszące korzyści wielu lub wszystkim państwom AKP.
2. Zgodnie z zasadami pomocniczości i komplementarności przewiduje się interwencję wewnątrz AKP, kiedy działanie krajowe i/lub regionalne okaże się niemożliwe lub mniej skuteczne, a interwencja taka zapewni wartość dodaną w porównaniu z działaniami prowadzonymi przy użyciu innych instrumentów współpracy.
3. Kiedy grupa AKP podejmie decyzję o wniesieniu do inicjatyw międzynarodowych lub międzyregionalnych wkładu z wewnętrznych funduszy AKP, należy zagwarantować odpowiednią widoczność.

*Artykuł 12a***Wewnętrzny dokument strategiczny AKP**

1. Programowanie współpracy wewnątrz AKP to wynik wymiany poglądów między Komisją i Komitetem Ambasadorów AKP i jest przygotowywane wspólnie przez służby Komisji i sekretariat AKP po konsultacjach z właściwymi podmiotami i zainteresowanymi stronami.
2. Wewnętrzny dokument strategiczny AKP definiuje priorytetowe działania w ramach współpracy między państwami AKP oraz działania niezbędne do zapewnienia własności wspieranych programów. Obejmuje on następujące standardowe elementy:
 - a) analizę politycznego, gospodarczego, społecznego i środowiskowego kontekstu grupy państw AKP;
 - b) ocenę współpracy między państwami AKP pod kątem jej wkładu w osiągnięcie celów niniejszej Umowy i zdobytych doświadczeń;
 - c) zarys strategii wewnętrznej AKP i realizowanych celów oraz przewidywanych wymogów finansowych;
 - d) zarys właściwych działań innych partnerów zewnętrznych współpracy; oraz
 - e) wskazanie wkładu UE w osiągnięcie celów współpracy między państwami AKP, uzupełniającego działania finansowane na poziomie krajowym i regionalnym przez innych partnerów zewnętrznych, w szczególności państwa członkowskie UE.

*Artykuł 12b***Wnioski o finansowanie**

Wnioski o finansowanie programów współpracy między państwami AKP są przedkładane:

- a) bezpośrednio przez Radę Ministrów AKP bądź Komitet Ambasadorów AKP; lub

▼ M10

b) pośrednio przez:

- (i) co najmniej trzy należycie upoważnione organy lub organizacje regionalne, działające w różnych regionach geograficznych, bądź co najmniej dwa państwa AKP z każdego z trzech regionów;
- (ii) organizacje międzynarodowe, takie jak Unia Afrykańska, realizujące działania przyczyniające się do osiągania celów współpracy i integracji regionalnej pod warunkiem ich uprzedniego zatwierdzenia przez Komitet Ambasadorów AKP; lub
- (iii) regiony Karaibów i Pacyfiku, ze względu na ich szczególne położenie geograficzne, pod warunkiem ich uprzedniego zatwierdzenia przez Radę Ministrów AKP lub Komitet Ambasadorów AKP.

*Artykuł 12c***Przydział środków**

Orientacyjny przydział środków opiera się na szacowanych potrzebach i postępie oraz szansach w procesie współpracy między państwami AKP. Obejmuje rezerwę funduszy niezaprogramowanych.

*Artykuł 13***Wewnętrzny program orientacyjny AKP**

1. Wewnętrzny program orientacyjny AKP obejmuje następujące cztery główne elementy standardowe:

- a) główne sektory i dziedziny pomocy wspólnotowej;
- b) najważniejsze środki i działania prowadzące do osiągnięcia celów ustalonych dla głównych sektorów i dziedzin; oraz
- c) programy i projekty niezbędne do osiągnięcia określonych celów na tyle, na ile zostały one jasno określone, a także wskazanie środków przydzielanych na potrzeby każdego z nich i harmonogram ich realizacji.

2. Komisja i sekretariat AKP określają i oceniają odpowiednie działania. Na tej podstawie wewnętrzny program orientacyjny AKP jest przygotowywany wspólnie przez służby Komisji oraz sekretariat AKP i przedkładany Komitetowi Ambasadorów AKP-WE. Przyjmuje go Komisja w imieniu Wspólnoty oraz Komitet Ambasadorów AKP.

3. Bez uszczerbku dla artykułu 12b litera b) punkt (iii), Komitet Ambasadorów AKP przedstawia co roku skonsolidowaną listę wniosków o finansowanie priorytetowych działań przewidzianych w wewnętrznym programie orientacyjnym AKP. Komisja określa i przygotowuje odpowiednie działania wspólnie z sekretariatem AKP, a także sporządza roczny program działania. Wnioski o finansowanie działań nieprzewidzianych w wewnętrznym programie orientacyjnym AKP uwzględnia się w rocznym programie działania w miarę możliwości i z uwzględnieniem przydzielonych środków. W wyjątkowych przypadkach takie wnioski są przyjmowane specjalną decyzją Komisji dotyczącą finansowania.

*Artykuł 14***Proces oceny**

1. Współpraca między państwami AKP powinna być wystarczająco elastyczna i sprawna, aby zagwarantować stałą zgodność podejmowanych w jej ramach działań z celami niniejszej Umowy oraz uwzględniać wszelkie zmiany priorytetów i celów grupy państw AKP.

▼ **M10**

2. Komitet Ambasadorów AKP i Komisja dokonują ocen w połowie okresu i ocen końcowych strategii współpracy między państwami AKP oraz programu orientacyjnego w celu dostosowania go do bieżących okoliczności i zagwarantowania jego prawidłowego wykonania. Jeśli wymagają tego okoliczności, oceny *ad hoc* można przeprowadzać również w celu uwzględnienia nowych potrzeb, mogących wynikać z okoliczności wyjątkowych lub nieprzewidzianych, np. związanych z nowymi wyzwaniami wspólnymi dla krajów AKP.

3. Komitet Ambasadorów AKP i Komisja mogą, podczas oceny w połowie okresu i oceny końcowej lub po ocenie *ad hoc*, dokonać przeglądu wewnętrznego dokumentu strategicznego współpracy AKP i dostosować go.

4. Po przeprowadzeniu ocen w połowie okresu i ocen końcowych lub ocen *ad hoc* Komitet Ambasadorów AKP i Komisja mogą skorygować przydziały w wewnętrznym programie orientacyjnym AKP i zmobilizować niezaprogramowaną rezerwę wewnętrzną AKP.

▼ **B**

ROZDZIAŁ 3

▼ **M4**

OCENA I FINANSOWANIE

Artykuł 15

Definiowanie, przygotowanie i ocena programów oraz projektów

▼ **M10**

1. Programy i projekty przedstawione przez dane państwo AKP lub właściwą organizację bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP podlegają wspólnej ocenie. Komitet do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE opracowuje ogólne wytyczne i kryteria oceny programów i projektów. Te programy i projekty z zasady są wieloletnie i mogą składać się z zespołów działań o ograniczonej skali, dotyczących szczególnej dziedziny.

▼ **M4**

2. Dokumentacja programów lub projektów przygotowana i przedłożona do finansowania musi zawierać wszystkie informacje niezbędne do przeprowadzenia oceny programów lub projektów albo, jeśli nie określono w pełni takich programów i projektów, dokumentacja musi dostarczać ogólny opis niezbędny do przeprowadzenia ich oceny.

▼ **M10**

3. Ocena programów i projektów uwzględnia w należyтым stopniu wymogi dotyczące krajowych zasobów ludzkich oraz zapewnia strategię sprzyjającą rozwojowi takich zasobów. Bierze również pod uwagę szczególne właściwości i trudności każdego państwa lub regionu AKP.

▼ **M4**

4. Programy i projekty, które mają być realizowane przez uczestników niepaństwowych, uprawnionych zgodnie z niniejszym porozumieniem, mogą być przedmiotem oceny dokonywanej wyłącznie przez Komisję i stanowić podstawę zawarcia umowy o dotację między Komisją a uczestnikami niepaństwowymi, zgodnie z artykułem 19a. ► **C1** Ocena jest zgodna z artykułem 4 ustęp 1 litera d) ◄ dotyczącym rodzajów podmiotów, ich uprawnień i rodzaju wspieranej działalności. Komisja za pośrednictwem przewodniczącego delegacji powiadamia ► **M10** właściwego urzędnika zatwierdzającego ◄ o w ten sposób przyznanych dotacjach.

▼ **M4***Artykuł 16***Propozycja finansowania i decyzja o finansowaniu**

1. Wnioski wypływające z oceny są podsumowywane w ostatecznej wersji propozycji finansowania sporządzonej przez Komisję, w ścisłej współpracy z ►**M10** zainteresowanym państwem AKP lub właściwą organizacją bądź organem na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀.

2. [skreślony]

3. [skreślony]

4. Komisja w imieniu Wspólnoty przekazuje swoją decyzję o finansowaniu ►**M10** zainteresowanemu państwu AKP lub właściwej organizacji bądź organowi na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀ w terminie 90 dni od dnia sporządzenia ostatecznej wersji propozycji finansowania.

5. W przypadku gdy Komisja w imieniu Wspólnoty nie przyjmie propozycji finansowania, ►**M10** zainteresowane państwo AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀ są niezwłocznie informowani o powodach takiej decyzji. W takim przypadku w terminie 60 dni od przekazania decyzji przedstawiciele państwa AKP mogą wnioskować o:

a) przekazanie sprawy Komitetowi do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE powołanemu na mocy niniejszej Umowy; lub

b) złożenie wyjaśnień przed przedstawicielami Wspólnoty.

6. Po złożeniu stosownych wyjaśnień ostateczną decyzję o przyjęciu lub odrzuceniu propozycji finansowania podejmuje w imieniu Wspólnoty Komisja. Przed podjęciem decyzji ►**M10** zainteresowane państwo AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀ mogą przekazać Komisji wszelkie dane niezbędne do uzupełnienia informacji, którymi ona dysponuje.

▼ **M10***Artykuł 17***Porozumienie finansowe**

1. Z zasady, programy i projekty finansowane w wieloletnich finansowych ramach współpracy podlegają porozumieniu finansowemu zawartemu między Komisją i państwem AKP lub właściwą organizacją bądź organem na poziomie regionalnym lub całości AKP.

2. Porozumienie finansowe jest zawierane w ciągu 60 dni po ogłoszeniu decyzji w sprawie finansowania podjętej przez Komisję. Porozumienie finansowe:

a) określa zwłaszcza szczegóły dotyczące wkładu finansowego Wspólnoty, ustalenia i warunki finansowania, ogólne i szczególne postanowienia dotyczące danego programu lub projektu, w tym oczekiwane wyniki i rezultaty; oraz

b) zawiera odpowiednie postanowienia dotyczące środków na pokrycie wzrostu kosztów, nadzwyczajnych wydatków, kontroli i ocen.

▼ **M10**

3. Wszelkie niewykorzystane salda po zamknięciu rachunków programów i projektów w przedziale czasowym dla zobowiązań w wieloletnich finansowych ramach współpracy, w których finansowano programy i projekty, są przyznawane państwu AKP lub właściwej organizacji bądź organowi na poziomie regionalnym lub całości AKP.

▼ **M4***Artykuł 18***Przekroczenia kosztów**

1. Jeśli okaże się, że może nastąpić przekroczenie dostępnych na podstawie porozumienia finansowego środków, ► **M10** właściwy urzędnik zatwierdzający ◀ powiadamia o tym Komisję i zwraca się do niej o wyrażenie uprzedniej zgody na zastosowanie środków, które ► **M10** właściwy urzędnik zatwierdzający ◀ zamierza podjąć w celu pokrycia wykraczających poza dostępne finansowanie kosztów, polegających na zmniejszeniu skali programu lub projektu albo na skorzystaniu ze środków krajowych lub innych środków nie pochodzących ze Wspólnoty.

2. Jeśli niemożliwe jest ograniczenie skali programu lub projektu albo pokrycie wykraczających poza dostępne finansowanie kosztów z innych środków, Komisja w imieniu Wspólnoty, na uzasadniony wniosek ► **M10** właściwego urzędnika zatwierdzającego ◀, może podjąć decyzję o finansowaniu dodatkowym z krajowego programu orientacyjnego.

*Artykuł 19***Finansowanie wsteczne**

1. Aby zapewnić wczesne rozpoczęcie projektu, uniknąć przerw w realizacji kolejnych projektów i zapobiec opóźnieniom, po zakończeniu oceny projektu, a przed podjęciem decyzji o finansowaniu, ► **M10** państwa AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀ mogą wstępnie sfinansować działania związane z uruchomieniem programów, prace wstępne i sezonowe, zamówienia na sprzęt o długim okresie dostawy, a także niektóre działania w toku. Wydatki takie muszą być zgodne z procedurami przewidzianymi w Umowie.

► **C1** 2. Wszelkiego rodzaju wydatki, o których mowa w ustępie 1, są zaznaczone w propozycji finansowania i nie przesądzają o decyzji o finansowaniu ◀ wydawanej przez Komisję w imieniu Wspólnoty.

3. Wydatki poniesione przez ► **M10** państwo AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀ zgodnie z niniejszym artykułem, z chwilą podpisania porozumienia finansowego oraz w ramach programu lub projektu, są finansowane wstecznie.

▼ **B**

ROZDZIAŁ 4

▼ **M4****REALIZACJA***Artykuł 19a***Środki realizacji**▼ **M10**

1. Realizacja programów i projektów finansowanych na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy następuje zasadniczo przy zastosowaniu następujących środków:

▼ **M4**

- a) udzielanie zamówień publicznych;
- b) przyznawanie dotacji;

▼ **M4**

- c) wykonanie poprzez bezpośrednią robociznę;

▼ **M10**

- d) wypłaty bezpośrednie w charakterze wsparcia budżetowego, wsparcia dla programów sektorowych, wsparcia w redukcji zadłużenia, a także pomocy łagodzącej ujemny wpływ krótkoterminowych wstrząsów zewnętrznych, w tym wahań w przychodach z wywozu.

▼ **M4**

► **C1** 2. W kontekście niniejszego załącznika ◀ zamówienia są umowami odpłatnymi, zawieranymi na piśmie w celu uzyskania, w zamian za określoną cenę, dostawy rzeczy ruchomych, wykonania robót lub świadczenia usług.

3. Dotacje w znaczeniu niniejszego załącznika są bezpośrednimi wpłatami pieniężnymi, mającymi charakter darowizny na sfinansowanie:

- a) działania mającego wspierać realizację jednego z celów niniejszej Umowy, programu lub projektu przyjętego zgodnie z jej przepisami; albo

- b) funkcjonowania organu działającego na rzecz realizacji takiego celu.

Dotacje są przedmiotem umowy zawieranej w formie pisemnej.

*Artykuł 19b***Przetargi z klauzulą zawieszającą**

W celu zagwarantowania szybkiego rozpoczęcia realizacji projektów, ► **M10** państwa AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP ◀, w należycie uzasadnionych przypadkach i w porozumieniu z Komisją, po zakończeniu oceny projektu, ale przed podjęciem decyzji o finansowaniu, mogą ogłosić przetarg dotyczący wszystkich rodzajów zamówień, z klauzulą zawieszającą. Postanowienie to należy zawrzeć w propozycji finansowania.

▼ **M10***Artykuł 19c***Udzielanie zamówień, udzielanie dotacji i wykonywanie zamówień**

1. O ile artykuł 26 nie stanowi inaczej, zamówienia i dotacje są udzielane i realizowane zgodnie z przepisami wspólnotowymi oraz, z wyjątkiem szczególnych przypadków przewidzianych wspomnianymi przepisami, zgodnie ze standardowymi procedurami i dokumentacją opracowanymi i opublikowanymi przez Komisję do celów realizacji działań w zakresie współpracy z krajami trzecimi, obowiązującymi w chwili rozpoczęcia danej procedury.

2. W ramach zarządzania zdecentralizowanego, jeśli wspólna ocena wykazuje, że procedury udzielania zamówień i dotacji w państwie AKP lub regionie będącym beneficjentem bądź procedury zatwierdzone przez podmioty zapewniające fundusze są zgodne z zasadami przejrzystości, proporcjonalności, równego traktowania i niedyskryminacji oraz wykluczają wszelkiego rodzaju konflikty interesów, Komisja stosuje takie procedury, zgodnie z deklaracją paryską i bez uszczerbku dla artykułu 26, z pełnym poszanowaniem zasad dotyczących wykonywania jej uprawnień w tej dziedzinie.

3. Państwo AKP lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP zobowiązuje się do regularnego sprawdzania prawidłowej realizacji działań finansowanych w wieloletnich finansowych ramach współpracy na podstawie niniejszej Umowy, do przyjęcia stosownych środków w celu zapobieżenia nieprawidłowościom i nadużyciom finansowym oraz do podejmowania, w razie konieczności, działań prawnych w celu odzyskania niesłusznie wypłaconych środków.

▼ M10

4. W ramach zarządzania zdecentralizowanego umowy są negocjowane, sporządzane, podpisywane i wykonywane przez państwa AKP lub właściwą organizację bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP. Te państwa lub właściwa organizacja bądź organ na poziomie regionalnym lub całości AKP mogą jednakże wezwać Komisję do negocjowania, sporządzenia, podpisania i wykonania umów w ich imieniu.

▼ M13

5. Zgodnie ze zobowiązaniem, o którym mowa w art. 32 ust. 1 lit. a) i art. 50 niniejszej Umowy, zamówienia i dotacje finansowane ze środków udostępnianych w wieloletnich ramach finansowych współpracy z AKP przeprowadza się zgodnie ze stosownymi przepisami w zakresie środowiska i uznanymi międzynarodowymi podstawowymi standardami w dziedzinie prawa pracy.

▼ M10

6. Powołuje się grupę ekspertów będących przedstawicielami sekretariatu grupy państw AKP oraz Komisji w celu ustalenia, na wniosek jednej ze stron, stosownych zmian oraz propozycji zmian i poprawek do zasad i procedur, o których mowa w ustępach 1 i 2.

Grupa ekspertów składa okresowe sprawozdania Komitetowi AKP-WE ds. Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju, aby wesprzeć go w spoczywającym na nim obowiązku analizy problemów dotyczących realizacji działań w zakresie współpracy rozwojowej i proponowania odpowiednich środków.

*Artykuł 20***Uprawnienie do uczestnictwa**

Z wyjątkiem przypadków, w których zgodnie z artykułem 22 przysługuje prawo odstępowania oraz bez uszczerbku dla przepisów artykułu 26:

▼ M13

1) w procedurach udzielania zamówień publicznych lub dotacji finansowanych z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy mogą brać udział wszystkie osoby fizyczne będące obywatelami następujących państw lub osoby prawne mające w tych państwach faktyczną siedzibę:

a) państwo AKP, państwo członkowskie Wspólnoty Europejskiej, beneficjenci instrumentu pomocy przedakcesyjnej Wspólnoty Europejskiej, państwo członkowskie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz kraje i terytoria zamorskie objęte decyzją Rady 2013/755/UE z dnia 25 listopada 2013 r. w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Unią Europejską ⁽¹⁾;

b) państwa i terytoria rozwijające się ujęte w wykazie Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD obejmującym kraje będące odbiorcami oficjalnej pomocy rozwojowej, które nie są członkami grupy G-20, bez uszczerbku dla statusu Republiki Południowej Afryki, zgodnie z postanowieniami protokołu 3;

c) państwa, którym Komisja — w porozumieniu z państwami AKP — przyznała dostęp do pomocy zewnętrznej na zasadzie wzajemności;

Dostęp na zasadzie wzajemności można przyznać na ograniczony okres przynajmniej jednego roku, pod warunkiem że dane państwo uzna, na równych warunkach, kwalifikowalność podmiotów ze Wspólnoty i krajów kwalifikujących się na mocy niniejszego artykułu;

⁽¹⁾ Dz.U. L 344 z 19.12.2013, s. 1.

▼ M13

- d) państwo członkowskie OECD, w przypadku zamówień realizowanych w kraju najsłabiej rozwiniętym lub w głęboko zadłużonym kraju ubogim, ujętym w wykazie Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD obejmującym kraje będące odbiorcami oficjalnej pomocy rozwojowej, opublikowanym przez Komitet Pomocy Rozwojowej OECD;

▼ M10

- 2) na podstawie zamówienia finansowanego w wieloletnich ramach finansowych współpracy na podstawie niniejszej Umowy mogą być świadczone usługi ekspertów każdej narodowości, bez uszczerbku dla wymogów jakościowych i finansowych ustanowionych wspólnotowymi przepisami dotyczącymi zamówień publicznych;

▼ M13

- 3) wszystkie dostawy i materiały zakupione na mocy zamówienia publicznego lub zgodnie z umową o udzielenie dotacji, finansowane z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, pochodzą z państwa kwalifikującego się, określonego w niniejszym artykule.

Mogą one jednak pochodzić z dowolnego państwa, gdy wartość dostaw i materiałów, które mają być zakupione, jest poniżej progu określonego dla stosowania konkurencyjnej procedury negocjacyjnej, ustanowionej zgodnie z art. 19C ust. 1.

W tym kontekście definicję pojęcia „produkty pochodzące” ocenia się poprzez odniesienie do stosownych umów międzynarodowych, a dostawy pochodzące ze Wspólnoty obejmują dostawy pochodzące z krajów i terytoriów zamorskich;

▼ M10

- 4) uczestnictwo w procedurach przetargowych i w procedurach przyznawania dotacji finansowanych na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy jest otwarte dla organizacji międzynarodowych;

▼ M13

- 5) jeżeli z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy finansowana jest operacja realizowana przez organizację międzynarodową, w procedurach udzielania zamówień publicznych lub dotacji mogą brać udział wszelkie osoby fizyczne i prawne, które są uprawnione do udziału zgodnie z ust. 1, a także wszelkie osoby fizyczne i prawne, które kwalifikują się na podstawie regulaminu danej organizacji, przy czym należy zapewnić równorzędne traktowanie wszystkich darczyńców. Takie same zasady mają zastosowanie do dostaw i materiałów;
- 6) jeżeli z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy finansowana jest operacja realizowana w ramach inicjatywy regionalnej, w procedurach udzielania zamówień publicznych lub dotacji mogą brać udział wszelkie osoby fizyczne i prawne, które są uprawnione do udziału zgodnie z ust. 1, a także wszelkie osoby fizyczne i prawne z państwa uczestniczącego w danej inicjatywie. Takie same zasady mają zastosowanie do dostaw i materiałów;
- 7) jeżeli z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy finansowana jest operacja współfinansowana przez partnera lub innego darczyńcę lub realizowana za pośrednictwem funduszu powierniczego ustanowionego przez Komisję, w procedurach udzielenia zamówień publicznych lub dotacji mogą brać udział wszelkie osoby fizyczne i prawne, które są uprawnione do udziału zgodnie z ust. 1, a także wszelkie osoby fizyczne i prawne, które kwalifikują się na mocy regulaminu tego partnera, innego darczyńcy lub na mocy zasad ustalonych w akcie założycielskim funduszu powierniczego.

▼ **M13**

W przypadku działań realizowanych za pośrednictwem organów, którym powierzono to zadanie i którymi są państwa członkowskie lub ich agencje, Europejski Bank Inwestycyjny bądź za pośrednictwem organizacji międzynarodowych lub ich agencji, uprawnione są również osoby fizyczne i prawne, które kwalifikują się na podstawie regulaminu tego organu, zgodnie ze wskazaniem w umowach zawartych z organem współfinansującym lub wykonawczym. Takie same zasady mają zastosowanie do dostaw i materiałów;

- 8) jeżeli z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy finansowana jest operacja współfinansowana w ramach innego unijnego instrumentu finansowania, w procedurach udzielania zamówień publicznych lub dotacji mogą brać udział wszelkie osoby fizyczne i prawne, które są uprawnione do udziału zgodnie z ust. 1, a także wszelkie osoby fizyczne i prawne, które kwalifikują się zgodnie z tymi instrumentami. Takie same zasady mają zastosowanie do dostaw i materiałów;
- 9) zakres kwalifikowalności określony w niniejszym artykule można ograniczyć pod względem przynależności państwowej, siedziby lub rodzaju wnioskodawców, jeżeli wymagają tego charakter i cele działania i jest to uzasadnione koniecznością jego skutecznej realizacji.

▼ **M10**▼ **M4**

Artykuł 22

Odstępstwa

▼ **M13**

1. Oferenci, wnioskodawcy i kandydaci z państw trzecich niekwalifikujący się na podstawie art. 20 mogą być uprawnieni do udziału w procedurach udzielania zamówień publicznych lub dotacji finansowanych przez Wspólnotę z wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy lub dostawy i materiały niekwalifikującego się pochodzenia mogą zostać uznane za kwalifikujące się na uzasadnione żądanie państw AKP lub właściwej organizacji lub organu na szczeblu regionalnym lub między państwami AKP w przypadku:

- a) państw utrzymujących tradycyjne gospodarcze, handlowe lub geograficzne stosunki z sąsiednimi państwami beneficjentami; lub
- b) wystąpienia naglej konieczności albo niedostępności produktów i usług na rynku danych państw, lub też w innych należycie uzasadnionych przypadkach, jeżeli zastosowanie zasad kwalifikowalności uniemożliwiłoby lub nadmiernie utrudniłoby realizację projektu, programu lub działania.

Państwo AKP lub właściwa organizacja lub organ na szczeblu regionalnym lub między państwami AKP każdorazowo przekazują Komisji informacje niezbędne do podjęcia decyzji w sprawie takiego odstępstwa.

▼ **M4**

2. Do projektów finansowanych poprzez instrument inwestycyjny zastosowanie mają zasady udzielania zamówień przez Bank.

▼ **M10**▼ **M4**

Artykuł 24

Bezpośrednia robocizna

1. W przypadku operacji wykonywanych poprzez bezpośrednią robocizną, programy i projekty są realizowane za pośrednictwem agencji lub departamentów publicznych lub półpublicznych zainteresowanego Państwa lub Państw, albo osoby prawnej odpowiedzialnej za realizację operacji.

▼ M4

2. Wspólnota uczestniczy w kosztach zaangażowanego departamentu, zapewniając mu potrzebny sprzęt, materiały lub środki umożliwiające mu zaangażowanie niezbędnego personelu dodatkowego, obejmującego biegłych z zainteresowanych lub innych państw AKP. Udział Wspólnoty pokrywa wyłącznie koszty środków uzupełniających oraz wydatki tymczasowe związane z realizacją działań ściśle związanych z danych programów i projektów.

3. Prognozy programów obejmujących operacje wykonywane poprzez bezpośrednią robocizną powinny być zgodne z przepisami wspólnotowymi, procedurami i standardowymi dokumentami określonymi przez Komisję, które obowiązują w chwili przyjęcia danych prognoz programów.

▼ M10**▼ M4**

Artykuł 26

Preferencje**▼ M10**

1. Przyjmuje się środki zachęcające osoby fizyczne i prawne z państw AKP do możliwie najszerzego udziału w realizacji zamówień finansowanych na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, w celu optymalizacji środków materialnych i zasobów ludzkich tych państw. W związku z tym:

▼ M13

- a) w przypadku zamówień na wykonanie robót o wartości poniżej 5 000 000 EUR, pod warunkiem że co najmniej jedna czwarta kapitału akcyjnego oraz kadry kierowniczej pochodzi z jednego lub kilku państw AKP, wobec oferentów z państw AKP stosowana jest podczas oceny finansowej preferencja cenowa na poziomie 10 %;
- b) w przypadku zamówień na dostawy o wartości poniżej 300 000 EUR, wobec oferentów z państw AKP, indywidualnie bądź w ramach konsorcjum z partnerami europejskimi, stosowana jest podczas oceny finansowej preferencja cenowa na poziomie 15 %;
- c) w odniesieniu do zamówień na usługi, innych niż umowy ramowe Komisji Europejskiej, przy ocenie ofert technicznych preferencyjnie traktowane są oferty przedłożone przez osoby fizyczne lub prawne z państw AKP indywidualnie lub w ramach konsorcjum z innymi takimi osobami;

▼ M4

- d) w przypadku gdy przewiduje się podwykonawstwo wybrany oferent zwraca szczególną uwagę na osoby fizyczne, spółki i przedsiębiorstwa z państw AKP zdolne do wykonania zamówienia na podobnych warunkach; oraz
- e) podczas zaproszenia do składania ofert państwo AKP może zaproponować, aby potencjalni oferenci skorzystali ze wsparcia przedsiębiorstw, biegłych lub konsultantów z innych państw AKP, wybranych w drodze wzajemnego porozumienia. Współpraca ta może przybrać formę wspólnego przedsięwzięcia, podwykonawstwa lub szkolenia pracowników podczas pracy.

▼ M13

2. Bez uszczerbku dla postanowień ust. 1, w przypadku gdy dwie oferty dotyczące zamówień na zrealizowanie robót, dostaw lub usług zostaną uznane za równoważne, preferencyjnie traktowany jest:

- a) oferent z państwa AKP; lub

▼ M13

- b) w przypadku braku takiej oferty, oferent, który:
- (i) umożliwia najlepsze wykorzystanie zasobów fizycznych i zasobów ludzkich państw AKP;
 - (ii) daje największe możliwości zlecenia podwykonawstwa spółkom, przedsiębiorstwom lub osobom fizycznym z państw AKP; lub
 - (iii) stanowi konsorcjum osób fizycznych, spółek lub przedsiębiorstw z państw AKP i Wspólnoty.

▼ M10**▼ B***Artykuł 30***Rozstrzyganie sporów****▼ M10**

Każdy spór wynikający między władzami państwa AKP lub właściwą organizacją bądź organem poziomu regionalnego lub całości AKP a wykonawcą, dostawcą lub usługodawcą w trakcie wykonywania zamówienia finansowanego na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy jest:

▼ B

- a) w przypadku zamówienia krajowego rozstrzygany zgodnie z ustawodawstwem krajowym zainteresowanego państwa AKP; oraz
- b) w przypadku zamówienia międzynarodowego rozstrzygany:
 - i) jeśli tak ustalą strony zamówienia, zgodnie z ustawodawstwem zainteresowanego państwa AKP lub ustalonymi przez to państwo praktykami międzynarodowymi, lub
 - ii) w drodze arbitrażu, zgodnie z zasadami proceduralnymi przyjmowanymi decyzją Rady Ministrów na pierwszym posiedzeniu zwołanym po podpisaniu niniejszej Umowy, na podstawie zalecenia Komitetu do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE.

*Artykuł 31***Ustalenia podatkowe i celne**

1. Do zamówień finansowanych przez Wspólnotę państwa AKP stosują ustalenia podatkowe i celne nie mniej korzystne niż stosowane przez nie w odniesieniu do klauzuli najwyższego uprzywilejowania lub międzynarodowych organizacji rozwoju, z którymi nawiązały stosunki. Do celów ustalenia klauzuli najwyższego uprzywilejowania (KNU) nie uwzględnia się ustaleń stosowanych przez zainteresowane państwo AKP w odniesieniu do innych państw AKP lub innych państw rozwijających się.

2. Z zastrzeżeniem powyższych postanowień, do zamówień finansowanych przez Wspólnotę stosuje się, co następuje:

- a) w państwie AKP beneficjancie zamówienie nie może podlegać pocztowym lub rejestracyjnym opłatom celnym ani opłatom skarbowym o skutku równoważnym, niezależnie od tego, czy opłaty te już obowiązują, czy planuje się ich wprowadzenie w przyszłości; jednakże zamówienia takie są rejestrowane zgodnie z obowiązującymi prawami państwa AKP i można od nich pobrać opłatę uzależnioną od charakteru świadczonych usług;

▼B

- b) zyski i/lub dochód powstały z wykonania zamówienia jest opodatkowany zgodnie z wewnętrznymi ustaleniami fiskalnymi zainteresowanego państwa AKP, pod warunkiem że państwo to jest stałym miejscem prowadzenia działalności osób fizycznych lub prawnych osiągających taki zysk i/lub dochód lub że wykonanie zamówienia trwa dłużej niż sześć miesięcy;
- c) przedsiębiorstwa dokonujące przywozu profesjonalnego sprzętu potrzebnego do wykonania zamówień na roboty mogą, jeśli o to wnioskuje, korzystać z systemu odprawy czasowej ustanowionej w ustawodawstwie krajowym państwa AKP, które jest beneficjentem, w odniesieniu do wspomnianego sprzętu;
- d) profesjonalny sprzęt potrzebny do wykonania zadań określonych w zamówieniu na usługi jest czasowo odprawiany w państwie lub państwach AKP, zgodnie z ustawodawstwem krajowym, bez opłat skarbowych, należności przywozowych i celnych oraz innych opłat o skutku równoważnym, jeśli te należności i opłaty nie stanowią wynagrodzenia za świadczone usługi;
- e) przywóz dokonany na mocy zamówień na dostawy jest odprawiany w państwie AKP, które jest beneficjentem bez należności celnych i przywozowych, podatków lub opłat skarbowych o skutku równoważnym. Zamówienie na dostawy pochodzące z zainteresowanego państwa AKP jest zawierane w oparciu o cenę dostaw *ex works*, do których można dodać wewnętrzne opłaty skarbowe stosowane w odniesieniu do tych dostaw w państwie AKP;
- f) paliwa, smary i spoiwa węglowodorowe oraz ogólnie wszystkie tworzywa wykorzystywane do wykonania zamówień na roboty uznaje się za zakupione na rynku lokalnym i podlegają one zasadom fiskalnym stosowanym na mocy ustawodawstwa krajowego obowiązującego w państwie AKP, które jest beneficjentem; oraz
- g) przedmioty użytku osobistego i majątek ruchomy gospodarstwa domowego sprowadzane w celu ich użytkowania przez osoby fizyczne, inne niż osoby zatrudnione na poziomie lokalnym, zaangażowane w wykonywanie zadań określonych w zamówieniu na usługi oraz członków ich rodzin są zwolnione z opłat celnych lub importowych, podatków i innych opłat skarbowych o skutku równoważnym, w granicach ustawodawstwa krajowego obowiązującego w państwie AKP, które jest beneficjentem.

3. Wszelkie sprawy nieobjęte powyższymi postanowieniami w sprawie ustaleń podatkowych i celnych podlegają ustawodawstwu krajowemu zainteresowanego państwa AKP.

ROZDZIAŁ 5

MONITORING I OCENA

Artykuł 32

Cele

Cel monitoringu i ocena polega na regularnej ocenie działań na rzecz rozwoju (przygotowania, realizacji i dalszego działania) w celu poprawienia skuteczności działań już realizowanych oraz planowanych w przyszłości.

▼ M10*Artykuł 33***Zasady**

1. Bez uszczerbku dla ocen przeprowadzonych przez państwa AKP lub właściwą organizację bądź organ poziomu regionalnego lub całości AKP lub Komisję, prace te są wykonywane wspólnie przez państwo(-a) AKP lub właściwą organizację bądź organ poziomu regionalnego lub całości AKP i Wspólnotę. Komitet do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE zapewnia wspólny charakter działań w zakresie monitoringu i oceny. Aby wspomóc Komitet ds. Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE, Komisja i sekretariat generalny AKP przygotowują i realizują wspólne działania w zakresie monitoringu i oceny oraz przekazują Komitetowi sprawozdanie z tych działań. Na pierwszym posiedzeniu zwołanym po podpisaniu Umowy Komitet ustala zasady działania mające na celu zapewnienie wspólnego charakteru działań, a corocznie zatwierdza program działania.

2. Działania z zakresu monitoringu i oceny:

- a) stanowią źródło regularnych i niezależnych ocen działań i przedsięwzięć finansowanych na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, poprzez porównywanie wyników i celów; a w związku z tym
- b) umożliwiają państwom AKP lub właściwej organizacji bądź organowi poziomu regionalnego lub całości AKP i Komisji oraz instytucjom wspólnym wykorzystanie nabytego doświadczenia w planowaniu i realizacji przyszłych polityk i działań.

▼ B

ROZDZIAŁ 6

▼ M4

ZARZĄDZANIE ŚRODKAMI FUNDUSZU I PODMIOTY WYKONAWCZE

▼ M10*Artykuł 34***Komisja**

1. Komisja zapewnia wykonanie finansowe operacji finansowanych na podstawie wieloletnich ram finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, z wyjątkiem instrumentu inwestycyjnego i dopłat do oprocentowania, przy wykorzystaniu następujących głównych metod zarządzania:

- a) zarządzanie scentralizowane;
- b) zarządzanie zdecentralizowane.

2. Komisja zarządza środkami ujętymi w wieloletnich ramach finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy co do zasady w sposób zdecentralizowany.

W takim przypadku odpowiedzialność za zadania wykonawcze jest przejmowana przez państwa AKP zgodnie z artykułem 35.

3. Aby zapewnić wykonanie finansowe środków ujętych w wieloletnich ramach finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, Komisja deleguje uprawnienia wykonawcze do swoich służb. Komisja powiadamia państwa AKP i Komitet do spraw Współpracy Finansowej na Rzecz Rozwoju AKP-WE o takim przekazaniu uprawnień.

▼ **M4***Artykuł 35***Krajowy urzędnik zatwierdzający**▼ **M10**

1. Rząd każdego z państw AKP mianuje krajowego urzędnika zatwierdzającego do reprezentowania państwa we wszystkich działaniach finansowanych ze środków ujętych w wieloletnich ramach finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, zarządzanych przez Komisję oraz Bank. Krajowy urzędnik zatwierdzający wyznacza jednego lub kilku zastępców, którzy zastępują go w razie niemożności sprawowania przez niego tej funkcji oraz informuje Komisję o wyznaczonych osobach. W przypadkach gdy spełnione są warunki w zakresie zdolności instytucjonalnej oraz należytego zarządzania finansami, krajowy urzędnik zatwierdzający może delegować swoje uprawnienia w zakresie realizacji danych programów i projektów na jednostkę odpowiedzialną w ramach administracji krajowej. Krajowy urzędnik zatwierdzający informuje Komisję o takim delegowaniu uprawnień.

W przypadku programów lub projektów regionalnych właściwa organizacja lub organ regionalny wyznacza regionalnego urzędnika zatwierdzającego, którego zadania są analogiczne do zadań krajowego urzędnika zatwierdzającego.

W przypadku programów lub projektów wewnętrznych AKP Komitet Ambasadorów AKP wyznacza wewnętrznego urzędnika zatwierdzającego AKP, którego zadania są analogiczne do zadań krajowego urzędnika zatwierdzającego. W przypadku gdy sekretariat AKP nie pełni funkcji urzędnika zatwierdzającego, Komitet Ambasadorów jest informowany zgodnie z porozumieniem finansowym dotyczącym realizacji programów i projektów.

W przypadku gdy Komisja uzyska informacje o problemach w wykonaniu procedur w zakresie zarządzania środkami ujętymi w wieloletnich ramach finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, podejmuje wraz z krajowym urzędnikiem zatwierdzającym wszelkie niezbędne środki w celu naprawienia sytuacji oraz podejmuje wszelkie właściwe kroki.

Właściwy urzędnik zarządzający ponosi odpowiedzialność finansową wyłącznie za zadania powierzone mu do wykonania.

W przypadkach zdecentralizowanego zarządzania środkami ujętymi w wieloletnich ramach finansowych współpracy na mocy niniejszej Umowy, i z zastrzeżeniem dodatkowych uprawnień, jakie mogą zostać mu przyznane przez Komisję, właściwy urzędnik zatwierdzający:

▼ **M4**

- a) jest odpowiedzialny za koordynację, programowanie, regularny monitoring i oceny roczne, oceny w połowie okresu i na jego koniec, w zakresie realizacji współpracy, a także za koordynację z darczyńcami;
- b) w ścisłej współpracy z Komisją odpowiada za przygotowanie, przedkładanie oraz ocenę programów i projektów;
- c) przygotowuje dokumentację przetargową, a w razie potrzeby dokumenty konkursowe;
- d) przed ogłaszaniem przetargów oraz, w odpowiednich przypadkach, konkursów, przedstawia Komisji dokumentację przetargową oraz, w odpowiednich przypadkach, dokumenty konkursowe;
- e) w ścisłej współpracy z Komisją publikuje ogłoszenia o przetargach oraz, w odpowiednich przypadkach, konkursach;
- f) przyjmuje oferty, oraz w odpowiednich przypadkach zgłoszenia konkursowe i przekazuje kopie ofert Komisji; przewodniczy otwarciu ofert oraz ich ocenie w okresie ważności ofert, uwzględniając czas wymagany dla zatwierdzenia umowy;

▼ **M4**

- g) zaprasza Komisję do udziału w otwarciu ofert oraz, w odpowiednich przypadkach, zgłoszeń konkursowych oraz przekazuje Komisji wynik oceny ofert i zgłoszeń konkursowych w celu zatwierdzenia propozycji przyznania zamówień i udzielenia dotacji;
- h) przedstawia umowy i prognozy programów wraz z aneksami do zatwierdzenia przez Komisję;
- i) podpisuje zatwierdzone przez Komisję umowy i aneksy do nich;
- j) uwalnia i zatwierdza wydatki w granicach przydzielonych mu środków;
- k) w trakcie działań wykonawczych, dokonuje wszelkich ustaleń dostosowawczych, niezbędnych do zapewnienia właściwej z ekonomicznego i technicznego punktu widzenia realizacji zatwierdzonych programów i projektów.

2. ► **M10** Właściwy urzędnik zatwierdzający podczas wykonywania działań i z zastrzeżeniem wymogu powiadomienia Komisji podejmuje decyzje w sprawie: ◀

- a) dostosowań technicznych i zmian dotyczących szczegółów programów i projektów, o ile nie mają one wpływu na przyjęte rozwiązanie techniczne i pozostają w granicach rezerw na dostosowania przewidzianych w porozumieniu finansowym;
- b) zmian miejsca realizacji programów lub projektów złożonych, jeśli jest to uzasadnione względami technicznymi, gospodarczymi lub społecznymi;
- c) nałożenia lub zwolnienia z kar za opóźnienia;
- d) działań prowadzących do zwolnienia poręczeń;
- e) nabycia na rynku lokalnym towarów bez względu na ich pochodzenie;
- f) wykorzystania sprzętu oraz maszyn budowlanych nie pochodzących z Państw Członkowskich lub państw AKP, pod warunkiem że w Państwach Członkowskich lub w państwach AKP nie produkuje się podobnego sprzętu lub maszyn;
- g) podwykonawstwa;
- h) ostatecznego zatwierdzenia, pod warunkiem że Komisja jest obecna przy zatwierdzeniu wstępnym, zatwierdza właściwe plany oraz w miarę potrzeb jest obecna przy zatwierdzeniu ostatecznym, w szczególności jeśli zakres zastrzeżeń odnotowanych podczas wstępnego zatwierdzenia wymaga przeprowadzenia zasadniczych prac dodatkowych; oraz
- i) zatrudnienia konsultantów i biegłych w dziedzinie innego typu pomocy technicznej.

*Artykuł 36***Przewodniczący delegacji**

1. W każdym państwie AKP lub ugrupowaniu regionalnym, które wyraźnie tego zażąda, Komisję reprezentuje delegacja podlegająca przewodniczącemu delegacji, za zgodą zainteresowanego państwa lub państw AKP. Jeżeli przewodniczący delegacji zostaje mianowany do reprezentowania Komisji w kilku państwach AKP, należy podjąć właściwe środki. Przewodniczący delegacji reprezentuje Komisję w całym zakresie jej właściwości oraz we wszelkich jej działaniach.

▼ **M4**

2. Przewodniczący delegacji jest główną osobą kontaktową dla państw AKP i organów uprawnionych do wsparcia finansowego zgodnie z Umową. Współdziała on i pracuje w ścisłej współpracy z krajowym urzędnikiem zatwierdzającym.
3. Przewodniczący delegacji otrzymuje instrukcje i uprawnienia niezbędne do ułatwiania i przyspieszania wszelkich operacji finansowanych na podstawie Umowy.
4. Przewodniczący delegacji regularnie powiadamia władze krajowe o działaniach wspólnotowych, które mogą bezpośrednio dotyczyć współpracy między Wspólnotą i państwami AKP.

*Artykuł 37***Płatności**

1. W celu dokonywania płatności w walutach krajowych państw AKP, w państwach AKP mogą być otwierane przez Komisję oraz w jej imieniu rachunki prowadzone w walutach Państw Członkowskich lub w EUR, w krajowej, publicznej lub półpublicznej instytucji finansowej wybranej na mocy porozumienia między państwem AKP i Komisją. Instytucja ta wykonuje zadania krajowej agencji rozliczeniowej.
2. Krajowa agencja rozliczeniowa nie pobiera za świadczone usługi żadnego wynagrodzenia, ani nie płaci odsetek od zdeponowanych środków. Komisja zasila rachunki lokalne w walucie jednego z Państw Członkowskich lub w euro, w oparciu o prognozy przyszłych potrzeb gotówkowych przygotowane z wyprzedzeniem, w celu uniknięcia konieczności wstępnego finansowania przez ►**M10** państwa AKP lub właściwą organizację bądź organ poziomu regionalnego lub całości AKP ◄ oraz w celu zapobieżenia opóźnieniom w wypłatach.
3. [skreślony]
4. Płatności są realizowane przez Komisję zgodnie z regułami ustalonymi przez Wspólnotę i Komisję, w odpowiednich przypadkach po uwolnieniu i zatwierdzeniu wydatków przez ►**M10** właściwego urzędnika zatwierdzającego ◄.
5. [skreślony]
6. Procedurę uwolnienia, zatwierdzenia i wypłaty wydatków należy zakończyć w terminie 90 dni od dnia, z którym płatność staje się wymagalna. ►**M10** Właściwy urzędnik zatwierdzający ◄ sporządza i dostarcza przewodniczącemu delegacji zatwierdzenie płatności nie później niż 45 dni przed dniem jej wymagalności.
7. Roszczenia wynikające z opóźnienia dokonania płatności pokrywa ►**M10** zainteresowane państwo AKP lub właściwa organizacja bądź organ poziomu regionalnego lub całości AKP ◄ oraz Komisja ze środków własnych w tej części opóźnienia, za które odpowiada każda ze stron, zgodnie z powyższymi procedurami.

▼ **M10**

▼B*ZAŁĄCZNIK VI***WYKAZ PAŃSTW NAJMNIEJ ROZWINIĘTYCH, ŚRÓDLĄDOWYCH
I WYSPIARSKICH**

Poniższy wykaz obejmuje najmniej rozwinięte, śródlądowe i wyspiarskie państwa AKP:

NAJMNIEJ ROZWINIĘTE PAŃSTWA AKP*Artykuł 1*

Na mocy niniejszej Umowy, państwa wymienione poniżej uznaje się za najmniej rozwinięte państwa AKP:

Angola
Benin
Burkina Faso
Burundi
Czad
Demokratyczna Republika Kongo
Dżibuti
Erytrea
Etiopia
Gambia
Gwinea
Gwinea (Bissau)
Gwinea (Równikowa)
Haiti
Kiribati
Komory
Lesotho
Liberia
Madagaskar
Malawi
Mali
Mauretania
Mozambik
Niger
Republika Środkowoafrykańska
Republika Zielonego Przylądka
Rwanda
Samoa
Sierra Leone
Somalia
Sudan
Tanzania
Togo
Tuvalu
Uganda
Vanuatu
Wyspy Salomona
Wyspy Świętego Tomasza i Książęca
Zambia

▼M1

Timor Leste

▼B**ŚRÓDLĄDOWE PAŃSTWA AKP***Artykuł 2*

Przyjmuje się środki i postanowienia szczególne, aby wesprzeć śródlądowe państwa AKP w ich dążeniach do pokonania trudności geograficznych oraz innych przeszkód hamujących ich rozwój oraz umożliwić im przyspieszenie osiągnięcia właściwych wskaźników wzrostu.

▼B*Artykuł 3*

Śródlądowe państwa AKP:

Botswana
Burkina Faso
Burundi
Czad
Etiopia
Lesotho
Malawi
Mali
Niger
Republika Środkowoafrykańska
Rwanda
Suazi
Uganda
Zambia
Zimbabwe

WYSPIARSKIE PAŃSTWA AKP

Artykuł 4

Przyjmuje się środki i postanowienia szczególne, aby wesprzeć wyspiarskie państwa AKP w ich dążeniach do pokonania trudności geograficznych oraz innych przeszkód hamujących ich rozwój oraz umożliwić im przyspieszenie osiągnięcia właściwych wskaźników wzrostu.

Artykuł 5

Wykaz wyspiarskich państw AKP:

Antigua i Barbuda
Bahamy
Barbados
Dominika
Fidżi
Grenada
Haiti
Jamajka
Kiribati
Komory
Madagaskar
Mauritius
Papua Nowa Gwinea
Republika Dominikany
Republika Zielonego Przylądka
Saint Lucia
Saint Vincent i Grenadiny
Samoa
Saint Kitts i Nevis
Seszele
Tonga
Trynidad i Tobago
Tuvalu
Vanuatu
Wyspy Salomona
Wyspy Świętego Tomasza i Książeczki

▼M1

Timor Leste

▼ **M4***Załącznik VII***Dialog polityczny dotyczący praw człowieka, zasad demokratycznych oraz państwa prawnego***Artykuł 1***Cele**

1. Konsultacje przewidziane w artykule 96 ustęp 2 litera a) odbywają się, z wyjątkiem nagłych przypadków, po przeprowadzeniu wyczerpującego dialogu politycznego przewidzianego w artykule 8 i w artykule 9 ustęp 4 niniejszej Umowy.
2. Obie Strony powinny prowadzić taki dialog polityczny w duchu niniejszej Umowy i mając na uwadze wytyczne z zakresu dialogu politycznego AKP-UE ustalone przez Radę Ministrów.
3. Dialog polityczny stanowi proces, który powinien promować wzmacnianie stosunków pomiędzy AKP a EU oraz przyczyniać się do realizacji celów partnerstwa.

*Artykuł 2***Wzmocniony dialog polityczny przed konsultacjami na podstawie artykułu 96 Umowy**

1. Dialog polityczny dotyczący praw człowieka, zasad demokratycznych oraz państwa prawnego prowadzony jest zgodnie z artykułem 8 oraz artykułem 9 ustęp 4 Umowy oraz w ramach parametrów określonych zgodnie ze standardami i normami międzynarodowymi. W ramach tego dialogu Strony mogą uzgodnić wspólne plany działań i priorytety.
2. Strony mogą wspólnie opracowywać i uzgadniać szczególne kryteria odniesienia i cele w zakresie praw człowieka, zasad demokratycznych i państwa prawnego w ramach parametrów określonych zgodnie ze standardami i normami międzynarodowymi, z uwzględnieniem szczególnych uwarunkowań danego państwa AKP. Kryteria odniesienia to mechanizmy służące osiągnięciu celów poprzez ustanawianie celów pośrednich oraz ram czasowych osiągnięcia ich.
3. Dialog polityczny określony w ustępach 1 i 2 jest prowadzony w sposób systematyczny i sformalizowany; przed rozpoczęciem konsultacji na podstawie artykułu 96 Umowy wyczerpuje się wszystkie dostępne w ramach dialogu możliwości.
4. Z wyjątkiem nagłych przypadków określonych w artykule 96 ustęp 2 litera b) Umowy, w razie uporczywego niewywiązywania się ze zobowiązań podjętych przez jedną ze Stron w trakcie wcześniejszego dialogu lub niepodjęcia przez nią dialogu w dobrej wierze, konsultacje, o których mowa w artykule 96 mogą rozpocząć się bez poprzedzającego je wzmoczonego dialogu politycznego.
5. Dialog polityczny prowadzony na podstawie artykułu 8 Umowy jest również wykorzystywany w stosunkach między Stronami w celu wsparcia krajów objętych właściwymi środkami na mocy artykułu 96 Umowy w celu normalizacji stosunków pomiędzy nimi.

*Artykuł 3***Dodatkowe zasady dotyczące konsultacji na podstawie artykułu 96 Umowy**

1. Strony podejmują starania, by podczas konsultacji na podstawie artykułu 96 Umowy były reprezentowane na takim samym szczeblu.

▼ M4

2. Strony zobowiązują się do przejrzystego współdziałania przed, w trakcie i po formalnych konsultacjach, z uwzględnieniem szczególnych kryteriów odniesienia oraz celów, o których mowa w artykule 2 ustęp 2 niniejszego załącznika.

3. Strony stosują 30-dniowy okres powiadomienia zgodnie z artykułem 96 ustęp 2 niniejszej Umowy w celu umożliwienia skutecznego przygotowania się Stron a także przeprowadzenia pogłębionych konsultacji w ramach grupy AKP oraz między Wspólnotą i jej Państwami Członkowskimi. Podczas procesu konsultacyjnego Strony powinny przyjąć elastyczne ramy czasowe, jednocześnie biorąc pod uwagę, że nagłe przypadki, określone w artykule 96 ustęp 2 litera b) Umowy oraz artykule 2 ustęp 4 niniejszego załącznika mogą wymagać natychmiastowej reakcji.

▼ M10

4. Strony uznają rolę grupy AKP w dialogu politycznym, którego szczegóły zostaną ustalone przez grupę AKP i o których powiadomi ona Wspólnotę Europejską oraz jej państwa członkowskie. Sekretariat AKP i Komisja Europejska wymieniają się wszystkimi niezbędnymi informacjami o procesie dialogu politycznego przed konsultacjami prowadzonymi na podstawie artykułów 96 i 97 niniejszej Umowy, w trakcie takich konsultacji i po nich.

▼ M4

5. Strony uznają potrzebę zorganizowanych i ciągłych konsultacji na podstawie artykułu 96 Umowy. Rada Ministrów może w tym celu określić dalsze szczegóły.

▼B

PROTOKOLY



PROTOKÓŁ 1

W sprawie wydatków operacyjnych instytucji wspólnych

1. Państwa Członkowskie i Wspólnota z jednej strony i państwa AKP z drugiej strony są odpowiedzialne za wydatki, które ponoszą w związku z braniem udziału w posiedzeniach Rady Ministrów oraz organów od niej zależnych, zarówno w odniesieniu do kosztów personelu, podróży i diet, jak i wydatków na opłaty pocztowe i usługi telekomunikacyjne.

Wydatki instytucji wspólnych niniejszej Umowy związane z tłumaczeniem ustnym podczas posiedzeń, tłumaczeniem pisemnym oraz powielaniem dokumentów oraz uzgodnieniami praktycznymi dotyczącymi posiedzeń (w zakresie wynajmu pomieszczeń, sprzętu i sekretarzy) ponosi Wspólnota lub jedno z państw AKP, w zależności od tego, czy posiedzenie odbywa się na terytorium państwa Członkowskiego, czy na terytorium państwa AKP.

2. Arbitrzy powołani zgodnie z artykułem 98 Umowy są uprawnieni do zwrotu kosztów podróży oraz utrzymania. Zwrot kosztów utrzymania ustala Rada Ministrów.

Jedną część kosztów podróży i utrzymania poniesionych przez arbitrów pokrywa Wspólnota, drugą państwa AKP. Wydatki związane z postępowaniem prowadzonym przez arbitrów, wstępnymi postępowaniami wyjaśniającymi w sporach oraz organizacją przesłuchań (w zakresie wynajmu pomieszczeń, personelu oraz tłumaczenia) ponosi Wspólnota. Wydatki związane z dochodzeniami specjalnymi są rozliczane wraz z pozostałymi kosztami, a Strony wnoszą zaliczki ustalone wyrokiem arbitrów.

3. Państwa AKP ustanawiają fundusz zarządzany przez ich sekretariat generalny, do celów uczestnictwa w finansowaniu wydatków ponoszonych przez członków z państw AKP biorących udział w posiedzeniach Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego oraz Rady Ministrów.

Państwa AKP wpłacają składki do funduszu. Aby zachęcić wszystkie państwa AKP do brania aktywnego udziału w dialogu prowadzonym w ramach instytucji AKP-WE, Wspólnota wpłaca do funduszu składkę przewidzianą w Protokole finansowym (zgodnie z pierwszym protokołem finansowym 4 miliony EUR).

Aby uzyskać uprawnienia do finansowania z funduszu, wydatki muszą spełniać warunki wymienione poniżej, a ponadto warunki podane w ustępie 1:

— Wydatki te muszą ponosić parlamentarzyści lub, wobec ich braku, pozostali przedstawiciele państw AKP podróżujący z państwa, które reprezentują w celu wzięcia udziału, na mocy przysługujących im uprawnień, w sesjach Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego, posiedzeniach grup roboczych lub misji pod ich egidą, lub w wyniku brania udziału przez tych samych przedstawicieli oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego AKP i podmiotów gospodarczych i społecznych w posiedzeniach konsultacyjnych odbywanych na mocy artykułów 15 i 17 Umowy.

— Decyzje dotyczące charakteru, organizacji, częstotliwości i miejsca odbywania posiedzeń, misji i obrad grup roboczych muszą być podejmowane zgodnie z regulaminami Rady Ministrów i Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego.

▼B

4. Posiedzenia konsultacyjne oraz obrady podmiotów gospodarczych i społecznych AKP-WE są organizowane przez Komitet Ekonomiczno-Społeczny Unii Europejskiej. W przypadku szczególnym składka Wspólnoty na pokrycie udziału podmiotów gospodarczych i społecznych z państw AKP jest wypłacana bezpośrednio Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu.

W porozumieniu z Komisją sekretariat AKP, Rada Ministrów i Wspólne Zgromadzenie Parlamentarne mogą powierzyć organizację posiedzeń z udziałem przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego państw AKP organizacjom reprezentatywnym, zatwierdzonym przez Strony.



PROTOKÓŁ 2

w sprawie przywilejów i immunitetów

STRONY

PRAGNĄC, w oparciu o wnioski Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów, ułatwić sprawne funkcjonowanie Umowy, przygotowanie prac oraz wprowadzenie środków przyjętych w celu jej stosowania;

UWZGLĘDNIAJĄC, że niezbędne jest ustalenie przywilejów i immunitetów, o jakie mogą się ubiegać osoby biorące udział w pracach dotyczących stosowania Umowy oraz w ustaleniach mających zastosowanie do środków komunikacji służbowej związanych z takimi pracami, bez uszczerbku dla postanowień Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów Wspólnot Europejskich podpisanego w Brukseli dnia 8 kwietnia 1965 roku;

UWZGLĘDNIAJĄC, że niezbędne jest również ustanowienie wspólnego traktowania własności, funduszy i aktywów Rady Ministrów AKP oraz jej personelu;

UWZGLĘDNIAJĄC, że Porozumienie z Georgetown z dnia 6 czerwca 1975 roku ustanowiło grupę państw AKP oraz powołało Radę Ministrów AKP i Komitet Ambasadorów; organy grupy państw AKP są obsługiwane przez sekretariat państw AKP;

PRZYJĘŁY następujące postanowienia, które są załączone do niniejszej Umowy:

ROZDZIAŁ 1

OSOBY BIORĄCE UDZIAŁ W PRACACH NAD UMOWĄ

Artykuł 1

Przedstawiciele rządów Państw Członkowskich i państw AKP, a także przedstawiciele instytucji Wspólnot Europejskich, jak również ich doradcy i biegli oraz członkowie personelu sekretariatu państw AKP, biorący udział w pracach instytucji Umowy lub organów koordynujących, albo w pracach związanych ze stosowaniem Umowy na terytorium Państw Członkowskich lub państw AKP, podczas wykonywania swoich obowiązków oraz podróżując do lub z miejsca wykonywania takich obowiązków korzystają z przywilejów, immunitetów oraz udogodnień zwyczajowych.

Poprzedni akapit dotyczy również członków Wspólnego Zgromadzenia Parlamentarnego Umowy, arbitrów, których można powołać na mocy Umowy, członków powołanych organów konsultacyjnych środowisk gospodarczych i społecznych, urzędników i pracowników tych instytucji, a także członków organów Europejskiego Banku Inwestycyjnego i jego personelu, oraz personelu Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości i Centrum Rozwoju Rolnictwa.

ROZDZIAŁ 2

MIENIE, FUNDUSZE I AKTYWA RADY MINISTRÓW AKP

Artykuł 2

Lokale i budynki zajmowane przez Radę Ministrów AKP w celach urzędowych są nietykalne. Nie podlegają rewizjom, rekwizycjom, konfiskacie lub wywłaszczeniu.

▼B

Poza przypadkami gdy jest to wymagane do przeprowadzenia śledztwa w sprawie kolizji zawinionych przez pojazd silnikowy należący do wspomnianej Rady lub używany w jej imieniu, lub w przypadku naruszenia przepisów o ruchu drogowym lub kolizji zawinionej przez taki pojazd, mienie oraz aktywa Rady Ministrów AKP nie podlegają żadnym administracyjnym lub prawnym środkom przymusu bez zgody Rady Ministrów powołanej na mocy Umowy.

Artykuł 3

Archiwa Rady Ministrów AKP są nietykalne.

Artykuł 4

Rada Ministrów AKP, jej aktywa, przychody i inne mienie są zwolnione z wszelkich podatków bezpośrednich.

Jeśli jest to możliwe państwo przyjmujące przyjmuje właściwe środki w celu umorzenia lub zwrotu kwoty podatków pośrednich lub podatków z tytułu sprzedaży wliczonych w cenę mienia ruchomego i nieruchomego, w przypadku gdy Rada Ministrów AKP dokonuje poważnych zakupów wyłącznie do celów urzędowych i jeśli cena zawiera podatki tego rodzaju.

Zwolnienia nie są przydzielane w odniesieniu do podatków, opłat, należności celnych lub kosztów stanowiących opłaty za świadczone usługi.

Artykuł 5

Rada Ministrów AKP jest zwolniona z wszelkich należności celnych, zakazów lub ograniczeń przywozowych w stosunku do wyrobów przeznaczonych do jej użytku służbowego; wyroby przywiezione w ten sposób nie mogą zostać sprzedane lub w inny sposób zbyte, także odpłatnie, na terytorium kraju, do którego zostały przywiezione, z wyjątkiem przywozu zrealizowanego na warunkach zatwierdzonych przez rząd tego kraju.

ROZDZIAŁ 3**ŚRODKI KOMUNIKACJI SŁUŻBOWEJ***Artykuł 6*

W celu komunikacji służbowej oraz przekazywania wszelkich dokumentów Wspólnota Europejska, instytucje Umowy oraz organy koordynujące korzystają na terytorium państw, które są stronami Umowy, z traktowania przyznanego organizacjom międzynarodowym.

Korespondencja służbowa oraz inne środki komunikacji służbowej Wspólnoty Europejskiej, instytucji wspólnych Umowy oraz organów koordynujących nie podlegają cenzurze.

ROZDZIAŁ 4**PERSONEL SEKRETARIATU PAŃSTW AKP***Artykuł 7*

1. Sekretarz lub sekretarze i zastępca lub zastępcy sekretarza Rady Ministrów AKP i pozostali członkowie personelu Rady Ministrów AKP wyższego szczebla powołani przez państwa AKP, w państwie, w którym urzęduje Rada Ministrów AKP, podlegający urzędującemu przewodniczącemu Komitetu Ambasadorów AKP, korzystają z korzyści przysługujących personelowi dyplomatycznemu placówek dyplomatycznych. Na tych samych warunkach ich współmałżonkowie oraz małoletnie dzieci zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym

▼B

są uprawnione do korzyści przysługujących współmałżonkom i małoletnim dzieciom takiego personelu dyplomatycznego.

2. Członkowie stałego personelu AKP nieokreśleni w ustępie 1 są zwolnieni przez państwo przyjmujące z wszelkich podatków od dochodów, uposażeń lub dodatków wypłaconych im przez państwa AKP z dniem, w którym dochód ten podlega podatkowi nałożonemu dla korzyści państw AKP.

Powyższe postanowienie nie ma zastosowania do emerytur wypłacanych byłym członkom personelu AKP lub członkom ich rodzin, oraz do dochodów, uposażeń lub dodatków wypłacanych personelowi lokalnemu.

Artykuł 8

Poza członkami personelu sekretariatu AKP określonymi w artykule 7 ustęp 1 państwo, w którym urzęduje Rada Ministrów AKP przyznaje stałym członkom personelu sekretariatu państw AKP immunitet jurysdykcyjny wyłącznie w odniesieniu do czynów dokonanych przez nich w trakcie wykonywania obowiązków służbowych. Jednakże immunitet ten nie dotyczy naruszenia przepisów o ruchu drogowym zawinionego przez stałego członka personelu sekretariatu państw AKP lub szkód wyrządzonych przez pojazd silnikowy należący do, lub kierowany przez niego.

Artykuł 9

Prezes Rady Ministrów AKP przekazuje okresowo rządowi państwa, w którym urzęduje Rada Ministrów AKP nazwiska, stanowiska oraz adresy urzędującego przewodniczącego Komitetu Ambasadorów AKP, sekretarza lub sekretarzy oraz zastępcy lub zastępców sekretarza Rady Ministrów AKP, a także stałych członków personelu sekretariatu państw AKP.

ROZDZIAŁ 5**DELEGACJE KOMISJI W PAŃSTWACH AKP***Artykuł 10*

1. Przewodniczący Delegacji Komisji oraz personel powołany do Delegacji, z wyjątkiem personelu pochodzącego z naboru lokalnego, są zwolnieni z wszelkich podatków bezpośrednich w państwie AKP, w którym sprawują powierzone im funkcje.

2. Rozdział 4 artykuł 31 ustęp 2 litera g) załącznika IV dotyczy również personelu określonego w ustępie 1.

ROZDZIAŁ 6**POSTANOWIENIA OGÓLNE***Artykuł 11*

Przywileje, immunitety oraz udogodnienia przewidziane w niniejszym protokole przysługują zainteresowanym osobom wyłącznie w interesie właściwego wykonania ich obowiązków służbowych.

▼B

Każda instytucja lub organ określone w niniejszym protokole są zobowiązane do zniesienia immunitetu, jeśli uznają, że zniesienie takiego immunitetu nie jest sprzeczne z jej interesami.

Artykuł 12

Artykuł 98 Umowy dotyczy sporów odnoszących się do niniejszego protokołu.

Rada Ministrów AKP i Europejski Bank Inwestycyjny mogą być stroną postępowania wszczętego w ramach postępowania arbitrażowego.

▼ **B****PROTOKÓŁ 3****w sprawie Republiki Południowej Afryki***Artykuł 1***Status kwalifikowany**

1. Udział Republiki Południowej Afryki w niniejszej Umowie podlega kwalifikacji określonej w niniejszym protokole.

2. Nad postanowieniami niniejszej Umowy przeważają postanowienia Umowy dwustronnej w sprawie handlu, rozwoju i współpracy zawartej między Wspólnotą Europejską, jej Państwami Członkowskimi a Republiką Południowej Afryki, ►**M10** zmienionej Umową podpisaną dnia 11 września 2009 roku ◄, zwanej dalej „UHRW”.

*Artykuł 2***Postanowienia ogólne, dialog polityczny i instytucje wspólne**

1. Postanowienia ogólne, instytucjonalne oraz końcowe niniejszej Umowy dotyczą Republiki Południowej Afryki.

2. Republika Południowej Afryki jest w pełni włączona w ogólny dialog polityczny oraz bierze udział w instytucjach wspólnych, a także w organach ustanowionych na mocy niniejszej Umowy. Jednakże w odniesieniu do decyzji podejmowanych w sprawie postanowień, które na mocy niniejszego protokołu nie dotyczą Republiki Południowej Afryki, Republika Południowej Afryki nie bierze udziału w procesie podejmowania decyzji.

*Artykuł 3***Strategie współpracy**

Postanowienia w sprawie strategii współpracy niniejszej Umowy dotyczą współpracy między Wspólnotą a Republiką Południowej Afryki.

*Artykuł 4***Środki finansowe**

1. Postanowienia niniejszej Umowy w sprawie współpracy finansowej na rzecz rozwoju nie dotyczą Republiki Południowej Afryki.

▼ **M10**

2. Jednakże, w drodze odstępstwa od tej zasady, Republika Południowej Afryki ma prawo do uczestnictwa w obszarach współpracy finansowej na rzecz rozwoju AKP-WE wymienionych w artykule 8 niniejszego protokołu, zgodnie z zasadami wzajemności i proporcjonalności, przy założeniu, że udział Republiki Południowej Afryki jest w całości finansowany ze środków przewidzianych na mocy tytułu VII UHRW. Jeśli środki z UHRW są przeznaczone na udział w działaniach w ramach współpracy finansowej AKP-WE, Republika Południowej Afryki uzyska prawo do pełnego udziału w procedurach decyzyjnych regulujących realizację takiej pomocy.

▼ B

3. Osoby fizyczne lub prawne z Republiki Południowej Afryki są uprawnione do uzyskania zamówień publicznych finansowanych ze środków finansowych przewidzianych na mocy niniejszej Umowy. W tym zakresie jednakże osoby fizyczne lub prawne z Republiki Południowej Afryki nie korzystają z przywilejów przysługujących osobom fizycznym lub prawnym z państw AKP.

▼ M10

4. Do celów finansowania inwestycji, o których mowa w załączniku II rozdział 1 do niniejszej Umowy, uprawnione mogą być fundusze inwestycyjne oraz pośrednicy finansowi i niefinansowi z siedzibami w Republice Południowej Afryki.

▼ B*Artykuł 5***Współpraca handlowa**

1. Postanowienia niniejszej Umowy w sprawie współpracy gospodarczej i handlowej nie dotyczą Republiki Południowej Afryki.

2. Niemniej jednak, zgodnie z artykułami 34–40 niniejszej Umowy, Republika Południowej Afryki jest włączona w dialog między Stronami w charakterze obserwatora.

▼ M10

3. Niniejszy protokół nie uniemożliwia Republice Południowej Afryki negocjowania i podpisania jednej z umów o partnerstwie gospodarczym, o których mowa w części 3 tytuł II niniejszej Umowy, jeśli zgodzą się na to strony takiej umowy.

▼ B*Artykuł 6***Stosowanie protokołów i deklaracji**

Protokoły i deklaracje załączone do niniejszej Umowy, odnoszące się do tych części Umowy, które nie dotyczą Republiki Południowej Afryki, nie mają zastosowania do Republiki Południowej Afryki. Republiki Południowej Afryki dotyczą wszystkie pozostałe deklaracje i protokoły.

*Artykuł 7***Klauzula przeglądowa**

Niniejszy protokół można poddać przeglądowi decyzją Rady Ministrów.

*Artykuł 8***Stosowanie**

Bez uszczerbku dla poprzednich artykułów, poniższa tabela podaje artykuły Umowy oraz załączniki, które mają zastosowanie do Republiki Południowej Afryki oraz artykuły i załączniki, które nie mają do niej zastosowania.

<i>Mają zastosowanie</i>	<i>Uwagi</i>	<i>Nie mają zastosowania</i>
Preambuła		
Część I, tytuł I, rozdział 1: „Cele, zasady i uczestnicy” (artykuły 1–7)		
Część I, tytuł II, „Wymiar polityczny”; artykuły 8–13		

▼B

<i>Mają zastosowanie</i>	<i>Uwagi</i>	<i>Nie mają zastosowania</i>
Część 2, „Postanowienia instytucjonalne”; artykuły 14–17	<i>Zgodnie z artykułem 1 niniejszego protokołu, Republika Południowej Afryki nie ma prawa głosu w żadnych instytucjach lub organach wspólnych w obszarach Umowy, które nie dotyczą Republiki Południowej Afryki.</i>	
Część 3, tytuł I, „Strategie rozwoju”		
	<i>Zgodnie z artykułem 5 powyżej, na mocy artykułów 34–40, Republika Południowej Afryki uczestniczy w dialogu między Stronami w charakterze obserwatora.</i>	Część 3, tytuł II, Współpraca gospodarcza i handlowa.
Artykuł 75 i) (Promowanie inwestycji, wsparcie dialogu sektora prywatnego AKP-UE na poziomie regionalnym). Artykuł 78 (Ochrona inwestycji)	<i>Zgodnie z artykułem 4 powyżej, Republika Południowej Afryki ma prawo do uczestnictwa w niektórych obszarach współpracy finansowej na rzecz rozwoju, przy założeniu, że taki udział będzie w pełni finansowany ze środków przewidzianych na mocy tytułu VII UHRW. Zgodnie z artykułem 2 powyżej, Republika Południowej Afryki uczestniczy w Komitecie do spraw Współpracy Finansowej na rzecz Rozwoju AKP-WE pod warunkiem określonym w artykule 83, nie mając prawa głosu w odniesieniu do postanowień, które nie dotyczą Republiki Południowej Afryki.</i>	Część 4, Współpraca finansowa na rzecz rozwoju
Część 5, Postanowienia ogólne dotyczące najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich państw AKP, artykuły 84–90		
Część 6, Postanowienia końcowe, artykuły 91–100		
		Załącznik I (Protokół finansowy)
Załącznik II, Zasady i warunki finansowania, rozdział 5 (powiązanie z artykułem 78/ochrona inwestycji)	<i>Zgodnie z artykułem 4, Republika Południowej Afryki ma prawo do uczestnictwa w niektórych obszarach współpracy finansowej na rzecz rozwoju, przy założeniu, że uczestnictwo Republiki Południowej Afryki będzie w pełni finansowane ze środków przewidzianych na mocy tytułu VII UHRW.</i>	Załącznik II Zasady i warunki finansowania, rozdział 1, 2, 3 i 4
Załącznik III, Wsparcie instytucjonalne (CDE i CTA)	<i>Zgodnie z artykułem 4 powyżej, Republika Południowej Afryki ma prawo do uczestnictwa w niektórych obszarach współpracy finansowej na rzecz rozwoju, przy założeniu, że uczestnictwo Republiki Południowej Afryki będzie w pełni finansowane ze środków przewidzianych na mocy tytułu VII UHRW.</i>	

▼ **B**

<i>Mają zastosowanie</i>	<i>Uwagi</i>	<i>Nie mają zastosowania</i>
Załącznik IV, Procedury realizacji oraz zarządzania: artykuły 6–14 (Współpraca regionalna) artykuły 20–32 (Konkurencja i preferencje)	<i>Zgodnie z artykułem 4 powyżej, jeśli środki z UHRW przyznaje się na udział w działaniach podejmowanych w ramach współpracy finansowej AKP-WE, Republika Południowej Afryki ma prawo do pełnego uczestnictwa w procedurach decyzyjnych regulujących realizację takiej pomocy. Osoby fizyczne i prawne z Republiki Południowej Afryki są ponadto uprawnione do uczestnictwa w zaproszeniu do składania ofert dotyczących umów finansowanych ze środków finansowych Umowy. W tym kontekście, oferenci z Republiki Południowej Afryki nie będą korzystać z przywilejów przewidzianych dla oferentów z państw AKP.</i>	Załącznik IV, artykuły 1–5 (programy krajowe); 15–19 (postanowienia dotyczące cyklu projektu), 27 (preferencje dla oferentów z państw AKP) oraz 34–38 (Podmioty wykonawcze)
		Załącznik V/system handlu w okresie przygotowawczym.
Załącznik VI, Wykaz najmniej rozwiniętych, wyspiarskich i śródlądowych państw AKP.		

▼ M10

AKT KOŃCOWY

▼ M10

Pełnomocnicy:

JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLA BELGÓW,
PREZYDENTA REPUBLIKI BUŁGARII,
PREZYDENTA REPUBLIKI CZESKIEJ,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ DANII,
PREZYDENTA REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC,
PREZYDENTA REPUBLIKI ESTOŃSKIEJ,
PREZYDENTA IRLANDII,
PREZYDENTA REPUBLIKI GRECKIEJ,
JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLA HISZPANII,
PREZYDENTA REPUBLIKI FRANCUSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI WŁOSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI CYPRYJSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI ŁOTEWSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI LITEWSKIEJ,
JEGO KRÓLEWSKIEJ WYSOKOŚCI WIELKIEGO KSIĘCIA LUKSEMBURGA,
PREZYDENTA REPUBLIKI WĘGERSKIEJ,
PREZYDENTA MALTY,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ NIDERLANDÓW,
PREZYDENTA FEDERALNEGO REPUBLIKI AUSTRII,
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI PORTUGALSKIEJ,
PREZYDENTA RUMUNII,
PREZYDENTA REPUBLIKI SŁOWENII,
PREZYDENTA REPUBLIKI SŁOWACKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI FINLANDII,
RZĄDU KRÓLESTWA SZWECJI,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ ZJEDNOCZONEGO KRÓLESTWA WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ,
Umawiających się Stron Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zwanych dalej „państwami członkowskimi”,
oraz UNII EUROPEJSKIEJ (zwanej dalej „Unią” lub „UE”),
z jednej strony, oraz
Pełnomocnicy:
PREZYDENTA REPUBLIKI ANGOLI,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ ANTIGUI I BARBUDY,

▼ M10

SZEFA PAŃSTWA WSPÓLNOTY BAHAMÓW,
SZEFA PAŃSTWA BARBADOS,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ BELIZE,
PREZYDENTA REPUBLIKI BENINU,
PREZYDENTA REPUBLIKI BOTSWANY,
PREZYDENTA BURKINA FASO,
PREZYDENTA REPUBLIKI BURUNDI,
PREZYDENTA REPUBLIKI KAMERUNU,
PREZYDENTA REPUBLIKI ZIELONEGO PRZYŁĄDKA,
PREZYDENTA REPUBLIKI ŚRODKOWOAFRYKAŃSKIEJ,
PREZYDENTA ZWIĄZKU KOMORÓW,
PREZYDENTA DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI KONGO,
PREZYDENTA REPUBLIKI KONGO,
RZĄDU WYSP COOKA
PREZYDENTA REPUBLIKI WYBRZEŻA KOŚCI SŁONIOWEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI DŻIBUTI,
RZĄDU WSPÓLNOTY DOMINIKI,
PREZYDENTA REPUBLIKI DOMINIKANY,
PREZYDENTA PAŃSTWA ERYTREI,
PREZYDENTA FEDERALNEJ DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI ETIOPII,
PREZYDENTA NIEPODLEGŁEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ FIDŻI,
PREZYDENTA REPUBLIKI GABOŃSKIEJ,
PREZYDENTA ORAZ SZEFA PAŃSTWA REPUBLIKI GAMBII,
PREZYDENTA REPUBLIKI GHANY,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ GRENADY,
PREZYDENTA REPUBLIKI GWINEI,
PREZYDENTA REPUBLIKI GWINEI BISSAU,
PREZYDENTA KOOPERACYJNEJ REPUBLIKI GUJANY,
PREZYDENTA REPUBLIKI HAITI,
SZEFA PAŃSTWA JAMAJKA,
PREZYDENTA REPUBLIKI KENII,
PREZYDENTA REPUBLIKI KIRIBATI,
JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLA KRÓLESTWA LESOTHO,
PREZYDENTA REPUBLIKI LIBERII,
PREZYDENTA REPUBLIKI MADAGASKARU,
PREZYDENTA REPUBLIKI MALAWI,
PREZYDENTA REPUBLIKI MALI,

▼ M10

RZĄDU REPUBLIKI WYSP MARSHALLA,
PREZYDENTA ISLAMSKIEJ REPUBLIKI MAURETAŃSKIEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI MAURITIUSA,
RZĄDU SFEDEROWANYCH STANÓW MIKRONEZJI,
PREZYDENTA REPUBLIKI MOZAMBIKU,
PREZYDENTA REPUBLIKI NAMIBII,
RZĄDU REPUBLIKI NAURU,
PREZYDENTA REPUBLIKI NIGRU,
PREZYDENTA FEDERALNEJ REPUBLIKI NIGERII,
RZĄDU NIUE,
RZĄDU REPUBLIKI PALAU,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ NIEZALEŻNEGO PAŃSTWA
PAPUI-NOWEJ GWINEI,
PREZYDENTA REPUBLIKI RWANDYJSKIEJ,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ SAINT KITTS I NEVIS,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ SAINT LUCIA,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ SAINT VINCENT I GRENADY-
NÓW,
SZEFA PAŃSTWA NIEZALEŻNEGO PAŃSTWA SAMOA,
PREZYDENTA DEMOKRATYCZNEJ REPUBLIKI WYSP ŚWIĘTEGO
TOMASZA I KSIĄŻĘCEJ,
PREZYDENTA REPUBLIKI SENEGALU,
PREZYDENTA REPUBLIKI SESZELI,
PREZYDENTA REPUBLIKI SIERRA LEONE,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ WYSP SALOMONA,
PREZYDENTA REPUBLIKI POŁUDNIOWEJ AFRYKI,
PREZYDENTA REPUBLIKI SURINAMU,
JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLA KRÓLESTWA SUAZI,
PREZYDENTA ZJEDNOCZONEJ REPUBLIKI TANZANII,
PREZYDENTA REPUBLIKI CZADU,
PREZYDENTA REPUBLIKI TOGIJSKIEJ,
JEGO KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLA TONGA,
PREZYDENTA REPUBLIKI TRYNIDADU I TOBAGO,
JEJ KRÓLEWSKIEJ MOŚCI KRÓLOWEJ TUVALU,
PREZYDENTA REPUBLIKI UGANDY,
RZĄDU REPUBLIKI VANUATU,
PREZYDENTA REPUBLIKI ZAMBII,
RZĄDU REPUBLIKI ZIMBABWE,

które to państwa są zwane dalej „państwami AKP”,

z drugiej strony,

▼ M10

zebrani w Wagadugu dnia dwudziestego siódmego czerwca roku dwa tysiące dziesiątego z okazji podpisania Umowy zmieniającej po raz drugi Umowę o partnerstwie między członkami grupy państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku, z jednej strony a Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z drugiej strony, podpisaną w Kotonu dnia 23 czerwca 2000 r., zmienioną po raz pierwszy w Luksemburgu dnia 25 czerwca 2005 r.

▼ B

Umowa o Partnerstwie AKP-WE oraz następujące załączniki i protokoły:

Załącznik I	Protokół finansowy
Załącznik II	Zasady i warunki finansowania
Załącznik III	Wsparcie instytucjonalne
Załącznik IV	Procedury realizacji i zarządzania
Załącznik V	System handlu stosowany w okresie przygotowawczym określony w artykule 37 ustęp 1
Załącznik VI	Wykaz najmniej rozwiniętych, śródlądowych i wyspiarskich państw AKP
Protokół 1	w sprawie wydatków operacyjnych instytucji wspólnych
Protokół 2	w sprawie immunitetów i przywilejów
Protokół 3	w sprawie Republiki Południowej Afryki

Pełnomocnicy Państw Członkowskich i Wspólnoty oraz pełnomocnicy państw AKP przyjęli teksty deklaracji wymienionych poniżej, załączonych do niniejszego Aktu Końcowego:

Deklaracja I:	Wspólna deklaracja w sprawie wsparcia dostępu do rynku w ramach partnerstwa AKP-WE;
Deklaracja II:	Wspólna deklaracja w sprawie migracji i rozwoju (artykuł 13);
Deklaracja III:	Deklaracja Unii Europejskiej w sprawie zmian instytucjonalnych wynikających z wejścia w życie Traktatu z Lizbony;
Deklaracja IV	Deklaracja Wspólnoty w sprawie finansowania sekretariatu AKP
Deklaracja V	Deklaracja Wspólnoty w sprawie finansowania instytucji wspólnych
Deklaracja VI	Deklaracja Wspólnoty dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów
Deklaracja VII	Deklaracja Państw Członkowskich dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów
Deklaracja VIII	Wspólna deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów
Deklaracja IX	Wspólna deklaracja w sprawie artykułu 49 ustęp 2 dotyczącego handlu i środowiska naturalnego
Deklaracja X	Deklaracja państw AKP w sprawie handlu i środowiska naturalnego
Deklaracja XI	Wspólna deklaracja państw AKP w sprawie dziedzictwa kulturowego
Deklaracja XII	Deklaracja państw AKP w sprawie zwrotu lub restytucji dóbr kultury
Deklaracja XIII	Wspólna deklaracja w sprawie praw autorskich
Deklaracja XIV	Wspólna deklaracja w sprawie współpracy regionalnej i regionów peryferyjnych (artykuł 28)
Deklaracja XV	Wspólna deklaracja w sprawie przystąpienia

▼B

Deklaracja XVI	Wspólna deklaracja w sprawie przystąpienia krajów i terytoriów zamorskich określonych w części czwartej Traktatu WE
Deklaracja XVII	Wspólna deklaracja w sprawie artykułu 66 (zwolnienie ze spłaty zadłużenia) Umowy
Deklaracja XVIII	Deklaracja UE w sprawie Protokołu finansowego
Deklaracja XIX	Deklaracja Rady i Komisji w sprawie procesu programowania
Deklaracja XX	Wspólna deklaracja w sprawie wpływu wahań w przychodach z wywozu na niestabilne, małe, wyspiarskie i śródlądowe państwa AKP
Deklaracja XXI	Deklaracja Wspólnoty w sprawie artykułu 3 załącznika IV

▼B

Hecho en Cotonú, el veintitrés de junio del año dos mil.
 Udfærdiget i Cotonou den treogtyvende juni to tusind.
 Geschehen zu Cotonou am dreiundzwanzigsten Juni zweitausend.
 Έγινε στην Κοτονού, στις είκοσι τρεις Ιουνίου δύο χιλιάδες.
 Done at Cotonou on the twenty-third day of June in the year two thousand.
 Fait à Cotonou, le vingt-trois juin deux mille.
 Fatto a Cotonou, addì ventitré giugno duemila.
 Gedaan te Cotonou, de drieëntwintigste juni tweeduizend.
 Feito em Cotonu, em vinte e três de Junho de dois mil.
 Tehty Cotonoussa kahdentakymmenentenäkolmantena päivänä kesäkuuta
 vuonna kaksituhatta.
 Som skedde i Cotonou den tjugotredje juni tjugohundra.

Pour Sa Majesté le Roi des Belges
 Voor Zijne Majesteit de Koning der Belgen
 Für Seine Majestät den König der Belgier

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

For Hendes Majestæt Danmarks Dronning
 Für den Präsidenten der Bundesrepublik Deutschland
 Για τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας
 Por Su Majestad el Rey de España
 Pour le Président de la République française
 Thar ceann Uachtarán na hÉireann
 For the President of Ireland
 Per il Presidente della Repubblica italiana
 Pour Son Altesse Royale le Grand-Duc de Luxembourg
 Voor Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden
 Für den Bundespräsidenten der Republik Österreich
 Pelo Presidente da República Portuguesa
 Suomen Tasavallan Presidentin puolesta
 För Republiken Finlands President
 På svenska regeringens vägnar
 For Her Majesty the Queen of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
 Por la Comunidad Europea
 For Det Europæiske Fællesskab
 Für die Europäische Gemeinschaft
 Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
 For the European Community
 Pour la Communauté européenne
 Per la Comunità europea
 Voor de Europese Gemeenschap
 Pela Comunidade Europeia
 Euroopan yhteisön puolesta
 På Europeiska gemenskapens vägnar
 Pour le Président de la République d'Angola
 For Her Majesty the Queen of Antigua and Barbuda
 For the Head of State of the Commonwealth of the Bahamas
 For the Head of State of Barbados
 For the Government of Belize
 Pour le Président de la République du Bénin
 For the President of the Republic of Botswana
 Pour le Président du Burkina Faso
 Pour le Président de la République du Burundi
 Pour le Président de la République du Cameroun
 Pour le Président de la République du Cap-Vert
 Pour le Président de la République Centrafricaine
 Pour le Président de la République Fédérale Islamique des Comores
 Pour le Président de la République démocratique du Congo
 Pour le Président de la République du Congo
 For the Government of the Cook Islands
 Pour le Président de la République de Côte d'Ivoire

▼B

Pour le Président de la République de Djibouti
 For the Government of the Commonwealth of Dominica
 For the President of the Dominican Republic
 For the President of the State of Eritrea
 For the President of the Federal Republic of Ethiopia
 For the President of the Sovereign Democratic Republic of Fiji
 Pour le Président de la République gabonaise
 For the President and Head of State of the Republic of The Gambia
 For the President of the Republic of Ghana
 For Her Majesty the Queen of Grenada
 Pour le Président de la République de Guinée
 Pour le Président de la République de Guinée-Bissau
 Pour le Président de la République de Guinée équatoriale
 For the President of the Republic of Guyana
 Pour le Président de la République d'Haïti
 For the Head of State of Jamaica
 For the President of the Republic of Kenya
 For the President of the Republic of Kiribati
 For His Majesty the King of the Kingdom of Lesotho
 For the President of the Republic of Liberia
 Pour le Président de la République de Madagascar
 For the President of the Republic of Malawi
 Pour le Président de la République du Mali
 For the Government of the Republic of the Marshall Islands
 Pour le Président de la République Islamique de Mauritanie
 For the President of the Republic of Mauritius
 For the Government of the Federated States of Micronesia
 Pour le Président de la République du Mozambique
 For the President of the Republic of Namibia
 For the Government of the Republic of Nauru
 Pour le Président de la République du Niger
 For the President of the Federal Republic of Nigeria
 For the Government of Niue
 For the Government of the Republic of Palau
 For Her Majesty the Queen of the Independent State of Papua New Guinea
 Pour le Président de la République Rwandaise
 For Her Majesty the Queen of Saint Kitts and Nevis
 For Her Majesty the Queen of Saint Lucia
 For Her Majesty the Queen of Saint Vincent and the Grenadines
 For the Head of State of the Independent State of Samoa
 Pour le Président de la République démocratique de São Tomé et Príncipe
 Pour le Président de la République du Sénégal
 Pour le Président de la République des Seychelles
 For the President of the Republic of Sierra Leone
 For Her Majesty the Queen of the Solomon Islands
 For the President of the Republic of South Africa
 For the President of the Republic of the Sudan
 For the President of the Republic of Suriname
 For His Majesty the King of the Kingdom of Swaziland
 For the President of the United Republic of Tanzania
 Pour le Président de la République du Tchad
 Pour le Président de la République togolaise
 For His Majesty King Taufa'ahau Tupou IV of Tonga
 For the President of the Republic of Trinidad and Tobago
 For Her Majesty the Queen of Tuvalu
 For the President of the Republic of Uganda
 For the Government of the Republic of Vanuatu
 For the President of the Republic of Zambia
 For the Government of the Republic of Zimbabwe

▼ M10**DEKLARACJA I****Wspólna deklaracja w sprawie wsparcia dostępu do rynku w ramach partnerstwa AKP-WE**

Strony uznają istotną wartość preferencyjnych warunków dostępu do rynku dla gospodarek AKP, zwłaszcza dla sektora towarowego i innych sektorów rolno-przemysłowych mających zasadnicze znaczenie dla gospodarczego i społecznego rozwoju państw AKP i wnoszących poważny wkład w zatrudnienie, przychody z wywozu i dochody państwa.

Strony biorą pod uwagę, że niektóre sektory, przy wsparciu UE, przechodzą proces transformacji mający na celu umożliwienie zainteresowanym eksporterom AKP konkurowanie w UE i na rynkach międzynarodowych, w tym poprzez rozwój produktów markowych i innych produktów o wartości dodanej.

Uznają również, że dodatkowe wsparcie może być niezbędne w przypadkach gdy większa liberalizacja handlu może spowodować istotniejsze zmiany warunków dostępu do rynku dla producentów AKP. W związku z tym postanawiają zbadać wszelkie niezbędne środki mające na celu podtrzymanie konkurencyjnej pozycji państw AKP na rynku UE. Badanie to może obejmować między innymi reguły pochodzenia, środki sanitarne i fitosanitarne oraz realizację szczególnych środków mających na celu przezwycięzenie ograniczeń od strony podaży w państwach AKP. Celem jest umożliwienie państwom AKP wykorzystania istniejących oraz potencjalnych porównywalnych korzyści na rynku UE.

Strony zobowiązują się, po opracowaniu programów pomocowych i zapewnieniu środków, do przeprowadzania okresowych ocen postępów i osiągniętych wyników w celu podjęcia decyzji o właściwych dodatkowych środkach, jakie należy wdrożyć.

Wspólny Ministerialny Komitet ds. Handlu monitoruje wykonanie niniejszej deklaracji i przedkłada stosowne sprawozdania i zalecenia Radzie Ministrów.

▼ M10**DEKLARACJA II****Wspólna deklaracja w sprawie migracji i rozwoju (Artykuł 13)**

Strony zobowiązują się do wzmocnienia i pogłębienia dialogu oraz współpracy w dziedzinie migracji, opierając się na następujących trzech filarach kompleksowego i zrównoważonego podejścia do migracji:

- 1) migracje i rozwój, w tym kwestie związane z diasporami, drenażem mózgów i przekazami pieniężnymi;
- 2) legalna migracja, w tym admisja, mobilność oraz przepływ umiejętności i usług; oraz
- 3) nielegalna migracja, w tym przemyt i handel ludźmi oraz zarządzanie granicami, a także readmisja.

Bez uszczerbku dla obowiązującego artykułu 13 Strony zobowiązują się do opracowania szczegółów takiej pogłębionej współpracy w dziedzinie migracji.

Ponadto zobowiązują się dążyć do terminowego zakończenia tego dialogu i przedstawienia następnej Wspólnej Radzie AKP-WE sprawozdania z postępów.

▼ M10**DEKLARACJA III****Deklaracja Unii Europejskiej w sprawie zmian instytucjonalnych
wynikających z wejścia w życie Traktatu z Lizbony**

W następstwie wejścia w życie Traktatu z Lizbony dnia 1 grudnia 2009 r., Unia Europejska zastąpiła Wspólnotę Europejską i jest jej następcą prawnym, w związku z czym od tej daty wykonuje wszelkie prawa i ponosi wszelkie obowiązki Wspólnoty Europejskiej. Z tego względu odniesienia do „Wspólnoty Europejskiej” w tekście Umowy należy traktować, w odpowiednich przypadkach, jako odniesienia do „Unii Europejskiej”.

Unia Europejska zaproponuje państwom AKP wymianę listów w celu dostosowania Umowy do zmian instytucjonalnych w Unii Europejskiej wynikających z wejścia w życie Traktatu z Lizbony.

▼B

DEKLARACJA IV

Deklaracja Wspólnoty w sprawie finansowania sekretariatu AKP

Wspólnota pokrywa koszty prowadzenia sekretariatu państw AKP ze środków współpracy między państwami AKP.

**DEKLARACJA V****Deklaracja Wspólnoty w sprawie finansowania instytucji wspólnych**

Mając świadomość, że wydatki związane z tłumaczeniem ustnym posiedzeń oraz tłumaczeniem dokumentów stanowią wydatki ponoszone wyłącznie dla potrzeb własnych, Wspólnota jest gotowa do kontynuowania wcześniejszych praktyk i pokrywania wydatków związanych zarówno z posiedzeniami instytucji Umowy, które odbywają się na terytorium Państwa Członkowskiego, jak i tych, które odbywają się na terytorium państwa AKP.



DEKLARACJA VI

Deklaracja Wspólnoty dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego Protokół w sprawie przywilejów i immunitetów jest aktem wielostronnym. Jednakże wszelkie problemy szczególne, jakie mogą się pojawić w państwie przyjmującym w odniesieniu do stosowania Protokołu należy rozstrzygać na mocy umowy dwustronnej zawartej z tym państwem.

Wspólnota przyjęła wnioski państw AKP o wprowadzenie zmian do niektórych postanowień protokołu 2, w szczególności dotyczących statusu personelu sekretariatu państw AKP, Centrum Rozwoju Przedsiębiorczości (CDE) oraz Centrum Rozwoju Rolnictwa (CTA).

W celu ustanowienia odrębnego instrumentu prawnego określonego powyżej, Wspólnota jest gotowa poszukiwać wspólnie zadowalających rozstrzygnięć dotyczących wniosków napływających z państw AKP.

W tym kontekście państwo przyjmujące, bez odstępstwa od bieżących przywilejów przyznanych sekretariatowi państw AKP, CDE, CTA oraz ich personelowi:

- 1) Wykaże zrozumienie w odniesieniu do interpretacji terminu „personel wyższego szczebla”, która to interpretacja zostanie ustalona w drodze wspólnego porozumienia;
- 2) Uzna uprawnienia przyznane przez przewodniczącego Rady Ministrów państw AKP przewodniczącemu Komitetu Ambasadorów AKP-WE, w celu ułatwienia wykonania artykułu 9 Protokołu;
- 3) Wyraża zgodę na przyznanie personelowi sekretariatu AKP, CDE i CTA niektórych udogodnień mających na celu rozpoczęcie urzędowania w państwie przyjmującym;
- 4) Zbada we właściwym zakresie zagadnienia podatkowe dotyczące sekretariatu państw AKP, CDE i CTA oraz ich personelu.

**DEKLARACJA VII****Deklaracja Państw Członkowskich dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów i immunitetów**

W kontekście ich odpowiednich uregulowań Państwa Członkowskie podejmują wysiłki, aby ułatwić poruszanie się między ich terytoriami dyplomatom z państw AKP wykonującym obowiązki służbowe, akredytowanym przy Wspólnocie, członkom sekretariatu państw AKP określonym w artykule 7 protokołu 2, których nazwiska i funkcje zostaną przekazane zgodnie z artykułem 9 tego protokołu oraz szefom CDE i CTA z Państw AKP.

▼B**DEKLARACJA VIII****Wspólna deklaracja dotycząca Protokołu w sprawie przywilejów
i immunitetów**

W kontekście ich odpowiednich uregulowań państwa AKP przyznają delegacjom Komisji przywileje i immunitety podobne do przywilejów i immunitetów przysługujących placówkom dyplomatycznym, aby były one w stanie wykonywać funkcje powierzone im na mocy Umowy w sposób zadowalający i skuteczny.



DEKLARACJA IX

Wspólna deklaracja w sprawie artykułu 49 ustęp 2 dotyczącego handlu i środowiska naturalnego

W pełni świadome szczególnego ryzyka związanego z odpadami radioaktywnymi Strony powstrzymają się od wszelkich praktyk uwalniania takich odpadów, które mogłyby naruszyć suwerenność państw lub zagrozić środowisku naturalnemu lub zdrowiu publicznemu w pozostałych państwach. Najwyższą wagę przywiązują do rozwijania współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz zdrowia publicznego przed takim ryzykiem. Zgodnie potwierdzają gotowość do odegrania istotnej roli w pracach prowadzonych przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej na rzecz stworzenia międzynarodowego kodeksu dobrych praktyk.

Dyrektywa Rady 92/3/Euratom z dnia 3 lutego 1992 r. w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów radioaktywnych między Państwami Członkowskimi oraz do Wspólnoty i poza jej obszar definiuje termin „odpady radioaktywne” jako wszelkiego rodzaju materiały zawierające substancje radioaktywne lub zanieczyszczone nimi, dla których nie przewiduje się żadnego przeznaczenia użytkowego. Dyrektywę stosuje się do przesyłania odpadów radioaktywnych między Państwami Członkowskimi oraz do Wspólnoty i poza nią zawsze wtedy gdy ilości i stężenia przekraczają poziomy ustanowione w artykule 3 ustęp 2 litery a) i b) dyrektywy Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. Określone poziomy zapewniają podstawowe normy bezpieczeństwa w odniesieniu do ochrony zdrowia pracowników oraz ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego.

Przesyłanie odpadów radioaktywnych podlega systemowi udzielenia wcześniejszego zezwolenia, zgodnie z dyrektywą 92/3/Euratom z dnia 3 lutego 1992 roku w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów radioaktywnych między Państwami Członkowskimi oraz do Wspólnoty i poza jej obszar. Artykuł 11 ustęp 1 litera b) dyrektywy stanowi, że właściwe władze Państw Członkowskich, uwzględniając artykuł 14, odmawiają wydania zezwoleń na przesyłanie odpadów radioaktywnych na terytorium Państwa strony czwartej Konwencji AKP - WE, która nie jest członkiem Wspólnoty. Wspólnota zapewnia, że artykuł 11 dyrektywy 92/3/Euratom zostanie zmieniony w taki sposób, aby obejmował wszystkie Strony Umowy, które nie są członkami Wspólnoty. Do tego momentu Wspólnota będzie postępować tak jakby wspomniane powyżej strony były objęte tym artykułem.

Strony podejmują wszelkie wysiłki, aby jak najszybciej podpisać i ratyfikować Konwencję bazylejską o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych, a także zmiany do Konwencji z 1995 roku, zgodnie z decyzją III/1.

**DEKLARACJA X****Deklaracja państw AKP w sprawie handlu i środowiska naturalnego**

Państwa AKP wyrażają poważne zaniepokojenie problemami dotyczącymi środowiska naturalnego, w szczególności ogólnego i transgranicznego przemieszczania odpadów niebezpiecznych, nuklearnych i innych odpadów radioaktywnych.

Interpretując i wykonując postanowienia artykułu 32 ustęp 1 litera d) Umowy, państwa AKP wyraziły gotowość opierania się na zasadach i postanowieniach rezolucji OAU w sprawie kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych w Afryce, zawartej w dokumencie AHG 182 (XXV).

**DEKLARACJA XI****Wspólna deklaracja w sprawie dziedzictwa kulturowego państw AKP**

1. Strony wyrażają wspólną wolę wspierania ochrony i waloryzacji dziedzictwa kulturowego każdego państwa AKP, na poziomie międzynarodowym, dwustronnym i prywatnym, oraz w kontekście niniejszej Umowy.
2. Strony potwierdzają potrzebę ułatwienia dostępu historykom oraz badaczom z państw AKP do archiwów w celu wspierania rozwoju w zakresie wymiany informacji dotyczących dziedzictwa kulturowego państw AKP.
3. Strony potwierdzają zasadność udzielania pomocy w zakresie właściwych działań prowadzonych w szczególności w dziedzinie szkoleń dotyczących zachowania, ochrony oraz wystawiania dóbr kulturowych, pomników i dóbr dziedzictwa kultury, w tym przygotowania i wprowadzenia w życie właściwego ustawodawstwa.
4. Strony podkreślają znaczenie podjęcia wspólnych działań kulturalnych umożliwiających wymianę artystów z państw AKP i z Europy, a także wymianę dóbr kulturowych o znaczeniu symbolicznym dla kultury i cywilizacji, z której pochodzą, w celu zwiększenia wzajemnego zrozumienia i solidarności między społeczeństwami.



DEKLARACJA XII

Deklaracja państw AKP w sprawie zwrotu lub restytucji dóbr kultury

Uznając prawo państw AKP do tożsamości kulturowej, państwa AKP nalegają na Wspólnotę i jej Państwa Członkowskie do wspierania zwrotu lub restytucji dóbr kultury wywiezionych z państw AKP a obecnie znajdujących się w Państwach Członkowskich.



DEKLARACJA XIII

Wspólna deklaracja w sprawie praw autorskich

Strony potwierdzają, że promowanie ochrony praw autorskich stanowi integralną część współpracy kulturalnej, której celem jest rozszerzanie wszelkich form wyrazu artystycznego. Ponadto ochrona ta stanowi warunek wstępny dla tworzenia oraz rozwijania produkcji, rozpowszechniania oraz publikacji w tym zakresie.

W związku z tym, w kontekście współpracy kulturowej AKP-WE, obie Strony dążą do wspierania poszanowania praw autorskich oraz praw pokrewnych.

W tym kontekście oraz zgodnie z zasadami i procedurami ustanowionymi w niniejszej Umowie, Wspólnota może zaoferować wsparcie finansowe i techniczne w odniesieniu do rozpowszechniania informacji o prawach autorskich, szkolenia podmiotów gospodarczych w zakresie ochrony takich praw oraz przygotowywania ustawodawstwa krajowego w celu ich lepszego zabezpieczenia.

**DEKLARACJA XIV****Wspólna deklaracja w sprawie współpracy regionalnej i regionów peryferyjnych (artykuł 28)**

Odniesienie do regionów peryferyjnych dotyczy hiszpańskiej, autonomicznej wspólnoty Wysp Kanaryjskich, czterech francuskich departamentów zamorskich, którymi są Gwadelupa, Gujana, Martynika i Réunion, a także portugalskich regionów autonomicznych Azorów i Madery.

▼B

DEKLARACJA XV

Wspólna deklaracja w sprawie przystąpienia

Każde przystąpienie państwa trzeciego do niniejszej Umowy następuje zgodnie z postanowieniami artykułu 1 oraz celami artykułu 2 ustalonymi przez grupę AKP w Porozumieniu z Georgetown zmienionym w listopadzie 1992 roku.



DEKLARACJA XVI

Wspólna deklaracja w sprawie przystąpienia krajów i terytoriów zamorskich wymienionych w części czwartej Traktatu WE

Wspólnota oraz państwa AKP są gotowe umożliwić niezależnym krajom i terytoriom zamorskim wymienionym w części czwartej Traktatu przystąpienie do Umowy, jeśli wyrażą one wolę kontynuowania stosunków ze Wspólnotą w tej formie.



DEKLARACJA XVII

Wspólna deklaracja w sprawie artykułu 66 Umowy (zwolnienie ze spłaty zadłużenia)

Strony uzgadniają następujące zasady:

- a) w dłuższej perspektywie Strony będą dążyły do usprawnienia inicjatywy w odniesieniu do poważnie zadłużonych krajów ubogich i wspierania rozszerzania oraz przyspieszenia zwolnienia państw AKP ze spłaty zadłużenia;
- b) strony będą również dążyły do zmobilizowania i ustanowienia mechanizmów wsparcia w odniesieniu do obniżenia poziomu zadłużenia na korzyść państw AKP, które nie są uprawnione do udziału w inicjatywie zwolnienia ze spłaty zadłużenia poważnie zadłużonych krajów ubogich.



DEKLARACJA XVIII

Deklaracja UE w sprawie protokołu finansowego

W granicach ogólnej kwoty 13 500 miliona EUR udostępniona zostanie kwota 12 500 milionów EUR niezwłocznie po wejściu w życie protokołu finansowego. Pozostała kwota 1 000 milionów EUR zostanie uwolniona w oparciu o wyniki kontroli określonej w ustępie 7 protokołu finansowego, przewidzianego na rok 2004.

Podczas oceny zapotrzebowania na nowe środki w pełni uwzględnione zostaną kontrola wyników oraz data, po której fundusze dziewiątego EFR nie będą angażowane.



DEKLARACJA XIX

Deklaracja Rady i Komisji w sprawie procesu programowania

Wspólnota oraz jej Państwa Członkowskie potwierdzają przywiązanie do porozumienia w sprawie reformy procesu programowania w odniesieniu do realizowania pomocy finansowanej z dziewiątego EFR.

W tym kontekście Wspólnota oraz jej Państwa Członkowskie uznają właściwie wprowadzony mechanizm kontroli za najważniejsze narzędzie gwarantujące pomyślne programowanie. Proces kontroli, uzgodniony w celu regulowania realizacji dziewiątego EFR, zapewni ciągłość procesu programowania, a jednocześnie umożliwi wprowadzanie regularnych dostosowań do strategii wsparcia krajowego, odzwierciedlających nowe potrzeby oraz funkcjonowanie zainteresowanych państw AKP.

Aby w pełni skorzystać z reformy oraz zagwarantować skuteczność procesu programowania, Wspólnota i jej Państwa Członkowskie potwierdzają polityczne przywiązanie do następujących zasad:

O ile to możliwe, kontrole należy przeprowadzać w zainteresowanych państwach AKP. Miejsce przeprowadzania kontroli nie oznacza, że Państwa Członkowskie lub siedziba główna Komisji nie mają prawa udziału w procesie programowania oraz nie są we właściwy sposób zaangażowane w ten proces.

Harmonogramy dotyczące terminów zakończenia kontroli są przestrzegane.

Kontrole nie mogą być odosobnionym wydarzeniem w procesie programowania. Kontrole uznaje się za narzędzia zarządzania podsumowujące wyniki regularnego, (comiesięcznego) dialogu między krajowym urzędnikiem zatwierdzającym a szefem delegacji Komisji.

Kontrole nie mogą stanowić dla zainteresowanych Stron zwiększonego obciążenia administracyjnego. Dlatego też procedurami oraz wymogami sprawozdawczymi dotyczącymi procesu programowania należy zarządzać w zdyscyplinowany sposób. W tym celu odpowiednie funkcje Państw Członkowskich oraz Komisji w procesie decyzyjnym zostaną skontrolowane i dostosowane.



DEKLARACJA XX

Wspólna deklaracja w sprawie wpływu wahań w przychodach z wywozu na niestabilne, małe, wyspiarskie i śródlądowe państwa AKP

Strony przyjmują do wiadomości obawę państw AKP, że różnice w mechanizmie dodatkowego wsparcia państw dotkniętych wahaniami w przychodach z wywozu mogą zapewnić niewystarczające wsparcie wrażliwych, małych, wyspiarskich i śródlądowych państw, których wpływy z wywozu są niestabilne.

Od drugiego roku działania mechanizmu, na wniosek jednego lub wielu państw AKP, które napotkały takie trudności, Strony postanawiają ponownie zbadać mechanizm w oparciu o propozycję Komisji w celu, w miarę możliwości, zaradzenia ujemnym skutkom takich wahań.

▼ B

DEKLARACJA XXI

Deklaracja Wspólnoty w sprawie artykułu 3 załącznika IV

Notyfikacja orientacyjnej kwoty określonej w artykule 3 załącznika IV nie będzie miała zastosowania do państw AKP, z którymi Wspólnota zawiesiła współpracę.

▼ M10
